

GİRİŞ

Dünyada artan yeni bilgi ve teknolojilere uyum sağlayabilecek insan gücünün yetiştirilmesi önem taşımaktadır. Yeniliklere uyum sağlayabilen, teknolojik gelişmeleri takip edebilen, ülkenin ihtiyaç duyacağı insan gücünün yetiştirilmesi ise eğitimin işlevidir. Kalkınmış ülkelerin sağlamış olduğu bilimsel ve teknolojik ilerlemeler, insan gücü kaynaklarının eğitime önem vermelerinden kaynaklanmaktadır. Ülkeler arasındaki gelişmişlik farkının sebebi olarak, ekonominin her alanında üretimi gerçekleştiren insan gücünün niteliklerinin değişken olması gösterilmektedir (MEB, 1997:1).

Eğitim, “ülkenin kalkınmasına hizmet sunan bir işleve sahiptir” (Bilen, 2002:2). Eğitimin bu işlevini yerine getirebilmesi için bireylere belirli bir meslek alanında gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılması gerekmektedir. Bu noktada mesleki ve teknik eğitimin ekonominin temelini oluşturduğu söylenebilir. Yüksek düzeyde ve verimli bir şekilde gerçekleştirilecek bir mesleki ve teknik eğitim ile ekonominin her alanında çalışacak, üretimi gerçekleştirecek, donanımlı işgücü yetiştirilebilecektir.

Öğrencilerin iş yaşamıyla tanışmasını sağlayan, okulda kazandıkları teorik bilgileri pratiğe dönüştürmeye imkân veren, ayrıca sorumluluk sahibi olma, kendine güven duyma, iletişim kurma, karar verme ve problem çözme becerileri kazandıran staj eğitiminin ticaret eğitimindeki yeri büyüktür. Türkiye’de ticaret meslek liselerinde staj eğitimi uygulamasına 1986-1987 öğretim yılında başlanmıştır. Ticaret meslek liselerinde öğrenim gören öğrenciler, 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu hükümlerine göre uygulamalı eğitimlerini gerçek iş ve hizmet ortamlarında yapmaktadırlar. Staj eğitimi, haftada iki günlük okuldaki teorik eğitimden sonra işletmelerde haftada üç gün uygulamalı olarak gerçekleştirilmektedir. Son sınıfta işletmelere uygulamaya giden öğrenciler, öğrenim görürken, iş hayatı ile de tanışmaktadırlar.

Ticaret meslek lisesi öğrencilerinin staj eğitimlerini konu alan bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde genel anlamda mesleki ve teknik eğitim ele alınmıştır. İkinci bölümde; Türk Eğitim sistemi içinde mesleki eğitime, Türkiye’deki mesleki eğitimin tarihi gelişimine, mesleki eğitimde okul-sanayi ilişkilerine, mesleki eğitimde karşılaşılan sorunlara, staj eğitimi ve önemine değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise, ticaret meslek lisesi öğrencilerinin staj eğitimi üzerine bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada, anket çözümlemesi yoluyla bulgular elde edilmiştir. Bulgulara dayanarak sonuçlara yer verilmiş ve önerilerde bulunulmuştur.

I. BÖLÜM

MESLEKİ EĞİTİM

Çalışma amacına yönelik olarak bu bölümde; mesleki ve teknik eğitimin tanımı ve önemi, mesleki eğitimin amaçları, özellikleri, tarihsel gelişimi ve bazı ülkelerdeki mesleki eğitim hakkında bilgi sunulmaktadır.

1.1. Mesleki ve Teknik Eğitimin Tanımı ve Önemi

Tüm dünyada insanların yaşamlarını en iyi şekilde sürdürebilmeleri, bir meslek sahibi olmalarına ve bu meslekte başarılı olmalarına bağlıdır. Nitekim bu başarı için gerekli olan davranışlar da ancak mesleki eğitim ile kazanılabilir.

Mesleki eğitim; “Bireye iş hayatında belirli bir meslekle ilgili bilgi, beceri ve iş alışkanlıkları kazandıran ve bireyin yeteneklerini çeşitli yönleriyle geliştiren eğitim” olarak tanımlanmaktadır (Alkan ve diğerleri, 1998:5). Yine aynı yazarlar (1998:5) teknik eğitimi; “İleri düzeyde fen ve matematik bilgisi ve uygulamalı teknik yetenekleri gerektiren, meslek hiyerarşisinde orta ve yüksek kademeler arası düzey için gerekli bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazandıran ileri düzeyde bir mesleki eğitim” olarak tanımlamaktadır.

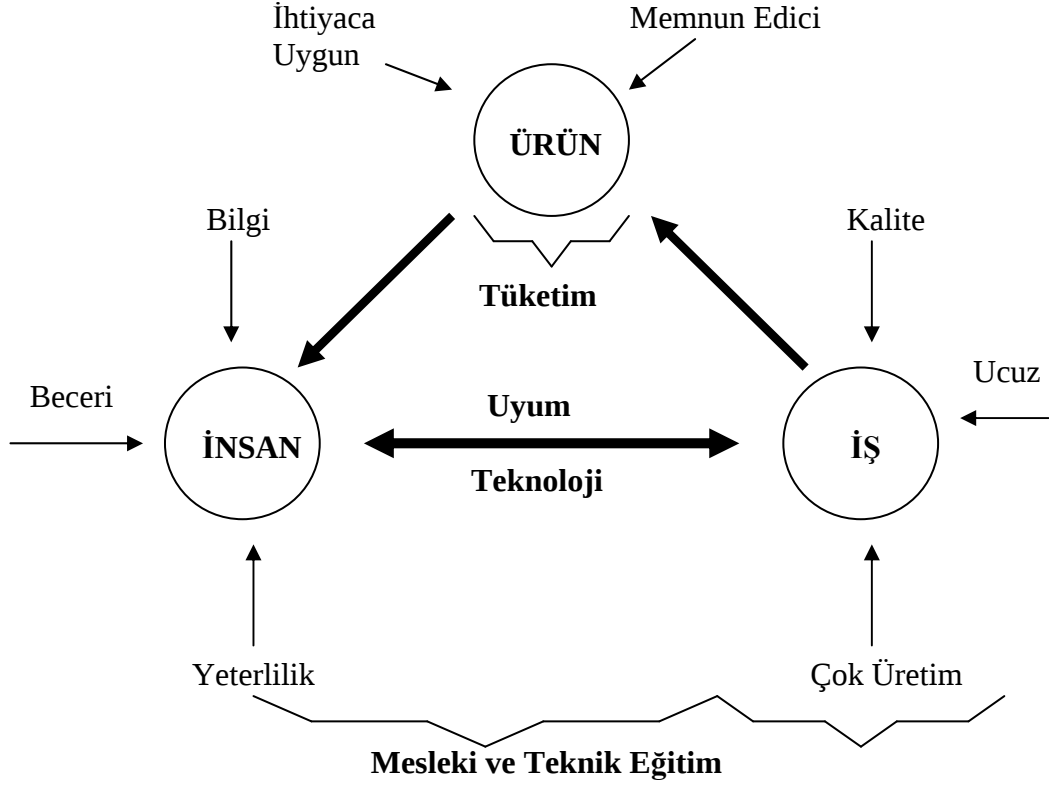
Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi Başkanlığı’nın (METARGEM) 1996’da gerçekleştirdiği “Ticaret Meslek Lisesi Mezunlarını İzleme Araştırması (Türkiye Geneli)” adlı çalışmada mesleki eğitim; “Bireye, ilgi, istek ve kabiliyetleri doğrultusunda, iş hayatında geçerliliği olan bir mesleği öğretmek için gerekli bilgi, beceri ve iş alışkanlığı kazandırma ve bireyin işi bir araç olarak kullanarak yeteneklerini çeşitli yönleri ile geliştirme süreci” olarak tanımlanmıştır.

Norton’a (1985:9) göre, mesleki eğitim; “Ülkenin temel ekonomik yapısını kuvvetlendiren ve genişleten, insan kaynağını geliştiren, işsizliği azaltarak üretimin krize girmesini önleyen bir eğitim süreci”dir.

Toplumsal kalkınmayı sağlayabilecek nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi büyük oranda eğitim sisteminin görevidir. Nitekim eğitim sistemi, bu görevi gereğince öğrencileri toplum yaşamına, mesleğe ve ileri eğitimine hazırlar. Bu görevlerin her biri, eğitim sisteminin değişik aşamalarında gerçekleşir. Özellikle ortaöğretimde işlevler kaynaştırılarak bütünlüğü olan bir program uygulanmaya çalışılır (Güney ve Oğuz, 2002:83).

Mesleki ve teknik eğitim, ekonomik gelişmenin hızlandırılması açısından önemlidir. Çünkü ekonomik gelişme, daha çok işletme, daha çok iş ve daha çok meslek demektir. Bu yüzden gelişmiş ülkelerde ortaöğretimdeki öğrencilerin %65’inin mesleki ve teknik, %35’inin ise genel lise türü eğitimde bulunması ilkesi kabul edilmiştir. Ayrıca mesleki ve teknik eğitim; iş hayatına ilk defa katılacakları kapsayan bir sistem olmakla birlikte, çeşitli nedenlerle istihdam edilebilme özelliğini kaybedenlerin de yararlanarak iş bulma olanaklarını artırdıkları bir sistem olarak düşünülebilir (Koçel, 2004:101).

Dünyada çok hızlı ve yoğun bir şekilde bilgi üretilmektedir. Fakat üretilen bu bilgilerin kullanılması, üretime yansıtılması beceriyi, teknolojiyi ve yeterliliği gerektirir. Yoğun bilgi ve teknoloji üretimi; insanı, toplumu ve özellikle iş dünyasını çok yönlü olarak etkilemektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak da işler daha karmaşık bir hale gelmekte ve daha geniş yeterliliğe sahip işgücüne ihtiyaç artmaktadır. İşte bu noktada mesleki ve teknik eğitim, stratejik bir önem kazanmaktadır. Mesleki ve teknik eğitim yoluyla insanlara gerekli bilgi, beceri ve yeterlilikler kazandırılarak iş ile insan arasındaki uyum sağlanmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. İş ve İnsan Arasındaki Uyum

Kaynak : Temel, 1997:31

Genel olarak mesleki eğitim sisteminin önemini ortaya koyan nedenler (Karaağaçlı, 2002:114);

- Gelişen bilimsel ve teknolojik süreç dahilinde sürekli yükselen kalite ve standartlara uyum sağlayabilecek işgücünün yetiştirilmesi,
- Toplumun yaşam standartlarının ve kalite düzeyinin yükseltilmesi,
- Uluslar arası pazarların öngördüğü kalite ve standartlarda ürün ve hizmet üretilerek bu pazarlara girilmesi olarak belirtilebilir.

Günümüzde pahalı bir yatırım olmasına karşın ülkeler, mesleki ve teknik eğitime büyük önem vermektedirler. Başta Japonya olmak üzere, kalkınmışlık

yönünden en ileri düzeyde olan ülkelerin eğitim sistemlerine bakıldığında mesleki ve teknik eğitime büyük bir yer ayrıldığı görülmektedir. Bu ülkeler, uzun vadeli insangücü planlama çalışmalarını kesintisiz bir biçimde yürütmektedirler (Ünsür, 1998:16).

1.2. Mesleki Eğitimin Amaçları

Mesleki ve teknik eğitimin amaçları Milli Eğitimin genel amaç ve temel ilkelerine uygun olarak (MEB, 2003:2);

a) Bütün öğrencilere ortaöğretim düzeyinde ortak bir genel kültür vermek suretiyle onlara, kişi veya toplum sorunlarını tanıtmak, çözüm yolları arama ve yurdun ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunma bilincini ve gücünü kazandırmak,

b) Öğrencilere çeşitli program ve okullarla ilgili, beceri ve yetenekleri ölçüsünde ve doğrultusunda hem mesleğe hem de yüksek öğretime ya da hayata ve iş alanlarına hazırlamak,

c) İş ve meslek alanlarının ihtiyacı olan orta düzeyde meslek elemanlarını yetiştirmek,

d) Çevrenin eğitim ve öğretim gereksinimini karşılamak, okulda yapılan meslek eğitimini, hizmet hayatının gerektirdiği koşullarda gerçekleştirmek, gerektiğinde bir kısmının endüstri, iş ve hizmet kurumlarında yapılmasını sağlamak ve çevre okul işbirliğini kurmaktır.

Alkan ve diğerleri (1998:7) ise mesleki ve teknik eğitimin amaçlarını,

a) Uygun öğrenme ortamı sağlamak,

b) Gerekli becerileri geliştirmek,

c) İstenilen davranışları oluşturmak olarak belirtmektedir.

1.3. Mesleki Eğitimin Özellikleri

Mesleki ve teknik eğitim süreçlerinin sahip olması gereken özellikleri şöyle sıralamak mümkündür (Alkan ve diğerleri, 1998:11):

- a) Uygulama,
- b) Ekonomiklik,
- c) Gelişmelere uyum,
- d) Mesleklerin çoğunu kapsama,
- e) Topluma dönük olma,
- f) Gerçek mesleki yaşantı ortamı sağlama,
- g) Olumlu sonuç alınıncaya kadar devamlılık,
- h) Uygulama yönünden ihtiyaca, zamana ve ihtiyacın şekline bağlı olma,
- i) İstem-sunu dengesini kurma,
- j) Kesin hedeflere yönelik olma,
- k) Hayata hazırlamaktır.

Karaağaçlı (2002:115) ise mesleki eğitim süreçlerinin özelliklerini şöyle özetlemektedir:

- a) Öğretme-öğrenme ve değerlendirme süreçleri, “iş ilkesi” temeline dayalıdır.
- b) Yapararak, yaşayarak, uygulamalı eğitsel etkinlikler esastır.
- c) Programların kapsamı yalnızca bilişsel alan öğrenmeleri ile sınırlı değildir. İçerikte devinsel alan ve duyuşsal alan yeterlikleri de söz konusudur.

d) Öğretme-öğrenme ve değerlendirme süreçlerinde okul-işyeri işbirliği söz konusudur.

e) Çalışma hayatına yönelik programlar vardır.

f) Öğretme-öğrenme atölye, ofis ve laboratuvar gibi ortamlarda gerçekleştirilir.

g) Mesleğe hazırlık esastır.

4–5 Mayıs 2004 tarihinde Eğitim Kurumu–İşletme Diyaloğu Uluslararası Konferansı’nda, Milli Eğitim Bakanlığı’nın, Türkiye’nin mesleki eğitim sisteminin yeniden yapılanması hususunda belirlenen hedefleri şöyle belirtilmektedir:

“İş piyasasının istediği doğrultuda belirlenecek ve ulusal seviyede tanımlanacak mesleki yeniliklere sahip işgücünün eğitilmesi; bireyin genel ve kişisel yeterliliklerinin ve olgunluğunun geliştirilmesi; ferdin yaşam boyu öğrenimden yararlanması ve etkin bir vatandaş olarak yaşamasını sağlayacak her türlü imkanın temin edilmesi; öğretim sistemine şeffaflık kazandıracak işgücüne uluslar arası düzeyde hareketlilik sağlanmasıdır. Bu hedeflerimize ulaştığımızda, birey bir mesleki öğretim ve eğitim programını bitirdiğinde gerekli yeterliliklere ve becerilere sahip bir kişi olarak ulusal seviyede tanınacak ve farklı iş kolu ve meslekler içerisindeki özel işlere girebilme imkânına kavuşacaktır” (MEB, TİSK, 2004:23).

1.4. Mesleki Eğitimin Tarihsel Gelişimi

Bugünkü mesleki ve teknik eğitim, insanın binlerce yıllık çalışma ve deneyimlerinin sonucudur. Başlangıçtaki geleneksel eğitim anlayışı; kölelik düzeni üzerine kurulu toplumsal yapı nedeniyle, mesleki ve teknik eğitimi, eğitim sürecinin içersine dahil etmemiştir. Dolayısıyla meslek adamı yetiştirme okul sistemi dışında çıraklık sistemi ile sınırlı tutulmuştur. Rönesans ve reform hareketlerinin olduğu dönemlerde eğitimde somut öğretim, laboratuvar öğretimi ve yaşantıları zenginleştirmede “İş”in önemini vurgulayan yeni kuramlar gelişmiştir. Kuramsal alandaki bu gelişmelere karşın onaltıncı ve onyedinci yüzyıllarda mesleki ve teknik

eğitim konusunda yeterli gelişme sağlandığı söylenemez (Alkan ve diğerleri, 1998:29).

Ondokuzuncu yüzyılda çıraklık sisteminin gerilemesi ve artan işçi gereksinimi, çıraklık sisteminin yerine yeni seçenekleri gündeme getirmiş, fakir ve suçlu çocukların eğitimi için endüstri okulları açılmıştır. Almanya’da 1818’de fakirler okulu, Potsdam’da 1929 yılında asker yetimleri için açılan okul, İngiltere’de “St Georger Field”, Almanya’da 1833’te açılan “Redemption Institute”, Fransa’da 1839’da Mettory’de kurulan tarım kolonisi bu okullar arasındadır (Doğan ve diğerleri, 1997:24).

Mesleki ve teknik eğitimde büyük değişimlerin olduğu dönem endüstri devriminin gerçekleştiği dönemdir. Bu dönemde geleneksel mesleki ve teknik eğitimi etkileyen başlıca değişimler şu şekilde belirtilebilir (Alkan ve diğerleri, 1998:25):

- a) Fabrika sisteminin gelişmesi,
- b) Çalışanlar arasındaki işbölümü ve uzmanlaşma,
- c) Sosyal hareketlilik,
- d) Endüstride hareket ve gelişme,
- e) Geleneksel mesleki beceriler kademesinin genişlemesi,
- f) Sistemler yaklaşımının benimsenmesi,
- g) Sosyo-ekonomik kurumlarda artan bağımsızlık,
- h) İş ve yaşam arası yakınlığın kaybolması,
- i) Çalışma saatlerinin azalması,
- j) Öğrenci nüfusundaki değişim,
- k) Zorunlu öğrenim süresinin uzaması,

1) Gençler arasındaki işsizliğin artışıdır.

Rousseau tarafından ortaya atılan mesleki ve teknik eğitim kavramı; Almanya’da George Kerschensteiner tarafından çalışanlar için geliştirilen okul sistemi şeklinde, Amerika Birleşik Devletleri’nde ise John Dewey tarafından aktif okul kuramı şeklinde geliştirilmiştir (Alkan ve diğerleri, 1998:29-30). Böylece modern mesleki eğitimin kuramsal temeli oluşturulmuştur. Pestalozzi, Froebel, Dewey ve Kerschensteiner tarafından “İş-Eğitim” ilişkisini temsil eden birçok yeni okul programı geliştirilmiştir.

1.5. Avrupa Birliği (AB) ve Mesleki Eğitim

Avrupa Birliği’nin pek çok alanda ortak politikaları bulunmasına rağmen, mesleki eğitim konusunda ortak bir politikası bulunmamaktadır. İşte AB, ortak bir mesleki eğitim politikası oluşturması için gereken çalışmaları yürütmesi amacıyla 1975 yılında adı Avrupa Mesleki – Teknik Eğitimi Geliştirme Merkezi olan CEDEFOP’u kurmuştur. CEDEFOP’un ilk merkezi Batı Berlin, daha sonra Selanik olmuştur. CEDEFOP’un amaçları (Soğuk, 2002:54) şunlardır:

a) Üye ülkeler arasında mesleki eğitim alanında işbirliğini destekleyerek AB Komisyonu’nun mesleki eğitimin geliştirilmesi ve teşvik edilmesine yönelik çalışmalarına katkıda bulunmak,

b) Politikacı ve uygulayıcıların mesleki eğitim alanındaki alacakları kararlarda danışabilecekleri bir referans merkezi haline gelmektir.

CEDEFOP’un 2000-2003 yılları arasında öncelikli olarak belirlediği alanlar aşağıda verilmiştir:

a) Yaşam boyu eğitim ve mesleki eğitimin teşviki,

b) Yeni çıraklık yöntemlerinin geliştirilmesi,

c) İstihdam ve rekabet edebilirliğin desteklenmesi amacıyla mesleki eğitim ile rekabet edebilirlik arasında bir bağ oluşturulması,

d) Şeffaflık politikasının benimsenmesi,

e) Avrupa vatandaşlarını Avrupa istihdam pazarına hazırlamak amacıyla mesleki eğitime bir Avrupalılık boyutu kazandırılması.

CEDEFOP'un, mesleki teknik eğitim alanı ile ilgili olarak değişik ölçekli 10'un üzerinde programı bulunmaktadır. Bu programların çoğu mesleki teknik eğitim ile ilişkili iken, bazıları da yabancı dil eğitimi ile ilgilidir (Zengingönül, 1998:83).

AB tarafından 1980'lerde mesleki eğitim alanında uygulamaya konulan başlıca programlar şunlardır:

- a) PETRA (Başlangıç Mesleki Eğitimi)
- b) FORCE (Sürekli Mesleki Eğitim)
- c) COMETT (Üniversite-İşletme Ortaklığı)
- d) EUROTECNET (Mesleki Eğitimde Yenilikler)
- e) LINGUA (Yabancı Dil Bilgileri)
- f) IRIS (Kadınlar İçin Eğitim Girişimleri Ağı)

Leonardo Da Vinci programı, bu programların üzerine kurulmuş ve bu programlara yeni boyutlar eklenerek hazırlanmış bir programdır.

“AB Mesleki Eğitim Programı olan Leonardo Da Vinci (LdV) programı; organizasyon ve içeriği AB'ne üye ülkelerin sorumluluğunda olup, AB'ne üye ve aday ülkelerin mesleki eğitime yönelik politikalarını ve sistemlerini desteklemek ve geliştirmek için yürütülen bir programdır” (MEB, 2005b:13).

“LdV programının hedefi, 21.yüzyıla mesleki eğitim sistemlerinin kalitesini ve yeniliğe açıklık kapasitesini geliştirerek hazırlanmaktır”. Leonardo Da Vinci programında belirlenen hedeflerden bazıları şöyle sıralanabilir (MESS, 1999:134-135):

- a) Avrupa Birliği mesleki eğitim sistemlerinde yeniliği ve kaliteyi geliştirmek,
- b) Mesleki eğitim ve mesleki rehberlikte Avrupa boyutunu geliştirmek,
- c) Kadın ve erkeklere mesleki eğitime ulaşmada fırsat eşitliği sağlamak,
- d) Özellikle üniversite-sanayi işbirliğinin sağlanmasıyla teknolojik ar-ge çalışmaları sonuçlarının ışığında mesleki eğitimi geliştirmek,
- e) Mesleki eğitimin bir parçası olarak yabancı dil eğitiminin gelişmesine yönelik faaliyetleri desteklemek,
- f) Kendi kendine eğitim veya açık ve uzaktan öğrenim ve eğitim yöntemlerinin gelişmesini sağlamak,
- g) Göçmen işçilere ve çocuklarına mesleki eğitimde fırsat eşitliği sağlamak için eğitim ihtiyacını ve beceri gereklerini belirleyecek işbirliğini geliştirmek,
- h) Açık bir Avrupa mesleki eğitim ve kalifikasyonlar sisteminin kademeli olarak gelişmesini sağlamak,
- i) Mesleki eğitimin çekiciliğini ve statüsünü artırmak,

İkinci safhası 2000-2006 yılları arasında uygulamaya konulan Leonardo Da Vinci programı kapsamında öncelikli olarak aşağıdaki konulara yer verilmesi kararlaştırılmıştır (Duman, 2001:76):

- a) Özellikle gençlerin beceri ve kapasitelerinin geliştirilmesine destek verilmesi, işe yönelik mesleki eğitimin sağlanması,
- b) Mesleki eğitimin kalitesinin ve erişim imkânlarının üst düzeye çıkarılması, yaşam boyu bilgi ve beceri kazanımının sürdürölmesi,
- c) Mesleki eğitimin yenilik sürecine katkısının teşviki, bu kapsamda rekabetçiliğin ve girişimciliğin artırılmasıdır.

Programın belirlenmiş dört genel ilkesi bulunmaktadır.

a) Amaçlar, topluluk tedbirleri temelinde eylem için teklifler sunan ülkeler arası ortaklıklar yoluyla gerçekleşecektir.

b) Ülkeler arası ortaklık tarafından sunulan her teklifin, programın amaçlarından bir ya da birkaçına yönelik olması, hareketlilik ve dil becerileri dışında, her teklifin en az üç katılımcı ülkeden ortakları kapsaması ve bu ülkelerden en az birisi Avrupa Birliği'ne üye olması gerekmektedir.

c) Topluluk, teklif davetleri, amaçlar için öncelikleri, takvimi, teklif verme şartlarını, özellikle ülkeler aşırı olma açısından ortak uygunluk ölçütlerini, proje değerlendirme ve seçim prosedürlerini tanımlayacaktır. İlk teklif daveti üç yıl geçerli olacak ve ikinci teklif daveti üç yıl süreyle geçerli olmak üzere 2002 yılında, üçüncü bir teklif daveti ise iki yıl süreyle geçerli olmak üzere 2004 yılında yayınlanacaktır.

d) Eylem teklifleri; ortaya konulan hedefleri, uygulama yöntemlerini, beklenen sonuçları, gerçekleşen sonuçların değerlendirilmesi için mekanizmaları, yaygınlaştırma planlarını, ilgili ortakları, mali katkılarını ve çalışma takvimini ortaya koymalıdır.

Leonardo Da Vinci programının sağlayacağı yararlar şöyle belirtilebilir (MEB, 2005b:13-14):

a) Üye ve aday ülkelerde mesleki eğitim sistemleri ve tedbirlerinin kalitesi ile yenilik kabiliyeti iyileştirilecek ve ulusal mesleki eğitim sistemleri için bir katma değer sağlanacaktır.

b) Yaşam boyu öğrenmeyi güçlendirme, yarının mesleklerine hazırlama ve teknolojik gelişmelere uyarlama teşvik edilecektir.

c) Gençler için temel mesleki eğitim, uygun okul eğitimi olmayan yetişkinler için ise özel mesleki eğitim tedbirleri alınması desteklenecektir.

d) Engelliler, eğitimsiz gençler, bedensel veya zihinsel özürlü yada başka nedenlerden dolayı eğitimden yararlanmamış kişiler, sosyal ve ekonomik dışlanma tehdidi altında kalan kişiler için temel mesleki eğitime girişin kolaylaştırılması sağlanacaktır.

1.6. Mesleki ve Teknik Eğitim Alanında Avrupa Birliği Kaynaklarıyla Desteklenen Projeler

Mesleki ve teknik eğitim alanında Avrupa Birliği ile iki proje üzerinde çalışılmaktadır. Bu projeler; “Türkiye’deki Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemini Güçlendirme Projesi (MEGEP)” ile “Mesleki ve Teknik Eğitimin Modernizasyonu (MTEM)” projesidir.

30 Eylül 2002 tarihinde başlanılan ve beş yıl süreli Türkiye’deki Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemini Güçlendirme Projesi’nin hedefleri şunlardır (<http://www.megep.meb.gov.tr>):

1) Ulusal Yeterlilik Sisteminin oluşturulmasını da içeren bir ulusal reformun uygulanması yoluyla mesleki eğitim sisteminin nitelik ve uygunluğunun geliştirilmesi,

2) Kamu kurumları, toplumsal ortaklar ve işletmelerin kurumsal kapasitelerinin ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde güçlendirilmesi,

3) Reform sürecinin uygulanmasına yerel oyuncuların da dahil edilmesi yoluyla sistemin yerelleşme sürecinin hızlandırılmasıdır.

2006 mali yılı bütçesine ilişkin raporda ise MEGEP uygulaması ile (MEB, 2005a:170);

1) 12 yıllık temel eğitime geçiş için bir alt yapı oluşturulması,

2) Türkiye mesleki eğitim sisteminin, AB ve gelişmiş ülkelerdeki standartlara yükseltilmesi, sosyo-ekonomik ihtiyaçlar ve yaşam boyu öğrenme ilkeleri doğrultusunda güçlendirilmesi,

3) Sosyal ortakların mesleki eğitime etkin biçimde katkı ve katılımının sağlanmasının ve iş hayatının ihtiyaçlarına duyarlı yeni bir mesleki eğitim sisteminin tasarlanması amaçlandığı belirtilmiştir.

Mesleki ve Teknik Eğitimin Modernizasyonu Projesi (MTEM) ise çalışmalarına 7 Temmuz 2003 tarihinde başlamış olup, 42 aylık bir süre için geçerli olan bir projedir. Bu projenin finansmanı AB Akdeniz Programından (MEDA) sağlanan hibe ile karşılanmaktadır. Projenin amacı; meslek dersleri öğretmen eğitiminin niteliğinin yükseltilmesine yönelik çabaların desteklenmesi ve AB'deki gelişmelere uyumun sağlanmasında yardımcı olmaktır. Ayrıca bu proje ile (MEB, 2005a:171);

- 1) Meslek dersleri öğretmenlerinin yeterliliğinin belirlenmesi,
- 2) Bu yeterliliklere dayalı beş set hizmet öncesi ve üç set hizmet içi modüler öğretim programı geliştirilmesi,
- 3) ENQA (Yüksek Öğretimde Kalite Güvencesi İle İlgili Avrupa Ağ Sistemi) koşullarına uygun ortak güvence çerçevesi geliştirilmesi,
- 4) Kurumsal kapasite ve insan kaynaklarının geliştirilmesine yönelik politika ve stratejilerin belirlenmesi hedeflenmektedir.

1.7. Bazı Ülkelerde Mesleki Eğitim

Mesleki eğitim uygulamaları ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Bu farklılıklar; mesleki eğitim sisteminin örgütlenişi, uygulanan programlar, işleyiş ilkeleri ve istihdam kuruluşlarıyla ilişkilerde gözlenmektedir (TÜSİAD, 1999:47).

1.7.1. Almanya'da Mesleki Eğitim

Almanya'nın eğitim sistemi, eyaletlerin sorumluluğunda merkezi olmayan bir sistemdir. Almanya, Avrupa Birliği ülkeleri içerisinde mesleki ve teknik eğitim konusunda önde gelen ve geçmişte bu alanda başarılı çalışmalarda bulunmuş bir

ülke olarak değerlendirilmektedir (Zengingönül, 1998:37). Almanya'nın bu başarısının “Dualist Sistem” olarak adlandırılan ve teorik eğitim ile uygulamalı eğitim programlarının bütünleştirilmesi temeline dayanan mesleki eğitim sistemine dayandığı görülmektedir. Nitekim Almanya'da eğitim ile istihdam arasında gelişmiş bir uyum mevcuttur.

Almanya'da meslek eğitimi genellikle çıraklığa dayalıdır. 10.yıldan, bazı eyaletlerde ise 11. yıldan sonra ortaöğretime devam etmeyen gençler için en azından yarım gün (en az üç yıl süreyle) olarak bir meslek okuluna kayıt olma zorunluluğu vardır. Almanya'daki mesleki eğitim sistemine bakıldığında işletmeler ile meslek okulları arasındaki işbirliğinin yasal olarak kurumsallaştığı ve mesleki eğitimin tek sorumlusunu eyaletlerin oluşturduğu görülmektedir (TİSK, 1997:72).

Alman eğitim sisteminin uzun ve kısa süreli eğitim sağlayan iki tür yapısı vardır. Kısa süreli olan eğitim yapısı; temel ve genel orta öğretim veren ve eyaletlere göre beş-altı yıl arasında değişen Hauptschule ve Realschule, tam gün süreli mesleki eğitim ya da uygulamalı mesleki eğitim veren okulları kapsamaktadır. Bu eğitimlerini başarıyla tamamlayan gençler, yüksek teknik okullara ve üniversitelere, 3 yıl süreli olan uygulamalı mesleki eğitimi tamamlayanlar ise kısa süreli bir yüksek teknik öğretim kurumu olan ve temel mesleki eğitimi bitirenlere süreli mesleki eğitim veren Fachschule'ye yönlendirilir (Aykaç, 2002:56). Buna göre Alman eğitim sisteminde, meslek eğitimine ortaöğretimin ikinci basamağında başlanıldığı görülmektedir. Nitekim Almanya'nın önemli bir endüstri ülkesi haline gelmesinde bu uygulamanın rolünün büyük olduğu savunulabilir. Bu ülkede tam gün meslek okullarının dışındaki tüm mesleki eğitim okulları, eğitimlerinin çoğunu işletme içi uygulamaya ayırmıştır. Bu durum mesleki eğitimin esas olarak işletme içinde gerçekleşeceği yaklaşımından kaynaklanmaktadır.

Almanya'nın mesleki eğitime verdiği önemin bir kanıtı olarak meslek eğitimden sorumlu bir bakanlığın bulunması ve 12 yıllık zorunlu eğitimin son üç-üçbuçuk yılının zorunlu meslek eğitimine ayrılması gösterilebilir (Turan, 2005:181).

Almanya’da ikili meslek eğitimi; üç gün işletmede, iki gün okulda veya okul ile işletmenin uygun göreceği iki veya üç haftalık blok uygulamalar şeklinde yapılmaktadır (Doğan ve diğerleri, 1997:195). Öğrenciler işletmelerdeki eğitimleri süresince gerçek çalışma koşullarını görmektedir. Ayrıca, çalışma hayatındaki en önemli şeyin çalışılan konudaki yetiler olmadığını, uzmanlık alanını aşan bir kalifiyeliğin de önemli olduğunu işletmelerdeki eğitimlerinde anlamaktadırlar (Hermann, 1990:139). Özetle Alman mesleki eğitim sisteminin başlıca özellikleri şöyle sıralanabilir (Ünsür, 1998:31):

- a) Mesleki eğitim, dual yapıya sahiptir.
- b) 1969 yılında yürürlüğe giren Mesleki Eğitim Kanunu ile mesleki eğitimle ilgili olarak Sanayi ve Ticaret Odaları’na önemli görevler verilmiştir. Bu odalar; sadece uygulayıcı konumda değil, aynı zamanda mesleki eğitim sistemini yönlendirici bir konuma da sahiptir.
- c) Öğrenciler, okula gidiş-dönüşleri için sigortalanmakta, kitap ve okul malzemeleri ücretsiz olarak verilmektedir.
- d) Uygulamalı eğitimini sanayi sektöründe yapan öğrencilere toplu sözleşmelere göre ücret ödenmektedir.
- e) Teorik meslek dersleri öğretmenleri yükseköğrenimden önce bir yıl, yükseköğrenimden sonra ise 1-2 yıl staj görmekte, yapılan sınav sonucunda başarılı olanlara öğretmenlik görevi verilmektedir. Ayrıca her meslek dersleri öğretmenin iki branşı bulunmaktadır.
- f) Eğitim çağındaki genç nüfusun %62’si bir mesleki eğitim programından geçmektedir.
- g) Öğrencilerin bitirme sınavları Sanayi ve Ticaret Odaları, Küçük Esnaf ve Sanatkarlar Dernekleri tarafından düzenlenmekte, işçi-işveren temsilcileri ve öğretmenlerden oluşan bir komisyon tarafından ise yapılmaktadır. Dersi veren öğretmen komisyonda görev almamaktadır.

h) Ekonominin her kesimi ile mesleki eğitim iç içedir.

i) Mesleki eğitim programları; haftada 10-12 saat okulda teorik dersi, 28-30 saat işletmelerde pratik dersi kapsamaktadır.

1.7.2. Fransa’da Mesleki Eğitim

Mesleki eğitime bu ülkede 15 yaşından sonra başlanılmakta olup, genel eğitimi tamamladıktan sonra meslek eğitimine katılmak isteyen öğrenciler; mesleki yetiştirme, teknik eğitim ve endüstriyel çıraklık arasından herhangi birisini seçebilme olanağına sahiptir.

Fransa’da genel ve teknik liseler 3 yıl sürmekte, üç sınıftan başarılı olanlar lise bitirme sınavı olan Bakalorya’ya hazırlanmaktadır. İki yıllık meslek okullarını bitirenlere adları BEP (Mesleki Eğitim Diploması) veya CAP (Mesleki Yeterlilik Diploması) olan diplomalar verilmektedir (Topbaş, 2005:222). CAP ve BEP alanlar ilave eğitimlerle genel eğitim, teknolojik eğitim veya mesleki eğitim bakaloryası sınavlarına girerek bu alanlarda yükseköğrenimlerine devam edebilmektedirler (Ünsür, 1998:41).

Fransa’da mesleki eğitim sistemi, ağırlıklı olarak okul eğitimine yöneltilmiştir. Yalnızca çıraklık eğitimi gören gençlerin, büyük ölçüde işletme-içi uygulamalı eğitimden yararlandığı söylenebilir (TİSK, 1997:70). Fransa’da meslek liselerindeki eğitim faaliyetlerinin 1986’dan itibaren 16 haftalık bir süreç halinde işletmelerde geçirilmesi benimsenmiştir. Bu uygulama ile öğrencilerin iş dünyasını tanımasından çok, bir süre işletmeler tarafından eğitilmelerinin sağlanması amaçlanmıştır (Adıgüzel, 2005:228).

Fransa’da sanayi sektörünün eğitim-öğretim sistemine ilişkin olarak öneriler geliştirmesi amacı ile Eğitim Bakanlığı tarafından eğitim ve endüstri ilişkileri yüksek komitesi kurulmuştur. Ayrıca bu ülkede sosyal tarafların; ulusal, sektörel ve firma düzeylerinde mesleki eğitim politikalarının gelişmesi konularının içinde bulundukları söylenebilir. Bu sosyal taraflar, gençlerin eğitimi ve sürekli eğitimi için yardımlar toplayan organizasyonları yönettikleri gibi hükümet tarafından

yürütülmekte ve finanse edilmekte olan sektörlere göre açıklanan beceri ihtiyaçları çalışmalarında da görev almaktadırlar (Aykaç, 2002:59).

1.7.3. İngiltere’de Mesleki Eğitim

İngiltere’de ortaöğretim 16-18 yaşları arasındaki gençleri kapsamaktadır. 16 yaşına gelen tüm öğrenciler ilerde okuyacakları alanı ve programı belirlemek üzere bir sınava girerler. Bu sınava göre öğrenciler aşağıdaki seçeneklerden birisine karar verirler:

- a) Okullarına devam etmek,
- b) Bir özel koleje yazılmak,
- c) Tüm öğrenim hayatına son vererek bir işe girmek.

Bu ülkede mesleki eğitim veren kurumlar ileri eğitim kolejleridir. Ayrıca üçüncü kademe kolejlerinde mesleki ve genel eğitim birlikte verilmektedir. İngiltere’de yerel eğitim kurumlarının finanse ettiği 800’den fazla ileri eğitim koleji bulunmakta ve mesleki düzeyde eğitim vermektedir. İleri eğitim (further education) kolejleri sadece okullarını yeni bitiren öğrencilere yönelik kurumlar değil, aynı zamanda verdikleri eğitimle toplumun her kesiminden öğrencilere yönelik kurumlardır.

Bu kurumlarda;

- a) Şu anda bir işte çalışan ama aynı zamanda da mesleki eğitime devam etmek isteyenlere,
- b) İşlerini değiştirmek veya öğrenime geri dönmeyi düşünen yetişkinlere,
- c) Sadece bir konu üzerinde bilgi sahibi olmak veya hobi olarak öğrenmek isteyenlere kurslar düzenlenmektedir.

Mesleki eğitim veren ileri eğitim okullarından alınabilecek kuaförlük, fırıncılık, mühendislik, güzellik uzmanlığı, muhasebe vb. gibi çok sayıda ve çeşitli

dersler vardır İngiltere'deki bağımsız ileri eğitim kurumları "British Accreditation Council for independent Further and Higher Education (BAC)" tarafından denetlenir ve akredite olup olmadığı belirlenir (<http://ingiltereturk.co.uk>).

İngiltere'deki mesleki eğitim, merkez örgütü ile yerel düzey arasındaki yetki paylaşımı ile yürütülmektedir. Yerel düzeylerdeki bu kararlara katılma, okulların iş hayatındaki değişikliklere uyum sağlamasını kolaylaştırmaktadır. Bu ülkede resmi okulların dışındaki kurumlar tarafından da verilen mesleki eğitim programları mevcuttur. Bu eğitim programları işyeri ihtiyaçlarına ve yerel ihtiyaçlara dönüktür. Nitekim bu programlar doğrultusunda eğitim kurumları ile işyerleri bir ortak gibi işbirliği yapmaktadır (Doğan ve diğerleri, 1997:199).

1.7.4. Japonya'da Mesleki Eğitim

Günümüzde Japonya, oldukça gelişmiş bir eğitim sistemine sahiptir. Amerika Birleşik Devletleri'nden esinlenilen bu eğitim sistemi, "kapsamlı okul" prensibine uygun olarak İkinci Dünya Savaşından sonra ortaya çıkmıştır. Bu ülkenin eğitim sistemi, karar vermede merkezi yapıya sahip olmasına karşın, büyük ölçüde Amerikan eğitim sistemine dayandırılmıştır (TİSK,1997:94). İkinci Dünya Savaşından sonra özellikle ortaöğretimde okullaşma oranı %95'e, yükseköğretimde ise %35'e ulaşmıştır (Türkoğlu, 1998:476).

Japonya'da ortaöğretim düzeyinde başlayan meslek eğitimi, meslek liseleri yanında genel lise programlarında da yer almaktadır. Bu ülkede liseler üç gruba ayrılmaktadır. Bunlar (Ünsür, 1998:33):

- a) Tam gün öğretim yapan liseler,
- b) Yarım gün öğretim yapan liseler,
- c) Mektupla öğretim yapan liselerdir.

Tam gün öğretim yapan liseler üç yıldır. Yarım gün ve mektupla öğretim gören öğrencilerin izledikleri program dört yıl yada daha uzun sürede

tamamlanmaktadır. Tüm lise öğrencileri içerisinde %95 ile en büyük çoğunluğu tam gün liselere devam edenler oluşturmaktadır. Mektupla öğretim yapan liselere devam eden öğrenciler, gönderilen ders kitaplarına çalışırlar ve düzenli olarak verilen ödevleri teslim ederler. Genel liseler, yüksek öğretime devam edecek gençlere yönelik eğitim vermekte olup, özel bir alan eğitimi vermemektedir. İlk yıldaki müfredat genel eğitim üzerine odaklaşırken, ikinci yıl öğrenciler kendilerine insan bilimleri, sosyal bilimler, fen bilgisi ve teknoloji gibi alanlardan birisini seçerler (Erdoğan, 1995:113). Meslek liselerinin amacı, öğrencilerin gelecekte meslek olarak seçecekleri özel mesleki alan eğitimi vermektir. Bu liselerde; tarım, endüstri, balıkçılık, ev ekonomisi, hemşirelik, fen-matematik gibi programlar bulunmaktadır (Türkoğlu, 1998:489-490).

Japonya’da zorunlu eğitim sonrası formel eğitim dışında da mesleki eğitim verilmektedir. Bu konuda büyük firmaların verdikleri eğitim programları, işgücünün esnekliği ve verimliliğini artırmaya yöneliktir. Japonya’da devlet; Çalışma Bakanlığı aracılığı ile temel eğitim, beceri geliştirme eğitimi, yeni meslekler için yetiştirme eğitimi, usta öğretici eğitimi gibi alanlarda etkilidir. Ayrıca devlet, İş Eğitimi Kanunu gereğince işsizlere yönelik eğitimi desteklemek amacıyla küçük ve orta boy işletmelere finansman yardımıyla bulunmaktadır. (Ünsür, 1998:35-36).

Japonya’da okul-sanayi arasındaki ilişkiler alt düzeyde ve önemsizdir. Bu durum Japon işadamlarının genel birtakım becerilere sahip işçileri seçerek daha sonra şirketin ihtiyaçları doğrultusunda yetiştirmelerinden kaynaklanmaktadır (TİSK, 1997:94).

1.7.5. Rusya’da Mesleki Eğitim

Rusya’da eğitim programları genel eğitim ve mesleki eğitim olmak üzere iki çeşittir. Bunlardan mesleki eğitim programlarının amacı; bireyin genel eğitim seviyesini yükseltip, bireye herhangi bir meslek kazandırılmasının sağlanmasıdır. Bu kapsamda; temel mesleki eğitim (Naçalnoye Profesyonelnoye Obrazovaniyi) ve orta mesleki eğitim (Sredneya Profesyonelnoye Obrazovaniyi), yüksek mesleki eğitim ve yüksek eğitim sonrası mesleki eğitim bulunmaktadır (<http://yayim.meb.gov.tr>).

Genel eğitimin amacı ise; kişinin entellektüel, ahlâki, duygusal ve fiziksel gelişiminin yanında genel kültür seviyesini şekillendirme, sosyal hayata uyum sağlamasına yardımcı olma ve bilinçli bir mesleki eğitim programını seçmesini sağlayarak eğitimine devam edebilmesini mümkün kılacak temelleri hazırlamaktır. 1985 öncesinde on yıl olan genel eğitim, daha sonra on bir yıla göre düzenlenmiştir (<http://www uluslararasıegitim.com>).

Rusya’da bir öğrenci 11 yıllık genel eğitim veren bir okula giderek ortaöğretimini tamamlayabilir yada 9 yıl genel eğitim veren bir okula devam ettikten sonra 2 yıl mesleki eğitim veren bir okula gidebilir. Bir başka seçenek ise biraz genel eğitim ve artı mesleki eğitim veren bir sanat okuluna devam etmenin tercih edilmesidir. Son yıllarda devlet ve özel sektörde Gymnasium ve Lyceum denilen yeni okullar kurulmaya başlanmıştır. Bu okullarda öğrenim süresi genel ortaöğrenim okullarından uzun olabilmekte ve eğitim programları daha ileri seviyede düzenlenebilmektedir (Türkoğlu, 1998:541).

Bu ülkede öğrenciler, 9 yıllık bir program olan temel genel eğitimi tamamladıktan sonra final sınavlarına girerler. Sınavı geçmeleri durumunda kendilerine Temel Genel Eğitim Sertifikası verilir. Bu sertifika, öğrencinin genel ortaöğrenim veya üniversite seviyesinde olmayan bir yükseköğretim programında mesleki eğitim görmeye uygunluğunu gösterir (<http://www uluslararasıegitim.com>).

II. BÖLÜM

TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİ İÇİNDE MESLEKİ EĞİTİMİN YERİ

Bu bölümde; Türk Eğitim sistemi içinde mesleki eğitim, Türkiye’deki mesleki eğitimin tarihi gelişimi, mesleki eğitimde okul-sanayi ilişkileri, mesleki eğitimde karşılaşılan sorunlar ve staj eğitimi ele alınmıştır.

2.1. Türk Eğitim Sistemi’nin Genel Yapısı ve Mesleki Eğitim

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasası ile belirlenmiş olan Milli Eğitim Sistemi, “Örgün Eğitim” ve “Yaygın Eğitim” olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Örgün eğitim; yaş grubuna göre okulöncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim olarak dört grupta toplanmaktadır. Okulöncesi eğitim, isteğe bağlı olarak zorunlu ilköğretim çağına gelmemiş 3-5 yaş grubundaki çocukların eğitimini kapsarken; ilköğretim, 6-14 yaş grubundaki çocukların eğitim ve öğretimlerini kapsayan, kız, erkek, bütün vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasız olan eğitim kademesidir. Ortaöğretim ise, ilköğretime dayalı, en az dört yıllık genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tamamını kapsamaktadır.

Türkiye’de mesleki eğitim, ortaöğretim kademesinde yer almakta, meslek yüksek okulları seviyesinde devam etmektedir. Mesleki eğitimin, öğrencinin istemesi durumunda dört yıllık lisans programlarında devamı da mümkündür (Orhaner ve Tunç, 2003:208).

2005-2006 öğretim yılından itibaren ortaöğretimde öğrenim süresi öğrencilerin üniversiteye daha hazırlıklı bir biçimde başlamalarını ve Avrupa Birliği öğrencileri ile rekabet edebilmelerini sağlamak amacıyla dört yıl olarak düzenlenmiştir. İlköğretileri tamamlayan ve öğrenimlerine mesleki eğitim veren bir

ortaöğretim kurumunda devam etmek isteyen öğrenciler, Meslek Liseleri, Anadolu Meslek Liseleri, Endüstri Meslek Liseleri, Kız Meslek Liseleri, Ticaret Meslek Liseleri gibi okulları tercih etmektedir (MEB, 2005a:64-67).

Mesleki eğitim, örgün eğitim kurumları dışında yaygın eğitim kurumlarında da verilmektedir. Bu kurumlar; Pratik Kız Sanat Okulları, Olgunlaşma Enstitüleri, Halk Eğitim Merkezleri, Mesleki Eğitim Merkezleri vb. kurumlardır (MEB, 2005d:166).

2.2. Türkiye’de Mesleki Eğitimin Tarihi Gelişimi

Türkiye’deki mesleki ve teknik eğitimin tarihi gelişimini cumhuriyet öncesi ve cumhuriyet dönemi olarak iki dönemde incelemek mümkündür (MEB, 2005c:14).

2.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Osmanlı döneminde meslek öğretimi, 1860’lı yıllara kadar yaygın eğitim kurumları (Ahi Birlikleri ve Loncalar) ile sağlanmıştır. Bu tarihten sonra ise örgün eğitim kurumları niteliği taşıyan meslek ve sanat okullarında uygulanan değişik yöntemlerle gerçekleştirilmiştir.

2.2.1.1. Ahilik Teşkilatında Meslek Eğitimi

Ahilik teşkilatı, ilk defa Abbasi halifesi En-Nasr Lidinillah rehberliğinde tüm İslam toplumlarında kurulmaya başlamıştır. Bu teşkilat, Türklere onuncu yüzyılda Karahanlılarla geçmiştir. Ahilik, Anadolu’da Selçuklular döneminde ortaya çıkmış, Osmanlı Devleti’nin ilk yüzyıllarında etkili olmuş bir yaygın eğitim kurumudur. Ahilik, bir mesleğe bağlı ve birarada yaşayan insanlar arasında sosyal, ekonomik ve kültürel düzeni sağlamak amacı ile kurulan bir mesleki dayanışma kurumudur. İlk kez debbağlık (dericilik) ile ilgili meslek erbabının bu amaçla biraraya geldikleri görülmektedir. Ahiliğin Anadolu’daki ilk kurucusu Ahi Evran (1171-1262)’dir. Kırşehir’de kurulan bu teşkilat kısa zamanda Anadolu’nun her yerine yayılmıştır (MEB, 2005c:14-17).

Ahilik sisteminde iş başında ve iş dışında olmak üzere iki türlü eğitim söz konusuydu. Ahi Birliklerinde işbaşında eğitim kalfa ve ustalarca verilmekteydi. Çocukların iş hayatına intibak eğitimleri on yaş ve öncesinde yamaklıkla (aday çıraklık) başlardı. Yamaklık eğitimi, iki yıl sürmekteydi. Bu eğitimini başarıyla tamamlayanlar çıraklığa yükseltilirdi. Çıraklık süresi her meslekte farklı olmakla birlikte genelde 1001 gündü. Çıraklık döneminden sonra çırak, uygulanan bir sınavla törenle kalfalığa yükseltilirdi. Kalfalık dönemi ise üç yıldı. Bu süre içerisinde yeterli bilgi ve beceriyi kazanmış kişiler, sanatları ile ilgili orijinal bir eseri Ustalar Meclisi'ne sunar ve eser beğenilirse kendisine törenle ustalık ünvanı verilirdi (Ünsür, 1998:51-52).

Ahilikte iş başında uygulanan eğitim, çarşı ve dükkanların bedesten vb. yerlerde topluca bulunmaları nedeniyle kolay ve etkili olmuştur. İş dışında eğitimde ise, ahilik teşkilatına yeni giren üyelere, teşkilatta öğretmen olarak bulunan ahi ve piri denilen öğreticiler tarafından törenlerde dinin esasları, okuma-yazma, terbiye, temizlik, kurumun düzeni ve geleceği hakkında bilgi verilmesi söz konusuydu (MEB, 2005c:17).

2.2.1.2. Lonca Teşkilatında Meslek Eğitimi

Ahilik teşkilatı; açılışı onyedinci yüzyıla rastlayan, büyük şehirlerdeki tacirlerin, zanaatkârların, esnaf ve işçilerin toplandığı bir sistem olan loncalara dönüşmüştür. Ahilik sisteminden loncalara geçilmesinin sebepleri olarak merasimlerin zor ve geniş bir kültüre bağlı olması ve esnafın içinde müslümanlar kadar gayri müslimlerin de bulunuşu gösterilebilir. Loncalar, tüccar ve sanatkârların haklarını korumak amacıyla kurulmuştu. Ülkemizdeki meslek eğitiminin, on dokuzuncu yüzyıla kadar loncaların sorumluluğunda çıraklık sistemiyle yürütüldüğü söylenebilir (MEB, 2005c:21).

2.2.1.3. Cumhuriyet Öncesi Örgün Mesleki Eğitim

Cumhuriyet öncesi örgün mesleki eğitimdeki ilk kurum 1773 yılında kurulan Mühendishane-i Bahr-i Hümayun adlı askeri amaçlı okuldur. Bu okulun

kurulmasından sonra 1793 yılında Mühendishane-i Berr-i Hümayun adlı askeri amaçlı bir okul daha kurulmuştur. Bu okulların askeri okul olarak kurulmalarının nedeni, bu dönemde askeri çıkarların ekonomik çıkarlara göre daha öncelikli olmasıydı. Askeri amaçlı olmayan mesleki okulların ilki 1847 yılında kurulan Ziraat Mektebi'dir. Bu okulu; 1858'te Orman Mektebi, 1860'ta Telgraf Memurları Mektebi, 1868'te ise Maden Mektebi gibi meslek okulları takip etmiş, fakat dönemin yönetiminin mesleki eğitime gereken önemi vermemesi dolayısıyla bu okullardan istenilen verim alınamamıştır (Ünsür, 1998:53).

1861 yılında, Tuna Valisi olan Mithat Paşa tarafından Niş'te, daha sonra 1864 yılında Rusçuk ve Sofya'da kimsesiz çocukların barındırılması ve sanat öğretilmesi için ilk sanat okulları olan "İslahhaneler" açılmıştır. Bu okullarda araba yapıcılığı, değirmencilik, demircilik, kunduracılık, terzilik, mimarlık gibi sanatlar öğretilmiştir. Masrafları mahalli imkanlarla desteklenen bu okullar Cumhuriyet'e kadar sınırlı olarak artırılmıştır (TİSK, 1997:9).

1869 yılında İstanbul Yedikule'deki baruthane binasında, ilk kız Sanayi Mektebi açılmıştır. Ticaret Nazırı Suphi Paşa döneminde, Babıali civarında adı "İstanbul Hamidiye Ticaret Mektebi Âlisi" olan ilk ticaret okulu kurulmuştur. Bu okulun ilk programına göre idadi kısmında genel bilgi dersleri, fennî kısmında meslek dersleri ve yabancı dil dersleri yapılmaktaydı. Abdülhamit'in 13 Şubat 1878'te Parlamentoyu süresiz tatil etmesinden sonra 23 Temmuz 1908'e kadar geçen Mutlakiyet döneminde çeşitli mesleki ve teknik okullar açılmıştır. 1914 yılından itibaren kız sanat mekteplerine önem verilmeye başlanmış, Avrupa'dan getirilen uzmanlarca ülkeye yeniliklerin girmesi sağlanmıştır (MEB, 2005c:26-27).

1915 ve 1916 yıllarında, İstanbul ve İzmir'de Şimendifer Mektepleri açılmıştır (Ünsür, 1998:54). Cumhuriyetten önce; mesleki ve teknik okullar ile tüm eğitim sistemi arasında gerekli ilişkilerin kurulmamış olması, mesleki ve teknik okulların kendi programları arasında bir bütünlüğün sağlanamaması iki temel eksiklik olarak değerlendirilmektedir (Doğan ve diğerleri, 1997:26).

2.2.2. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet döneminde de mesleki ve teknik eğitimin geliştirilmesi çalışmalarına devam edilmiştir. Cumhuriyetin ilanından bir yıl sonra dünyanın en yetkili mesleki ve teknik eğitim uzmanları ülkeye getirtilmiştir. Nitekim 1926 yılında bu uzmanlardan John Dewey'in tavsiyesi neticesinde mesleki-teknik eğitimle ilgilenmesi için Milli Eğitim Bakanlığı ilköğretim dairesi görevlendirilmiştir. 1927 yılında mesleki ve teknik eğitimle ilgilenme görevi yüksek öğretim dairesine devredilmiştir. Ayrıca bu dönemde çıkarılan 1052 sayılı kanunla mesleki eğitim kurumları belirli esaslara bağlanmış, bu okulların Milli Eğitim Bakanlığı'nın izni olmadıkça açılmayacağı, bütün ihtiyaçlarının Bakanlıkça karşılanacağı belirtilmiştir (MEB, 2005c:31).

İlk kız teknik öğretim okulları 1927 yılında faaliyete geçirilmiş, 1933 yılında 2287 sayılı kanunla Mesleki ve Teknik Eğitim Umum Müdürlüğü kurulmuş, 1934-1935 öğretim yılında kız teknik, 1937-1938 öğretim yılında erkek teknik, 1955 yılında ticaret yüksek okulları açılmıştır. Ayrıca 1952 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nda "Halk Eğitimi Bürosu" kurulmuş, 1953'te köy ve kasabalarda "halk okuma odaları", 1956 yılında ise ilçelerde "halk eğitimi merkezleri" açılmaya başlanmıştır. 1954-1955 öğretim yılında dört yıl süreli akşam ticaret liseleri, 1956-1957 öğretim yılından itibaren resmi ve özel sektör kurumlarında ihtiyaç duyulan sekreterler yetiştirilmesi için lise ve dengi okullara dayalı olarak iki yıl süreli sekreterlik okulları açılmıştır (MEB, 2005c:36-41).

1960'lı yıllarda ülkenin ihtiyaç duyduğu özelliklerde insan gücünün o zamana kadar geliştirilen mesleki eğitim ile mümkün olmayacağı görüşü hakim olmaya başladı. Milli Eğitim Bakanlığı'nın nitelikli işgücünü tek başına yetiştiremeyeceği görüşü de mevcuttu. Bu görüşlerin nedenleri olarak şunlar gösterilmekteydi (Doğan ve diğerleri, 1997:40-41):

- a) 1960'larda mesleki eğitim, sınırlı bir gruba hizmet verebiliyordu.

b) Mesleki eğitim okullarında görev alacak öğretmenleri yetiştiren okullar yaklaşık yirmi değişik meslek dalına öğretmen yetiştiriyordu. Bu durum mesleki eğitim okullarında yürütülen programları sınırlıyordu.

c) Mesleki eğitim veren okullar için hazırlanan programlar sanayi deneyimi az olan öğretmenlerce hazırlanıyor ve günün teknolojilerine uygun değildi.

d) Mesleki eğitim veren kurumlar arasında iletişim ve koordinasyon mevcut değildi.

e) Mesleki ve teknik eğitim, çok pahalı olduğu için Milli Eğitim Bakanlığı'nın bütün mali sorumluluğu karşılaması mümkün değildir. Yetenekli işçilerin eğitimine endüstri de katılmalıdır.

İlkokul mezunlarına meslek kazandırmak amacı ile 1963-1964 öğretim yılında “Yetişkinler Teknik Eğitim Merkezleri” açılmıştır. 1966 yılında Sanat Enstitüleri'nin öğrenim süresi üç yıla çıkarılmıştır. Fakat bu dönemde mesleki eğitimde beklenen hedeflere ulaşıldığı söylenemez. 1970'li yıllarda eğitim kurumları ile sanayi işbirliğini destekleyen gelişmeler olmuştur. Bu dönemde bazı kamu kurum ve kuruluşları ile tekstil, matbaa, metalürji gibi bazı meslek alanlarında ortaklaşa eğitim çalışmaları başlatılmıştır (Ünsür, 1998:56). Bu dönemde Milli Eğitim Bakanlığı'nın önerisi ile Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Araştırma Merkezi (EFAM) bazı projeleri başlatmıştır (Orhaner ve Tunç, 2003:205). Bu projelerden 1978 yılında dört endüstri meslek lisesinde uygulamaya konulan Okul Sanayi Ortaklaşa Eğitim Projesi (OSANOR) önemli bir projedir. Bu proje, 1978-1982 yılları arasında uygulanmıştır (MEB, 2005c:45).

1986 yılında çıkarılan 3308 sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu ile mesleki ve teknik eğitim alanında yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu kanunun adı 29/06/2001 tarih ve 4702 sayılı kanunun 22.maddesi ile Mesleki Eğitim Kanunu olarak değiştirilmiştir.

2.2.3. Günümüzde Mesleki Eğitim

Türkiye’de mesleki eğitim, ortaöğretim kademesinde başlamaktadır. Mesleki ve teknik ortaöğretim; öğrencileri genel ortaöğretimin amaçları ile birlikte iş ve meslek alanlarına insan gücü yetiştiren ve yüksek öğretime hazırlayan kurumlardır. Türkiye’de örgün eğitimde ortaöğretim düzeyinde mesleki ve teknik eğitimin verildiği kurumlar şunlardır (MEB, 2005a:64-68):

- a) Anadolu Teknik Liseleri
- b) Anadolu Meslek Liseleri
- c) Teknik Liseler
- d) Endüstri Meslek Liseleri
- e) Kız Meslek Liseleri
- f) Anadolu Kız Meslek/Anadolu Meslek Liseleri
- g) Kız Teknik/Teknik Liseler
- h) Anadolu Kız Teknik Liseleri
- i) Ticaret Meslek Liseleri
- j) Anadolu Ticaret Meslek Liseleri
- k) Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri
- l) Anadolu İletişim Meslek Liseleri
- m) Anadolu İmam Hatip Lisesi ve İmam Hatip Liseleri
- n) Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezleri (METEM)
- o) Çok Programlı Liseler
- p) Sağlık Meslek Liseleri

**Tablo 1. Eğitim Kademelerine Göre
Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları (2005-2006 Öğretim Yılı)**

EĞİTİM KADEMESİ	OKUL KURUM SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI			ÖĞRETMEN SAYISI
		TOPLAM	ERKEK	KIZ	
OKULÖNCESİ EĞİTİMİ	2.803	549.604	286.064	263.540	8.107
İLKÖĞRETİM	34.990	10.512.356	5.515.903	4.996.453	392.481
ORTAÖĞRETİM	7.443	3.213.605	1.825.837	1.387.768	184.246
GENEL ORTAÖĞRETİM	3.405	2.037.490	1.097.841	939.649	101.907
MESLEKİ VE TEKNİK ORTAÖĞRETİM	4.038	1.176.115	727.996	448.119	82.339
ÖRGÜN EĞİTİM TOPLAMI	45.236	14.275.565	7.627.804	6.647.761	584.834
YAYGIN EĞİTİM	9.629	3.872.050	2.201.678	1.670.372	69.412
ÖRGÜN VE YAYGIN EĞİTİM TOPLAMI	54.865	18.147.615	9.829.482	8.318.133	654.246
YÜKSEKÖĞRETİM	79	2.073.428	1.196.004	877.424	79.555
GENEL TOPLAM	54.944	20.221.043	11.025.486	9.195.557	733.801

Kaynak : MEB, 2005a:55

Tablo 1’de 2005-2006 öğretim yılı itibariyle, Türk Eğitim sistemi içersinde mesleki ve teknik ortaöğretimin durumu görülmektedir. Tablo 1’e göre, mesleki ve

teknik ortaöğretim okullarında toplam 1.176.115 öğrenci eğitim görmektedir. Ortaöğretim genelindeki öğretmenlerin 82.339'u mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarında görev yapmaktadır. Tablo 1'e bakıldığında genel ortaöğretimdeki okul sayısı 3.405 iken mesleki ve teknik ortaöğretimdeki okul sayısı 4.308'dir. Buna karşın; genel ortaöğretimde eğitim gören öğrenci sayısı 2.037.490 iken, mesleki ve teknik ortaöğretimde öğrenim gören öğrenci sayısının 1.176.115 olduğu görülmektedir.

Ticaret meslek liseleri ve Anadolu ticaret meslek liseleri, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları içerisinde ticaret eğitimi veren, Ticaret ve Turizm Genel Müdürlüğü'ne bağlı olan okullardır. Ticaret meslek liseleri, kamu ve özel sektörün muhasebe ve finansman, büro yönetimi ve sekreterlik, pazarlama, sigortacılık ve risk yönetimi, bilgisayar vb. iş ve hizmet alanlarında görev alacak veya kendi başına iş yapabilecek nitelikli insan gücünün yetiştirildiği meslek liseleridir. Bu liselerin 9. sınıfı tüm alanlarda ortak iken, öğrenciler 10. sınıfta seçtikleri alan programına, 11. sınıfta ise dal programlarına ayrılarak mesleki eğitim-öğretimlerini sürdürürler (MEB,2005e:6).

Anadolu Ticaret Meslek Liseleri ise; kamu ve özel sektörün muhasebe ve finansman, pazarlama ve perakende, büro yönetimi ve sekreterlik, bilişim teknolojileri alanlarında ihtiyaç duyduğu, yabancı dil bilir, nitelikli elemanları yetiştiren, öğrencileri hem mesleğe hem de yüksek öğrenime hazırlayan ilköğretim okulu üzerine dört yıl eğitim süreli meslek liseleridir. Anadolu ticaret meslek liseleri ve ticaret meslek liselerinde 2006-2007 itibariyle uygulanan alan/dal ve programları Tablo 2'de verilmiştir. (<http://ttogm.meb.gov.tr>).

Tablo 2. Ticaret Meslek Liseleri ve Anadolu Ticaret Meslek Liselerinde 2006-2007 Öğretim Yılından İtibaren Uygulanan Alan/Dal Programları

MUHASEBE VE FİNANSMAN ALANI	Bilgisayarlı Muhasebe Elemanlığı Dış Ticaret Ofis Elemanlığı Finans ve Borsa Hizmetleri Elemanlığı
PAZARLAMA VE PERAKENDE ALANI	Satış Elemanlığı Sigortacılık Emlak Komisyonculuğu
BÜRO YÖNETİMİ VE SEKRETERLİK ALANI	Yönetici Sekreterliği Ticaret Sekreterliği Hukuk Sekreterliği Tıp Sekreterliği
BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ ALANI	Ağ İşletmenliği Web Programcılığı Veri Tabanı İşletmeciliği Bilgisayar Teknik Servisi

Kaynak : <http://ttogm.meb.gov.tr>. 11.08.2006.

2005-2006 öğretim yılı itibariyle Ticaret ve Turizm Öğretimi kapsamındaki okullar içerisinde Ticaret meslek liselerinin sayısı Tablo 3'te de görüldüğü gibi 317'ye ulaşmıştır. Yine aynı tabloya bakıldığında Anadolu Ticaret meslek liselerinin sayısının 171 olduğu görülmektedir. Ticaret meslek liselerinde öğrenim gören toplam öğrenci sayısı 163.091 iken, Anadolu Ticaret meslek liselerinde bu sayı 27.986'dır.

**Tablo 3. Ticaret ve Turizm Öğretimi Kapsamındaki Okul Türlerine Göre
Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (2005-2006 Öğretim Yılı)**

Sıra No	Okul Türü	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Hazırlık Sınıfı	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	Toplam Öğrenci
1	Ticaret Meslek Liseleri	317	8.845		47.433	59.785	55.873	163.091
2	And.Tic.Mes. Liseleri	171	1.608		16.786	5.968	5.232	27.986
3	And.Otelcilik Turizm Mes. Liseleri	86	1.716		12.553	5.586	4.835	22.974
4	And.İletişim Mes.Liseleri	15	115		1.297	571	443	2.311
5	Çok Programlı Liseler	261	4.025		21.336	21.781	19.301	62.418
6	METEM	4	88		462	344	407	1.213
TOPLAM		854	16.397		99.867	94.035	86.091	279.993

Kaynak : <http://ttogm.meb.gov.tr/istatistik.html>. 14.08.2006.

4702 sayılı yasanın ikinci maddesi ile mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarından mezun olan öğrenciler istedikleri takdirde bitirdikleri programın devamı niteliğinde veya buna en yakın programların uygulandığı, öncelikle kendi mesleki ve teknik eğitim bölgesi içinde yer alan veya bölgesi dışındaki meslek yüksekokullarına sınavsız olarak yerleştirilebilirler. Sınavsız olarak meslek

yüksekokullarına devam ederek mezun olan öğrencilerin yüzde onundan az olmamak üzere ayrılacak kontenjanlara göre alanlarındaki lisans programlarına dikey geçiş yapmaları da sağlanmıştır. Ayrıca mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarından herhangi birini bitirip de mesleki ve teknik eğitim bölgeleri kapsamı dışındaki bir yükseköğretim programına girmek isteyen öğrenciler, üniversite giriş sınavlarına başvurabilmektedir. Mesleki ve teknik yükseköğretim sistemi ise, 1983-2004 dönemi içinde, gerek okul gerekse öğrenci sayısı bakımından 11 kat büyümüştür. Mevcut olan 625 meslek yüksek okulundan 490'ı faal durumdadır (http://www.yok.gov.tr/egitim/endustriyel/myo_durumu.doc).

Türkiye’de mesleki eğitim, örgün eğitim kurumları dışında yaygın eğitim kurumlarınca da verilmektedir. Tablo 4 incelendiğinde; 9.630 yaygın eğitim merkezinde 3.886.638, 924 halk eğitimi merkezinde 1.312.618 öğrencinin eğitim gördüğü görülmektedir. Ayrıca yine aynı tabloya göre; 351 mesleki eğitim merkezi, 364 pratik kız sanat okulu, 12 olgunlaşma enstitüsü ve yetişkinler teknik eğitim merkezi ve 321 özel eğitim veren kurum mevcuttur. Tablo 4’te meslek kurslarına ait kurum sayısı ve öğretmen sayısı verilmemiştir. Çünkü bu kurumlar mesleki ve teknik okullar ile yaygın eğitim kurumlarınca açılmaktadır.

**Tablo 4. Yaygın Eğitim Kurumları, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları
(2004-2005 Öğretim Yılı Sonu)**

KURUM/MERKEZ TÜRÜ	KURUM SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI			ÖĞRETMEN SAYISI
		TOPLAM	ERKEK	KIZ	
Yaygın Eğitim Merkezi	9.630	3.886.638	2.216.081	1.670.557	69.530
Halk Eğitimi Merkezi	924	1.312.618	574.937	737.681	4.724
Mesleki Eğitim Merkezi	351	309.962	262.605	47.357	4.532
Pratik Kız Sanat Okulu	364	73.656	4.751	68.905	188
Olgunlaşma Enstitüsü	12	1.515	-	1.515	289
Yetişkinler Teknik Eğitim Merkezi	12	443	325	118	-
Özel Eğitim	321	10.052	6.532	3.520	2.106
Meslek Kursları (3308 sayılı kanuna göre)	-	61.842	40.990	20.852	-

Kaynak : MEB, 2006:242

2.3. Mesleki Eğitimde Okul-Sanayi İlişkileri

Sanayi, yapısı gereği teknik bilgi ve beceri gerektirmektedir. Bu noktada da eğitim ile yakın ilişkisi vardır. Teknolojik gelişmeler ve buna bağlı olarak ortaya çıkan değişmelere ayak uydurabilmek için eğitsel faaliyetlerin sürekli tekrarlanan periyodlarla yürütülmesi gerekmektedir. Okul-sanayi işbirliğinde temel amaç,

sanayide gerekli olan bilgi ve beceriler ile okulda kazanılan bilgi ve beceriler arasındaki farklılığı azaltmak ve mevcut sistemin etkinliğini ve verimliliğini yükseltmektir. Diğer bir ifadeyle, uluslar arası alanda rekabet edebilecek işgücünün yetiştirilmesinin sağlanmasıdır (TİSK, 1997:58-59).

Yirmi birinci yüzyılda tüm çalışanlardan; teknolojiyi anlayabilecek temel becerilere sahip olmaları, ekip halinde çalışabilmeleri, karar verme ve problem çözme yeteneğine sahip olmaları, iletişim kurma yeteneklerinin gelişmiş olması, sorumluluk alabilmeleri beklenmektedir. Bu beklentileri eğitim kurumlarının tek başlarına karşılamaları mümkün değildir. Ayrıca, öğrencilerin okulda kazandıkları teorik bilgileri çevre ile ilişki kurarak uygulayabilecek bir ortama ihtiyaçlarının olması ve üretimde önemli bir yeri olan özel makine ve cihazların okullara alınmalarının pahalı olması, bu makine ve cihazların çok kısa zamanda değerini yitirmesi ve bunları kullanacak elemanların yetersiz olması okul-işyeri işbirliğini zorunlu kılmaktadır (Ulusoy, 2004:25).

Bir meslek dalında çalışacak elemanın alanı ile ilgili bilgi ve becerilerle donatılması gereklidir. Nitekim öğrencinin eğitime devam ederek bir sanayi kuruluşunda üretime katılması sağlanarak bu bilgi ve beceriler öğrenciye kazandırılır. Bu durum ise okul-işyeri ortak çalışmasını gerektirir. Öğrencilerin işyerinde uygulama yapması, işe yerleştirme ve çalışma ortamına uyumu açısından önem taşımaktadır (MEB,2003:15).

Doğan ve diğerleri (1997:58), okul ile çevrenin ilişki kurma sebeplerini şöyle belirtmektedir:

- a) Program geliştirme,
- b) Mezunları işe yerleştirme,
- c) Finansman sağlama,
- d) Mesleki ve teknik eğitim ile ilgili sorunlara karşı halkın ilgisini çekme,
- e) İşletmelerin ihtiyacına uygun insan gücünün yetiştirilmesi.

Günümüzde okul-sanayi ilişkileri 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanun'u ile düzenlenmiştir.

2.4. 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu

19/06/1986 tarihinde yürürlüğe giren 3308 Sayılı “Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu” ile çırak, kalfa ve ustaların eğitimi ile okullarda ve işletmelerde yapılacak mesleki eğitime ilişkin esaslar düzenlenmektedir (Md.1). Bu kanun, Mesleki Eğitim Kurulunun belirleyeceği mesleklerde, kamu ve özel sektöre ait kurum, kuruluş ve iş yerleri ile mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarındaki eğitim ve öğretimi kapsamaktadır (Md.2).

Ulusoy (2004:29-30), bu kanunun amaçlarını şu şekilde özetlemektedir:

- a) Zorunlu eğitimden sonra çeşitli sebeplerle eğitime devam etmeyen veya eğitimin çeşitli kademelerinden ayrılan gençlere düzenli çıraklık eğitimi ile mesleki eğitim vermek,
- b) Çıraklık eğitimi veya meslek liselerine devam etme imkanı bulamamış, istihdam için gerekli temel yeterliliklere sahip olmayan genç ve yetişkinlere meslek kursları düzenleyerek istihdama hazırlamak,
- c) Çalışan insan gücünün iş verimini artırmak ve yeni teknolojilere uyumunu sağlamak için geliştirme ve uyum kursları açmak,
- d) İş hayatının mesleki eğitimi planlama, geliştirme ve değerlendirme süreçlerine katılımını sağlamak,
- e) Mesleki eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için yeni finansman kaynakları sağlamak,
- f) Araştırmalarla mesleki eğitimi sürekli destekleyip gelişmesine yardımcı olmak,

g) Meslek lisesi öğrencilerinin beceri eğitiminin, işletmelerde gerçek iş ortamında yapılmasına imkân vermektir.

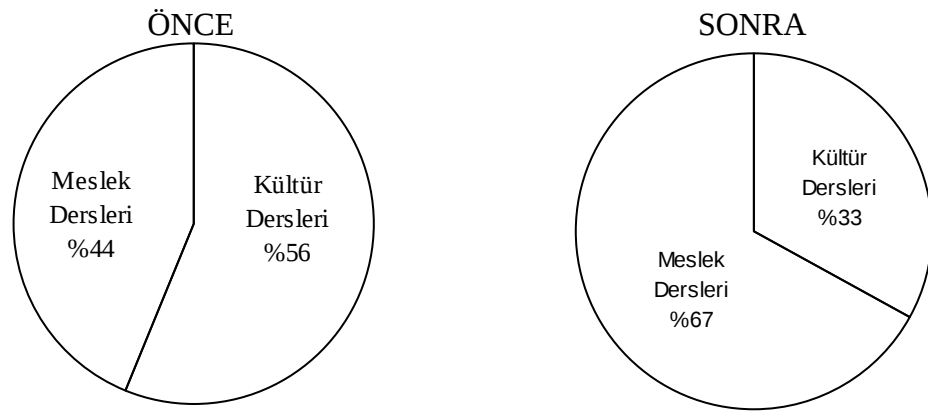
Bu kanuna göre, yirmi ve daha fazla personel çalıştıran işletmeler, çalıştırdıkları personel sayısının yüzde beşinden az, yüzde onundan fazla olmamak üzere mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumu öğrencilerine beceri eğitimi yaptırır. Bu kanun kapsamına giren illerde yirmi ve daha fazla personel çalıştıran işletmeler, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bölge müdürlüklerince her yıl şubat ayı içerisinde İl Meslekî Eğitim kuruluna bildirilir. Beceri eğitimi yaptıracak Türk Silâhlı Kuvvetlerine bağlı işletmeler, Bakanlık ve Millî Savunma Bakanlığınca birlikte belirlenir. İşletmelerdeki personel sayısının tespitinde her yılın ocak ayı, yaz mevsiminde faaliyet gösteren işletmelerde temmuz ayı esas alınır. Beceri eğitimi uygulamasına da öğretim yılı başında başlanır. İşletmelerde mesleki eğitim uygulaması kapsamına alınacak iller ve meslekler, Mesleki Eğitim Kurulunun görüşü doğrultusunda Bakanlıkça tespit edilir. Bu madde kapsamında on ve daha fazla öğrenciye beceri eğitimi yaptıracak işletmeler bu amaçla bir eğitim birimi kurar. Bu birimde, yapılan eğitim için alanında ustalık yeterliğine sahip ve iş pedagojisi eğitimi almış usta öğretici veya eğitici personel görevlendirilir (Md.18).

Aynı kanunun 20'nci maddesinde, işletmelerde beceri eğitimi gören öğrencilerin çalışma saatleri içinde yapılacak teorik eğitimin haftada on iki saatten az olmayacağı belirtilmiştir. 25'nci maddesinde ise, işletmelerde staj yapan öğrenciye, yaşına uygun olarak asgari ücretin %30'undan aşağı ücret ödenemeyeceği, öğrencinin eğitimi sırasında işyerinin kusurunun bulunması halinde iş kazaları ve meslek hastalıklarından işverenin sorumlu tutulacağı, ayrıca öğrencilere sözleşmenin yapılması ile 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun iş kazaları ve meslek hastalıkları ile hastalık sigortaları hükümlerinin uygulanacağı ve sigorta primlerinin 1475 Sayılı İş Kanunu'nun 33'üncü maddesi gereğince yaşlarına uygun olarak asgari ücretin %50'si üzerinden Bakanlık bütçesine konulan ödenekle karşılanacağı belirtilmiştir.

3308 sayılı Meslek Eğitimi Kanunu gereğince, işletmelerde meslek eğitimi gören öğrencilere işletmelerce her yıl tatil aylarında bir ay ücretli izin verilir. Ayrıca

mazeretleri kabul edilen öğrencilere okul müdürlüğünün görüşü alınarak bir aya kadar ücretsiz izin de verilebilir (Md 26). Ayrıca bu kanunun 21. maddesine göre işletmelerde beceri eğitimi gören öğrenciler de, işyerlerinin şartlarına ve çalışma düzenine uymak zorundadırlar.

16. Milli Eğitim Şurası'nda 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'nun günün şartlarına göre yeniden düzenlenerek işletmelerde meslek eğitiminde öğrencilere mesleki bilgi ve beceri kazandırılması yanında; takım halinde çalışma, kendini işe alıştıurma, insan ilişkileri ve kendini tanıtırma gibi becerilerin de kazandırılması karar altına alınmıştır (Karar No:16).

Şekil 2. 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'ndan Önce ve Sonra Kültür ve Meslek Dersleri Oranları

Kaynak : MEB, 2003:18

Şekil 2'de 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'ndan önce tüm dersler içinde kültür dersleri oranının %56 olduğu, buna karşın meslek dersleri oranının %44 olduğu görülmektedir. Yine aynı şekilde 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'ndan sonra meslek dersleri oranının %67'ye çıkarıldığı, kültür dersleri oranının ise %33 olarak belirlendiği görülmektedir. Böylelikle meslek dersleri oranının hem süre hem de çeşit açısından genel kültür derslerine göre artırılması sağlanmıştır.

Diğer taraftan 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'nun uygulanmasında bazı sorunlar mevcuttur. Bu sorunlar şöyle sıralanabilir (TİSK, 1991:29):

a) Kanunun uygulanması dahilinde şartları eğitime elverişli olmayan işletmeler staj için öğrenci almaya zorlanmışlardır. Ayrıca kanun hükümleri dışında işletmelere kontenjanları aşmasına rağmen öğrenci yollanması sorun yaratmakta, bazen de işletmelerin öğrenci ihtiyaçları karşılanamamaktadır.

b) Çoğu zaman okullar tarafından işletmelerin koşulları araştırılmadan ve öğretim programlarına bakılmaksızın öğrenciler işletmelere gönderilmektedir.

c) İşletmelerde öğrencilere yeterince zaman ayrılmamaktadır.

d) Koordinatör olarak görevlendirilen öğretmenler, staj yapan öğrencileri yeterince izleyememektedir.

e) İşletmelere gönderilen öğrenci sayısının eğitimin kalitesini bozmayacak seviyede tutulması gerekmektedir.

f) İşçi kuruluşlarının yasal yükümlülüklerini yerine getirmelerini sağlayacak tedbirlere ihtiyaç vardır.

2.4.1. 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu’nun Getirdiği Yenilikler

3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu’nun getirdiği yenilikleri şöyle sıralamak mümkündür (Zengingönül, 1998:145):

a) Merkezi bir yapıda “Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu”, iller bazında ise “İl Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu” oluşturulmuştur.

b) Mesleki ve teknik eğitim konularında Bakanlıkça ihtiyaç duyulan planlama, araştırma, geliştirme ve üretim hizmetlerini yapmak veya yaptırmak amacıyla doğrudan merkeze bağlı taşra kuruluşu olarak “Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi” kurulmuştur.

c) Örgün, çıraklık ve yaygın eğitim yoluyla mesleki ve teknik eğitimin yaygınlaştırılması, yetiştirilen insan gücünün sayı ve kalite olarak artırılması, mesleki ve teknik alanda iş öncesi ve hizmet içi eğitim programlarının kamu ve özel bütün

işyerlerinde verimliliği artırıcı ilkeler gözetilerek yürütülmesini sağlamak amacıyla “Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu” kurulmuştur.

d) Örgün eğitimden ayrılan ve istihdam edilmek için yeterli niteliğe sahip olmayan kişilere modüler sistem içinde meslek kursları verilmektedir. Bu kurslara katılan öğrenciler, eğitim süresi içerisinde 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu’nun çırak ve öğrencilere verdiği haklardan yararlanmaktadırlar.

2.4.2. 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu’nun Sağladığı Yararlar

3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu’nun sağladığı yararlar öğrenciler, yetişkinler, öğretmen ve eğitimciler, işletmeler açısından incelenebilir (Doğan ve diğerleri, 1997:90; MEB, 1990:12).

Öğrencilere sağladığı yararlar:

- a) Yaşlarına uygun olarak asgari ücretin %30’undan az olmamak üzere ücret alırlar.
- b) İşletmenin sağladığı sosyal imkanlardan yararlanırlar.
- c) Hastalık, iş kazası ve meslek hastalıklarına karşı sigorta ettirilirler.
- d) Eğitimleri süresince muayene ve tedavi masrafları Sosyal Sigortalar Kurumu’nca karşılanır.
- e) Okul atölyelerinde bulunmayan makine ve teçhizatı işletmelerde görerek kullanma imkânına sahip olurlar.
- f) Mesleki becerilerini işyerlerinde gerçek iş şartlarında geliştirirler. Kendilerine olan güvenleri artar.
- g) Öğrenciler, daha çok pratik yaparak eğitilirler.

h) İşletmelerde meslek eğitimi programları fen, matematik ve meslek dersleri ağırlıklı olduğundan; öğrencilerin alanlarında yüksek öğrenime devam etme şansları artar.

Yetişkinlere sağladığı yararlar:

Yetişkinlere; meslek kursları açılarak iş hayatında geçerli görevlere hazırlanma ve kurs süresince öğrencilerin yararlandığı haklardan yararlanma olanağı sağlanmıştır.

Öğretmen ve eğitimcilere sağladığı yararlar:

Öğretmen ve eğitimcilere;

a) Okul ve işletmelerde yapılan eğitim çalışmaları sonucunda ek ücret alırlar.

b) Mesleki teknik eğitim kurumlarında görevli personel, yurt içi ve yurt dışında eğitim görme imkânı elde eder.

c) Döner sermaye işletmesinden elde edilen kârdan katkısı oranında üretimi teşvik primi alırlar.

d) İşletmelerde yapılan araştırma ve incelemeler sırasında yeni teknolojileri tanımış olurlar.

e) Koordinatörlük, meslek ve okul danışma kurulu üyeliği ile yeni mesleki statüler kazanırlar.

İşletmelere sağladığı yararlar:

a) Sanayinin ihtiyacı olan nitelikli insan gücünü beceri eğitimi ile işletmelerin gerçek etkileşim ortamında yetiştirmek mümkün olur.

b) İşletmelerin eğitime katılmasını sağlayarak okullarla bütünleştirme, okul ve işletmeler arasında teknoloji akışını hızlandırmak mümkün olur.

c) Gelir ve kurumlar vergisinden fona ödenilen miktarın %50'si teşvik primi olarak geri alınır.

d) Öğrencinin işgücü katılımı ile üretimi artırmak mümkün olur.

e) İşletmenin ani işgücü ihtiyacını karşılamada esneklik kazanma olanağı sağlanır.

2.5. 4702 Sayılı Kanun'un 3308 Sayılı Kanun'da Yaptığı Değişiklikler

Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde, diğer ülkelerle rekabet edebilme konusunda ülkemiz insan gücünün yetiştirilmesi, ekonomik alanda üretimi artırmak amacı ile ortaöğretim sistemi, mesleki ve teknik eğitim ağırlıklı olarak yeniden yapılandırılmaktadır. Bu noktada mesleki ve teknik eğitime 10.07.2001 tarihli 4702 sayılı yasa ile yenilikler getirilmiştir. Bu kanun ile 3308 sayılı yasada birtakım değişiklikler yapılmıştır.

a) “Öğrenci”, “usta öğretici” ve “işletmelerde mesleki eğitim” tanımları değiştirilmiştir. Buna göre; işletmelerde, mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında örgün eğitim görenler, “öğrenci” olarak tanımlanmıştır. “Usta öğretici”, ustalık yeterliğini kazanmış; aday çırak, çırak, kalfa ile mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları öğrencilerinin iş yerindeki eğitiminden sorumlu, mesleki eğitim tekniklerini bilen uygulayan kişidir. “İşletmelerde mesleki eğitim” ise, mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları öğrencilerinin beceri eğitimlerini işletmelerde, teorik eğitimlerini mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında veya işletme ve kurumlarca tesis edilen eğitim birimlerinde yaptıkları eğitim uygulamalarını kapsamaktadır (Md.6).

b) “Mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları”, “personel”, “işletme”, “eğitici personel”, “meslek alanı” ve “meslek dalı” tanımları eklenmiştir. Buna göre (Md.6);

“Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumları”, mesleki ve teknik eğitim alanında, diplomaya götüren orta öğretim kurumları ile belge ve sertifika programlarının uygulandığı her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim-öğretim kurumlarını;

“Personel”, kamu ve özel kurum, kuruluş ve iş yerlerinde maaş ya da ücret karşılığında çalışan kadrolu veya sözleşmeli elemanlar ile işçileri;

“İşletme”, mal ve hizmet üreten kamu ve özel kurum, kuruluş ve iş yerlerini;

“Eğitici Personel”, mesleki yeterliğe sahip, öğrencilerin iş yerindeki eğitiminden sorumlu, iş pedagojisi eğitimi almış, mesleki eğitim yöntem ve tekniklerini bilen ve uygulayan veya mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında atölye, laboratuvar, meslek dersleri öğretmenliği yapabilme yetkisine sahip kişiyi;

“Meslek Alanı”, ortak özelliklere sahip birden fazla meslek dalını içeren; bilgi, beceri, tutum, davranış ve istihdam olanağı sağlayan alanı;

“Meslek Dalı”, bir meslek alanı içinde yer alan ve belirli konularda uzmanlaşmaya yönelik bilgi, beceri, tutum, davranış gerektiren ve istihdam olanağı sağlayan iş kollarından her birini kapsamaktadır.

c) Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu, Mesleki Eğitim Kurulu olarak yeniden oluşturulmuştur. Mesleki Eğitim Kurulu; mesleki ve teknik eğitim programlarının uygulandığı her tür ve derecedeki örgün, yaygın ve çıraklık eğitimi, mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları ile işletmelerde yapılacak mesleki eğitimin; planlanması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi konularında kararlar almak ve Bakanlığa görüş bildirmek üzere kurulur. Bu kurulun kararları Bakanlık ve ilgili meslek kuruluşlarınca yürütülmektedir (Md.7).

d) Kanunun sekizinci maddesi ile 3308 sayılı yasanın altıncı maddesinde mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları ile işletmelerde yapılacak mesleki eğitimin planlanması, geliştirilmesi, değerlendirilmesi konularında karar almak ve valiliğe görüş ve tavsiyelerde bulunmak üzere illerde “il mesleki eğitim kurulu” kurulmasına yönelik değişiklik yapılmıştır. İl mesleki eğitim kurulu, il milli eğitim

müdürünün başkanlığında toplanmakta, alınan kararlar valinin onayı ile uygulanmaktadır.

e) Kanunun dokuzuncu maddesi ile; on dokuz yaşından gün almış olanlardan daha önce çıraklık eğitiminden geçmemiş olanların, yaşlarına ve eğitim seviyelerine uygun olarak düzenlenecek mesleki eğitim programlarına göre çıraklık eğitimine alınabilmelerine olanak sağlanmıştır.

f) Aday çırak ve çırakların, mesleğin özelliklerine göre haftada sekiz saatten az olmamak üzere genel ve mesleki eğitim görmeleri ve bu eğitime katılmaları için aday çırak ve çırak öğrencilere ücretli izin verilmesi hükme bağlanmıştır. Ayrıca mevsime göre özellik arz eden mesleklerde teorik ve pratik eğitimin belirli aylarda bloklaştırılmış olarak yapılabilmesine olanak sağlanmıştır (Md.10).

g) Kanunun on birinci maddesi ile, kanun kapsamında bulunan il ve mesleklerde faaliyet gösteren işyerlerinin, Bakanlıkça tespit edilecek illerde ve meslek dallarında on dokuz yaşından gün almamış kişileri çıraklık sözleşmesi yapmadan çalıştıramayacağı öngörülmüştür. Ancak mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarının örgün eğitim programlarından mezun olanlar ve kalfalık belgesi sahiplerinin bu hükmün dışında tutulacağı belirtilmiştir. Ayrıca bu madde kapsamında on sekiz yaşını dolduran ve sözleşmesi devam eden çıraklar için 1475 sayılı İş Kanunun İşçi Sağlığı ve Güvenliği başlıklı beşinci bölümünde yer alan hükümlerin uygulanması öngörülmüştür.

h) Çıraklık eğitimi süresi en az iki, en çok dört yıl olarak tespit edilebilecektir. Lise ve daha üst düzeyde genel eğitimden sonra çıraklık eğitimine başlayanlar için eğitim süresi, mesleklerindeki çıraklık eğitimi süresinin yarısına kadar kısaltılabilir. Ayrıca, mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında uygulanan örgün eğitim programlarının herhangi bir kademesinden ayrılanlar ile yaygın eğitim programlarını tamamlayarak belge veya sertifika alanlardan, kendi alanlarında çıraklık eğitimine başlayanlar için çıraklık eğitim süresi daha önce aldığı mesleki eğitim programının içeriği ile devam edeceği çıraklık eğitimi programının içeriği değerlendirilerek Bakanlıkça belirlenecektir.

i) Kanunun on üçüncü maddesi ile 3308 sayılı yasanın on sekizinci maddesi değiştirilmiştir. Buna göre; yirmi ve daha fazla personel çalıştıran işletmelerin, çalıştırdıkları personel sayısının yüzde beşinden az, yüzde onundan fazla olmamak üzere mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumu öğrencilerine beceri eğitimi yaptırmaları zorunludur. Ancak bu oranlar; deprem, sel ve yangın gibi tabii afetler sonucu yörede faal durumda kalan işletmelerin olanakları dikkate alınarak, il mesleki eğitim kurulunun teklifi ve Bakanlığın onayı ile değiştirilebilmektedir. Ayrıca mesleki eğitim kapsamına alınıp alınmadığına bakılmaksızın yirmiden az personel çalıştıran işletmeler de mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları öğrencilerine beceri eğitimi yaptırabilirler. Vardiya usulü veya mevsimlik olarak faaliyet gösteren işletmelerde eğitim görececek öğrenci sayısının tespitinde gündüz vardiyasında veya faaliyet gösterdiği mevsimde çalışan personel sayısı esas alınacaktır. Bu madde kapsamında on ve daha fazla öğrenciye beceri eğitimi yaptıracak işletmelerin bu amaçla bir eğitim birimi kurması ve bu birimde yapılan eğitim için alanında ustalık yeterliğine sahip ve iş pedagojisi eğitimi almış usta öğretici veya eğitici personelin görevlendirilmesi öngörülmüştür.

j) İşletmelerde beceri eğitimi gören öğrencilerin teorik eğitiminin, mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında veya işletmelerin eğitim birimlerinde yapılması ve çalışma saatleri içinde yapılacak teorik eğitimin haftada on iki saatten az olamayacağı bu eğitimin yoğunlaştırılmak suretiyle de yapılabileceği belirtilmiştir. Teorik eğitim günlerinde öğrencilerin ücretli izinli sayılması öngörülmüştür (Md.14).

k) İşletmelerde grev ve lokavt uygulaması, deprem, yangın ve sel gibi afetler olması halinde mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumu öğrencileri eğitimlerini kendi mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında sürdürebileceklerdir (Md.15).

l) Kalfaların ustalık sınavlarına girebilmeleri için gereken çalışma süresi 3 yıl iken, bu sürenin Bakanlıkça belirleneceği ve ustalık eğitimi kurslarının tamamlanması gerektiği öngörülmüştür (Md.16).

m) Kanunun on yedinci maddesi gereğince; ustalık ünvanının kullanılmadığı mesleklerde çalışanlara, ustalık belgesinin hak, yetki ve sorumluluklarını taşıyan belgenin verilmesi sağlanmıştır. Ayrıca aynı madde kapsamında, mesleki ve teknik orta öğretim kurumu veya mesleki ve teknik eğitim merkezi mezunlarından, alanlarında Bakanlığa bağlı iki yıllık bir yaygın eğitim kurumundan belge alanlara doğrudan ustalık belgesi verilmesi de öngörülmüştür.

n) Kanun kapsamına alınan il ve mesleklerde; belediyeler ve işyeri açma izni vermeye yetkili diğer kurum ve kuruluşlarca işyeri açacaklardan, meslek odalarının ise işyeri sahibi olarak üye kaydı yaptıracaklardan, ustalık belgesi istemesi zorunluluğu getirilmiştir. Teknik lise mezunları veya mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarının dört yıllık eğitim programlarından mezun olanlara, ustalık belgesinin yetki ve sorumluluklarını taşıyan, mesleklerinde bağımsız İşyeri Açma Belgesi verilecektir (Md.18).

o) Kanunun on dokuzuncu maddesine göre, kapsamı, şartları ve süresi Bakanlıkça belirlenecek telafi eğitime katılan ve bu eğitim sonunda yapılacak sınavlarda başarılı olan kalfa, usta ve genel lise mezunlarına, bitirdikleri meslek alanının diploması verilir. Ayrıca yabancı ülkelerden ve ülkemizdeki mesleki eğitim kuruluşlarından, Bakanlığa bağlı mesleki ve teknik eğitim okulu ve kurumları ile denkliği Bakanlıkça kabul edilen diğer bakanlıklara bağlı okul ve kurumlardan alınmış sertifikalar ve belgeler; çıraklık, kalfalık ve ustalık eğitime geçişte değerlendirilir.

p) Aday çırak, çırak ve kalfaların eğitimi ile işletmelerde yapılan mesleki eğitim, öğrencilerin bu eğitiminden sorumlu işletmelerin bağlı olduğu oda veya birliklerin temsilcilerinin katılımı ile Bakanlıkça; iş ortamı, sosyal güvenlik, iş güvenliği ve sağlık şartları bakımından ise Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca denetlenir. Denetimle ilgili raporlar valiliğe verilir. Raporlarda belirtilen hususlar valilikçe değerlendirilir ve gereği yapılır. Ayrıca bu madde kapsamında uygulanacak yaptırımlar da yeniden düzenlenmiştir (Md.20).

q) Kanunun yirmi birinci maddesi ile 3308 sayılı yasaya eklenen ek madde 1 ile öncelikle Bakanlıkça belirlenecek küçük yerleşim birimlerinde olmak üzere, mesleki ve teknik eğitim merkezlerinin kurulması, bu merkezlerde mesleki ve teknik eğitim alanında orta öğretim diploması, sertifika ve belge veren programlar uygulanması öngörülmüştür.

r) 3308 sayılı yasaya eklenen geçici madde 9 ile 10.07.2001 tarihinden önce 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanununun çıraklık eğitimi uygulama kapsamındaki mesleklerde ustalık belgesi sahibi olmadığı halde işyeri açmış olanlara, kapsam ve süresi ilgili meslek kuruluşlarının görüşü alınarak Bakanlıkça belirlenecek telâfi eğitimine katılmaları ve bu eğitim sonundaki sınavlarda başarılı olmaları halinde doğrudan ustalık belgesi verilecektir. Telafi eğitiminin tamamlanması için beş yıl süre tanınmaktadır.

2.6. Okul-Sanayi İlişkilerinde Karşılaşılan Sorunlar

Doğan ve diğerleri (1997:98), okul-sanayi ilişkilerindeki sorunları şu üç grup altında toplamaktadır:

- a) Tarafların davranışlarından kaynaklanan sorunlar,
- b) Mesleki ve teknik eğitimin yapısından kaynaklanan sorunlar,
- c) Eğitim ortamlarından kaynaklanan sorunlar.

2.6.1. İlgili Tarafların Davranışlarından Kaynaklanan Sorunlar

Okul-işletme ilişkilerinde ilgili taraf olarak kabul edilen öğrencilerin, velilerin, okul ve işletme sorumlularının, yerel düzeydeki kuruluş temsilcilerinin bazı davranışları aşağıda sıralanan birtakım sorunlara yol açmaktadır.

- a) Okul-işletme işbirliğinin tüm meslek alanlarında beklenen düzeyde koordine edilmemesi,
- b) Çevredeki kişi ve kuruluşlara, okulun yeterince tanıtılmaması,

- c) İşbirliğinin gerektirdiği eğitim sürecine ilgili grupların yeterince hazırlanmaması,
- d) İşbirliğine dayalı eğitime yeterince önem verilmemesi,
- e) İlgili grupların yeterince sorumluluk sahibi olmamaları,
- f) İlgili grupların çalışmalara karşı isteksizliği,
- g) Okul yöneticilerinin koordinatör öğretmenleri görevlendirirken bazı ölçütleri dikkate almaması,
- h) Öğrencilerin işyerindeki çalışma kurallarına uymada güçlük çekmesi.

2.6.2. Mesleki ve Teknik Eğitimin Yapısından Kaynaklanan Sorunlar

Mesleki ve teknik eğitimin yapısından kaynaklanan sorunları şöyle sıralamak mümkündür:

- a) Çevrede bulunan ilgili tarafların meslek alanlarının iş gücü ihtiyacını belirlemeye yeterince katılmaması dolayısıyla bazı iş kollarında işyeri bulmada zorluk yaşanırken, bazı iş kollarında beceri eğitimi görececek öğrenci bulmada sıkıntı yaşanmaktadır.
- b) Meslek davranışlarında aranacak kalite, hız, yeterlik, kabul edilebilir hata oranları, eğitim düzeyi ve eğitim ortamlarının niteliği gibi meslek standartlarının ilgili gruplarca kabul edilebilir şartlara göre belirlenmemesi,
- c) Öğrencilere staj eğitimlerinde mesleki yeterliklerin aynı düzeyde kazandırılmaması,
- d) Okul ve işletmedeki eğitim programları arasında bütünlük olmaması,
- e) 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'ndaki bazı hükümlerin ilgili taraflarca farklı yorumlanması ve bunların uygulanmak istenmemesi,

- f) Okul-işletme işbirliğinde yasanın öngördüğü koşulların sağlanamaması,
- g) Okul-işletme işbirliğinin yürütülmesinde karşılaşılan ekonomik yetersizlikler,
- h) Çevresinde yeterince işletme bulunmadığı için bazı meslek dallarında okul döner sermaye işletmelerinde verilen staj eğitiminin beklenen düzeyde olmaması,
- i) Fon kaynaklarının, mesleki ve teknik harcamalarda etkin olarak kullanılmaması,
- j) İşletmelerde eğitim sorumlusu olarak görev yapan usta öğreticilere ek ücret veya teşvik primi ödenmemesi,
- k) Koordinatör öğretmenlere yeterli ek ücret verilmemesi,
- l) Öğrencilere staj eğitimleri boyunca verilen ücretlerin düşük olması, hatta bazı işletmelerce bu ödemelerin yapılmaması.

2.6.3. Eğitim Ortamlarının Yetersizliğinden Kaynaklanan Sorunlar

Eğitim ortamlarının yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar şöyle sıralanabilir:

- a) Okul ve işletmelerin karşılıklı olarak eğitici personel alışverişini yeterli biçimde gerçekleştirememesi,
- b) Koordinatör öğretmenlere görevlerine ilişkin olarak hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim verilmemesi,
- c) İşletmelerdeki usta öğreticiler için düzenlenen yetiştirme programlarının süre ve içerik olarak yetersizliği,
- d) Kapasitesi sınırlı olan küçük işletmelerde planlama, araştırma, üretim, koordinasyon, pazarlama vb. etkinlikler için oluşturulan yeni birimlerin yer alacağı bina ve tesislerin bir kısmının bulunmaması,

e) Öğrencilerin genellikle okulun sınırlı teknolojik ortamından sonra modern teknolojik ortama uyum sağlamada, araç ve gereçleri kullanmada güçlük çekmesi,

f) Bazı küçük işletmelerdeki araç ve gereçlerin nicelik ve nitelik açısından yetersizliği.

2.7. Ticaret Meslek Eğitiminde Stajın Önemi ve Staj Uygulamaları

Bireyi iş hayatına hazırlamakla görevli olan mesleki eğitimin amacına ulaşması, okul ve işletme işbirliğini zorunlu kılmaktadır. Nitekim bu işbirliğinin önemli bir parçasını da staj faaliyetleri oluşturmaktadır. Alkan ve diğerlerine (1998:167-168), göre, sistemli olarak gerçekleştirilen staj faaliyetleri; öğrenciye çalışma ortamını tanıma ve gerçek iş tecrübesi kazanma fırsatını vermesi, okul ve işletme mensuplarının karşılıklı olarak sorunlarını anlama ve bunların çözümlenmesinde ortak davranışların geliştirilmesine imkan vermesi açısından önemlidir.

Mesleki eğitim, değişik kademelere dayalı, kişilere yaşam boyu eğitim veren ve sürekliliği olan bir süreçtir. Mesleki ve teknik eğitimde esas olan teori-pratik, iş-eğitim bütünlüğüdür. Ancak bu bütünlüğün sağlanması ile, mesleki eğitimin başarısından söz edilebilir (Gürol, 1997:27).

Staj, öğrencileri işyeri talepleri doğrultusunda gerçek iş yaşamına hazırlamakta, öğrenim kurumları ile iş dünyası ve genel olarak toplumu birbirine bağlamaktadır (Kolb, 1984:211).

Bir meslek dalı için yetişen elemanın o mesleğin gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatılırken uygulama yapması ön şarttır. Öğrencinin hem eğitimine devam edip hem de meslek dalına göre bir sanayi kuruluşunda üretime katılması sanayi-eğitim ilişkisini ortaya çıkarmaktadır. Öğrencilerin işletmelerde uygulama yapması, işe yerleşme ve çalışma ortamına uyumu açısından önemlidir. Öğrenciler staj sayesinde gerçek iş yaşamında, yaşayarak öğrenerek hayata ve iş disiplinine karşı motive edilir. İşçi-işveren ilişkileri, ücret, vergi, işletmecilik, ithalat-ihracat,

Üretim ve tüketim konularında bilgi ve beceriler kazanarak, ezbercilikten daha çok uygulamayı ön planda tutmayı öğrenirler (MEB, 2003:15).

Tüm mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında olduğu gibi ticaret liselerinde de staj eğitimi uygulamasına 1986-1987 ğretim yılında başlanmıştır.

Ticaret Meslek Liselerinde ğrenim gören öğrenciler, 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu hükümlerine göre uygulamalı eğitimlerini gerçek iş ve hizmet ortamlarında yapmaktadırlar. Meslek eğitimi; son sınıfta, haftada iki gün okulda teorik eğitim ve üç gün işletmelerde uygulamalı eğitim olarak gerçekleştirilmektedir. Öğrencilerin işletmelere staja gönderilmelerinin amacı; öğrencilerin mesleki bilgi, beceri, tutum ve davranışlarını geliştirmelerini, iş hayatına uyumlarını, gerçek üretim ve hizmet ortamında yetişmelerini ve kurumda olmayan tesis, araç-gereci tanımlarını sağlamaktır. Bu noktada, öğrencilerin staja gönderileceği işletmenin nitelikleri önem kazanmaktadır. Bu nitelikler (Doğan, 1997:138);

- a) İşyerindeki uygulamaların amacı ve kalitesi,
- b) Staj eğitimine karşı işverenin tavrı,
- c) Eğitici personelin (usta öğretici) durumu,
- d) Malzeme ve olanaklar,
- e) alışanların moral düzeni,
- f) İşletmenin bulunduğu yer olarak sıralanabilir.

Mesleki ve Teknik yönetmeliğine göre; mesleki eğitim yaptırmakla yükümlü işletmelerin eğitime uygunluğu ile mesleki eğitim görecek ğrenci sayılarının belirlenmesi, il mesleki eğitim kurulu kararı ile il/ilçelerde kurulacak işletme belirleme komisyonları tarafından yapılmaktadır. Komisyonların düzenleyecekleri raporların bir rneği, bilgi için il mesleki eğitim kuruluna gönderilmektedir. İldeki işletmelerde mesleki eğitim yapılmasına gereksinim duyulan yeni meslek

alan/dalları; il mesleki eğitim kurulu tarafından belirlenerek karara bağlanmakta ve Bakanlığa önerilmektedir (Md.178).

Aynı yönetmeliğin 182. maddesi gereğince; işletmelerde mesleki eğitim göreceğ öğrencilerin sözleşmesi, kurumdaki eğitimin sona erdiği tarihten itibaren ders yılının ikinci haftası sonuna kadar müdürlük ve işletme yetkilileri arasında imzalanır. Öğretim yılı sonunda öğrencinin veya işletmenin durumunda değışiklik olduğunda sözleşme uzatılır veya karşılıklı olarak feshedilir. Öğrencilerin sözleşmelerinin bir örneğı ilgili kurum ve kuruluşlara gönderilir, bir örneğı de kurumdaki dosyalarında saklanır (Ek 2).

Yönetmeliğın 183. maddesine göre; kapsama alınan meslek alan/dallarında öğrenim gören öğrencilerin; 11. sınıftan itibaren programlarında belirtilen meslek derslerinden uygulamalı olanların eğitimlerini işletmelerde görmeleri esastır. Ancak, il mesleki eğitim kurulu kararı ile 10. sınıf öğrencileri de beceri eğitimi için işletmelere gönderilebilir. Sektörün özelliğı, çalışma ve kapasite durumu ile kurum ve iklim koşulları da dikkate alınarak yılın belli zamanlarında faal olan meslek alan/dallarında öğrenim gören öğrenciler, 9. veya 10. sınıftan itibaren mesleki eğitimlerini işletmelerde yoğunlaştırılmış olarak görebilirler. Her öğrenci, meslek alan/dalının öğretim programındaki ilgili sınıfa ait temrin, iş, proje, deney veya hizmetin en az % 80 ini yapmak ve uygulamalardan başarılı olmak zorundadır.

Öğrencilerin mesleki eğitimlerini aynı iş yerinde sürdürmeleri esastır. Ancak, ilgili sınıfa ait uygulamaların bir kısmının işletmelerde yapılamaması durumunda, eksik kalan uygulamalar, işletme ile kurum müdürlüğünün anlaşması ile ders yılı içinde başka işletmelerde veya kurumda telafi eğitimi programına göre tamamlanır. Programlarında ön görülen uygulamalardan bir kısmının ders yılı içerisinde yapılamaması durumunda, ikinci dönemin son beş haftası içinde eksik kalan uygulamaların kurumda tamamlatılması amacıyla yoğunlaştırılmış telâfi eğitim programı düzenlenir. Bu program süresince alınacak puanlar da ikinci dönem notunun belirlenmesinde dikkate alınır (Md.183).

Yönetmeliğin 187. maddesi gereğince; işletmelerde mesleki eğitim gören öğrencilere; öğretim programlarına uygun olarak yapacakları temrin, iş, proje, deney ve hizmetlerle ilgili resimleri, projeleri ve değerlendirme çizelgelerini kapsayan mesleki eğitim ile ilgili bir iş dosyası tutturulur. Dosyadaki her resim, proje veya çalışmaya ait değerlendirme çizelgesi ve varsa diğer doküman, usta öğretici veya eğitici personel ile koordinatör öğretmen ve öğrenci tarafından imzalanır. İşletmeler yönünden gizlilik taşıyan işlerde resim, proje ve benzeri doküman, iş dosyasına konulmaz. Bu resim ve projeler, yıl sonu beceri sınavı komisyonunca değerlendirilmek üzere işletme tarafından saklanır. İş dosyası, öğrencinin ikinci dönem mesleki eğitim puanları ile birlikte kurum müdürlüğüne gönderilir.

Mesleki ve Teknik eğitim yönetmeliğine göre; staj eğitimi yaptıran işletmelerin ve staj eğitiminde görev alacak usta öğretici/eğitici personelin görev ve sorumlulukları şöyledir (Md.196-198):

Staj eğitimi yaptıracak işletmeler;

a) Öğrencilerin işletmede yapacakları mesleki eğitim, bu eğitime katılacak öğrenci sayısı ve eğitimin uygulanışı ile ilgili esasları düzenleyen protokolü işletme belirleme komisyonu ile birlikte imzalar ve eğitimi, çalışma takvimine uygun olarak yaptırır.

b) Mesleki eğitimin, ilgili meslek alan/dalları öğretim programlarına uygun olarak işletme belirleme komisyonu tarafından belirlenecek yerde yapılmasını sağlar.

c) İşletmede mesleki eğitim yapılacak alan/dalların her biri için öğrencilerin beceri eğitiminden sorumlu olmak üzere ustalık veya mesleki yeterliğe sahip ve iş pedagojisi eğitimi görmüş yeterli sayıda ve nitelikte usta öğretici veya eğitici personel görevlendirir.

d) Yeterli sayıda ve nitelikte usta öğretici veya eğitici personel bulunmaması durumunda, kurum müdürlükleri ile koordineli olarak açılacak iş pedagojisi kurslarına ilgili personelin katılımını sağlar.

e) Mesleki eğitim için gerekli olan temrin malzemesi ile araç-gereci temin eder.

f) İşletmede mesleki eğitim gören öğrenciye, yaşına uygun asgari ücretin % 30'undan az olmamak üzere ödenecek ücret tutarı, ücret artışı ve diğer olanakları kapsayan eğitim sözleşmesini, öğrenci velisi ve kurum müdürü ile birlikte imzalar.

g) Öğrencilerin devam durumlarını izleyerek devamsızlıklarını ve hastalık izinlerini süresi içinde ilgili kurum müdürlüğüne bildirir.

h) Öğrencilerin ilgili döneme ait puan çizelgelerini, dönem sonundan beş gün önce kapalı zarf içinde ilgili kurum müdürlüğüne teslim eder.

i) Öğrenciler tarafından tutulan iş dosyasını, istenmesi durumunda veya yıl sonu beceri sınavından önce ilgili kurum müdürlüğüne teslim eder.

j) Öğrencilere telafi eğitimi süresince ve kurumda yapılacak sınavlar için belirtilen günlerde ücretli izin verir.

k) Öğrencilere yarıyıl ve yaz tatili süresince toplam bir ay ücretli izin verir.

l) Öğrencilere bir ders yılı içinde devamsızlıktan sayılmak ve en çok devamsızlık süresini geçmemek üzere, ilgili kurum müdürlüğünün de görüşünü alarak ücretsiz mazeret izni verir.

m) Mesleki eğitim başladıktan sonra personel sayısının azalması durumunda da eğitime alınmış olan öğrencileri, mezun oluncaya kadar işletmede eğitime devam ettirir.

n) Öğrencilerin iş kazaları ve meslek hastalıklarından korunması için gerekli önlemleri alır ve tedavileri için gerekli sevk işlemlerini yapar.

o) Eğitimi yapılan meslek alan/dallarının öğretim programlarında bulunduğu halde işletmedeki olanaksızlıklar nedeniyle işlenemeyen konuların eğitimi için kurum müdürü ile iş birliği yapar.

p) İşletmelerde yapılan mesleki eğitimin planlı bir şekilde yürütülmesi, programa uygunluğunun izlenmesi, ortaya çıkabilecek aksaklıkların ve eksikliklerin giderilmesi, öğrencilerin başarı, devam-devamsızlık ve disiplin durumlarının izlenmesi ve rehberlikte bulunulması amacıyla görevlendirilen koordinatör öğretmene gerekli kolaylığı sağlar. Öğrencileri, günde sekiz saatten fazla, meslekleri dışındaki işler ile Ağır ve Tehlikeli İşler tüzüğüne aykırı işlerde çalıştırılmazlar. Öğrenciler, personele sunulan sosyal hizmetlerden yararlandırılırlar.

İşletmelerde staj eğitiminde görev alacak eğitici personel/usta öğretici;

a) İşletmelerde yapılacak beceri eğitiminin planlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla kurum ve işletme yetkililerince yapılacak toplantılara katılır.

b) Teorik konular da dikkate alınarak koordinatör öğretmenle birlikte eğitim uygulamasına ait planlar yapar ve eğitime başlanılan ilk hafta içinde planları işletme yetkilisi ile kurum müdürünün onayına sunar.

c) Öğrencilerin, işletmelerde yapacakları uygulamalı eğitime devam durumlarını günü gününe izleyerek sonuçlarını işletme yetkililerine bildirir.

d) Öğrencilerin başarı durumlarını belirleyerek sonuçlarını işletme yetkililerine bildirir.

e) Eğitim hizmetlerini mevzuatına göre yürütür, bu konuda kurum ve işletmelerin yapacakları hizmet içi eğitim etkinliklerine katılır.

f) Eğitim etkinliklerinde, çalışma takvimine uyar.

g) Göreve gelememeleri durumunda, özürlerini zamanında işletme yetkililerine bildirir.

h) Beceri eğitiminde her öğrencinin, mesleğin özelliğine göre yaptığı temrin, iş, proje, deney veya hizmetin değerlendirilmesini çizelge üzerinde yapar, öğrenci ile birlikte imzalar ve bu dokümanın yer alacağı birer iş dosyası tutmasını sağlar.

i) İşletmenin genel işleyişi, üretimi, iş akışı, iş güvenliği konularında öğrencilere bilgi verir.

İşletmelerdeki staj eğitiminin denetimi, ilgili yönetmeliğin 287. maddesi ile düzenlenmiştir. Buna göre; işletmelerde yapılan mesleki eğitim, öğrencilerin bu eğitiminden sorumlu işletmelerin bağlı olduğu oda temsilcilerinin katılımı ile oluşturulan denetim komisyonunca ve gerektiğinde Bakanlığa bağlı müfettişler veya görevlendirilecek elemanlarca yapılır. Bu denetim; çalışanların mesleki eğitim alıp almadığı, iş ortamı, sosyal güvenlik, iş güvenliği ve sağlık koşulları bakımından Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca yapılır. Denetimle ilgili raporların bir örneği gereği için valiliğe, bilgi için Bakanlığa gönderilir.

İşletmelerdeki staj eğitiminde başarının değerlendirilmesi, yönetmeliğin 82 ve 83. maddelerine göre yapılmaktadır. Buna göre değerlendirme;

a) Birinci dönem notu; işletmedeki eğitim süresince usta öğretici veya eğitim personeline temrin, proje, iş, deney ve hizmet değerlendirmesinden verilen puanlar ile varsa birinci kademe beceri yarışmasından alınan ve işletmeye bildirilen puanların aritmetik ortalaması alınmak suretiyle bulunan rakam nota çevrilerek,

b) İkinci dönem notu; işletmedeki eğitim süresince usta öğretici veya eğitici personelle temrin, proje, iş, deney ve hizmet değerlendirmesinden verilen puanlar, telâfi eğitimi süresince yaptıkları temrin, proje, iş ve hizmetlerden aldıkları puanlar ile varsa birinci kademe beceri yarışmasından alınan ve işletmeye bildirilen puanların aritmetik ortalaması alınmak suretiyle bulunan rakam nota çevrilerek yapılır.

İki dönem notunun ortalaması ile yıl sonu beceri sınavı notunun aritmetik ortalaması yıl sonu başarı notunu verir. Öğretim programlarında birden fazla uygulamalı ders bulunan meslek alanlarında, işletmede eğitimi yapılan her ders için yıl sonu beceri sınavı, sınav komisyonunun kararına göre birlikte veya ayrı ayrı yapılabilir. Ancak bu derslerin değerlendirilmesi ayrı ayrı yapılır.

Sektörün özelliği, çalışma ve kapasite durumu ile kurum ve iklim koşulları da dikkate alınarak yılın belli zamanlarında faal olan ve beceri eğitimi süresi, ders yılı

süresini aşan meslek alanlarındaki yıl sonu beceri sınavı, beceri eğitiminin bitimini izleyen hafta içinde yapılır.

Yıl sonu beceri sınavları, işletmenin usta öğreticileri veya eğitici personeli ile ilgili kurumun ilgili bölüm/atölye/laboratuvar şeflerinden birisi, alan öğretmenleri ve il/ilçenin o meslek alan/dalındaki işveren kuruluşunu temsil eden üyelerden oluşturulan komisyon tarafından yapılır.

Yıl sonu beceri sınav soruları, öğretim programı içeriğinin en az yüzde 80'ini kapsayacak şekilde hazırlanır.

Yıl sonu beceri sınav notu; iş dosyası ve sınav değerlendirilmesi sonucu takdir edilen puanların toplamının not olarak ifadesidir. Beceri sınavı yüz puan üzerinden değerlendirilir. Bunun; seksen puanı sınav, yirmi puanı da iş dosyasına takdir edilir ve elde edilen puan nota çevrilir. Bu değerlendirmede yarım ve daha yukarı kesirler tama yükseltilir. Yarımdan küçük kesirler dikkate alınmaz.

Uygulamalı derslerin eğitimini kurumda gören öğrencilere yıl sonu beceri sınavı yapılmaz.

Yıl sonu beceri sınavında başarısız olan öğrencilerin, bu derslere ait ortalama yükseltme ve sorumluluk sınavlarının değerlendirilmesinde iş dosyası dikkate alınmaz.

Özürleri nedeniyle yıl sonu beceri sınavına katılamayanlara özrün, sınav günü mesai saatinin bitimine kadar kurum müdürlüğüne bildirilmesi ve en geç üç gün içinde belgelendirilmesi kaydıyla özrün süresi ortalama yükseltme ve sorumluluk sınavları süresini aşmaması durumunda bu sınavlar döneminde, aşması durumunda ise ikinci ortalama yükseltme ve sorumluluk sınavları öncesinde, kurum müdürlüğünce uygun görülecek bir tarihte yeni bir sınav hakkı verilir.

Öğrencinin uygulamalı derslerden başarılı sayılabilmesi için iki dönem notunun ortalaması ile yıl sonu beceri sınavı notunun aritmetik ortalamasının en az “Geçer” olması ve yıl sonu beceri sınavından da en az “Geçer” alması şarttır.

İşletmede beceri eğitimi gören öğrencilerden yıl sonu beceri sınavı ve ortalama yükseltme sınavı sonunda başarısız olanlara, “Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Sınıf Geçme Yönetmeliği” hükümleri uygulanır.

İşletmelerde staj yapan öğrencilerden devamsızlık nedeniyle başarısız duruma düşenler, yıl sonu beceri sınavına ve ortalama yükseltme sınavına alınmazlar.

**Tablo 5. İşletmelerde Meslek Eğitimi Gören Öğrenci Sayısı
(2004-2005 Öğretim Yılı)**

GENEL MÜDÜRLÜK ADI	İŞLETME SAYISI	USTA ÖĞRETİCİ SAYISI	GİDEN		GİTMESİ GEREKEN	
			ERKEK	KIZ	ERKEK	KIZ
ERKEK TEKNİK ÖĞRETİM GN.MD.	90.781	69.582	60.259	6.847	80.723	7.902
KIZ TEKNİK ÖĞRETİM GN.MD.	29.315	13.725	3.989	26.083	4.450	34.198
TİCARET VE TURİZM ÖĞRETİMİ GN.MD.	57.099	29.401	27.093	20.932	26.278	19.643
TOPLAM	177.195	112.708	91.341	53.862	111.451	61.743

Kaynak: MEB, 2005d:120.

Tablo 5’te 2004-2005 öğretim yılı itibariyle işletmelerde staj yapan öğrenci sayısı, staj yapılan işletme sayısı ve bu işletmelerde öğrencilerden sorumlu olan usta öğretici sayısı verilmiştir. Bu tabloya göre; 2004-2005 öğretim yılında 145.203 öğrenci, 177.195 işletmede, 112.708 usta öğretici sorumluluğunda staj yapmaktadır. İşletmelerde staj yapması gereken fakat çeşitli sebeplerle staj yapmayan toplam öğrenci sayısının ise 173.194 olduğu görülmektedir.

Okul–işletme işbirliğinde yaşanan sorunların çoğunluğunu staj eğitimi ile ilgili sorunlar oluşturmaktadır. Konuya bu açıdan bakıldığında işletmelerde yapılan uygulamalı eğitim ile ilgili sorunları aşağıdaki gibi sınıflandırmak mümkündür (Kaya, 2004:23):

a) İşletmelerde Eğitim İmkânları : 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu’nun 18. maddesi gereğince 200’den fazla personel çalıştıran işletmelerin bir eğitim birimi kurması gerekirken çoğu işletmede eğitim birimi mevcut değildir. Diğer taraftan birçok işletmede öğrencilerin eğitiminden sorumlu olan nitelikli usta öğretici istihdam edilmemektedir.

b) İşletmelerin Eğitime Bakışı : İşletmelerin bir kısmı staj eğitiminden ucuz işgücü sağlamak açısından yararlanmak istemekte, mesleki eğitime ve staj eğitimine yeterince önem vermemektedir.

c) Kamu İşletmelerinin Durumu: Bazı kamu kurumları yasal bir zorunluluk olmasına karşın tasarruf tedbirlerini öne sürerek mesleki eğitim yaptırmamakta, staj eğitimi yaptıran kamu işletmeleri ise, bütçede ödenek bulunmadığı gerekçesiyle öğrencilere kanunda belirtilen ücreti ödememektedir.

d) Eğitim ve Öğretim Programları: İşletmelerin çoğu eğitim-öğretim programlarını dikkate almaksızın kendi üretim programlarına göre plan hazırlamakta müfredatın büyük bir bölümünün eğitimini ise vermemektedir. Öğrencilere rutin işler yaptırılmaktadır.

e) Eşit Eğitim İmkânları: Staj yapan öğrenciler, her işletmenin çalışma alanının farklı olması sebebiyle eşit ve aynı düzeyde eğitim almamaktadır. Yapılan uygulamalı sınavlar öğrencilerin bir kısmının işletmelerdeki makinelerde hiç çalışmadığını göstermiştir.

f) Sigorta Primleri: Staj eğitimi yapan öğrencilerin aylık sigorta primleri ile ilgili ödenek bulunmadığı durumlarda, primler süresi içerisinde Sosyal Sigortalar Kurumu’na ödenmemekte, Sosyal Sigortalar Kurumu ise yatırılmayan bu primler için faiz uygulamakta ve okul yöneticileri hakkında icra takibi yapmaktadır.

g) Sanayi Türüne Uygun Eğitim: Yöre sanayicileri, yöredeki meslek liselerinde çevrenin ihtiyaçlarına yönelik bölümlerin bulunmaması sebebiyle iş gücü bulmakta zorluk çekmektedirler.

h) Odalar ve Sorumlulukları: İkili meslek eğitiminin amacı doğrultusunda, sorumluluklar devlet ve meslek kuruluşları arasında dağıtılmış olmasına karşın odalar ve birlikler uygulamanın tüm sorumluluğu ve yükünü okullara bırakmıştır.

III. BÖLÜM

TİCARET MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN STAJ EĞİTİMİNDEN BEKLENTİLERİ VE STAJ EĞİTİMİ SIRASINDA KARŞILAŞTIKLARI SORUNLARA İLİŞKİN ARAŞTIRMA

Bu bölümde; araştırmanın amacı, önemi, sayıtlılar, sınırlılıklar, araştırmanın yöntemi, evren, örneklem, veri toplama aracı, verilerin analizi, güvenirlik analizi, bulgular ve araştırmanın sonuçları yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Amacı

Ticaret meslek liseleri ticaret sektörünün ihtiyaç duyacağı nitelikli insan gücü yetiştiren meslek liseleridir. Nitekim ticaret eğitimini gerçekleştiren bu kurumlar tarafından öğrenciler uygulamalı eğitime gönderilmektedir. Öğrenciler bu uygulamalı eğitim esnasında gerçek iş ve hizmet ortamıyla tanışarak okulda kazandığı teorik bilgileri iş ortamında pratiğe dönüştürmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacını; ticaret meslek lisesi öğrencilerinin staj eğitiminden beklentileri, beklentilerinin karşılanma düzeyleri ve staj eğitiminde karşılaştıkları sorunların ortaya konulması oluşturmaktadır.

Araştırmanın amacına uygun olarak ana problem şöyle ifade edilmiştir:

“3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu’na göre staj yapan öğrencilerin staj eğitiminden beklentileri, bu beklentilerin karşılanma düzeyleri ve staj eğitimleri sırasında karşılaştıkları sorunlar nelerdir?”

Ana probleme bağlı kalınarak alt problemler ise şöyle ifade edilmiştir:

a) Öğrencilerin okullarında aldıkları teorik eğitimle işyerlerindeki uygulamalı eğitim örtüşmekte midir?

b) Öğrencilerin staj eğitimi süresince aldıkları ücret yeterli midir?

- c) Staj eğitimi öğrencilere yeni bilgi ve beceriler kazandırmakta mıdır?
- d) Staj eğitimi öğrencilerin iş disiplini ve iş ahlâkı kazanmaları açısından yararlı mıdır?
- e) Staj eğitimi, öğrencilerin sorumluluk sahibi olmaları ve kendilerine güvenlerinin artmasını sağlaması açısından yardımcı olmakta mıdır?

3.2. Araştırmanın Önemi

Günümüzde mesleki bilgi ve beceriye sahip iş gücü ihtiyacı artmıştır. Bu durum, ülkemizde ticaret sektörüne ara kademe insan gücü yetiştirmeyi amaçlayan ticaret meslek liselerinin önemini de artırmıştır. Ticaret meslek liselerinin bu amacını gerçekleştirmesi ise staj eğitime gereken önemin verilmesi ile mümkün olacaktır. Çünkü staj eğitimi, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri takip edebilen, bu gelişmeleri uygulayabilen, alanındaki her türlü bilgi ve beceriye sahip kalifiye iş gücü yetiştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Ticaret meslek lisesi öğrencilerinin staj eğitiminden beklentilerinin, bu beklentilerin karşılanma düzeylerinin ve staj eğitimleri sırasında karşılaştıkları sorunların gerçekçi olarak tespit edilmesi suretiyle bu sorunların çözüm yollarına ilişkin sunulan önerilerin; bu alanda yapılacak yeni çalışmalara katkı sağlayacağı umulmaktadır.

3.3. Sayıtlar

Ankete katılan öğrencilerin anket sorularını cevaplarken doğru bilgi verdikleri varsayılmıştır. Ayrıca araştırma kapsamında olan okullardaki öğrencilerin staj eğitiminden beklentilerinin ve staj eğitiminde karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşlerinin tüm ticaret meslek liselerinde benzer olacağı varsayılmıştır.

3.4. Sınırlılıklar

Araştırma, Ankara ilindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı dört ticaret meslek lisesinde, 2005-2006 eğitim-öğretim yılında 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'na göre staj yapmakta olan 300 son sınıf öğrencisinin görüşleri ile sınırlandırılmıştır.

3.5. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada anket-survey yöntemi kullanılmıştır. Araştırma ağırlıklı olarak ankete dayalı veriler üzerinden yürütülmüştür.

3.5.1. Evren

Araştırmanın evrenini; Ankara ili ticaret meslek liselerinde 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'na göre staj yapan, muhasebe ve bilgisayarlı muhasebe bölümü son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Ancak bu öğrencilerin hepsine ulaşmak zaman ve maliyet kısıtı nedeniyle mümkün olmayacağı için evrenin tamamına ulaşmak yerine örnekleme ulaşılmaya çalışılmıştır.

3.5.2. Örneklem

Araştırmanın örneklemini 2005-2006 öğretim yılında Ankara il merkezindeki dört ticaret meslek lisesi oluşturmaktadır. Evrenin büyüklüğü nedeniyle, örneklem seçilmesi yoluna gidilmiştir. Araştırmaya katılan okulların isimleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Araştırmaya Katılan Okullar

	Okullar	Katılan Öğrenci Sayısı
1	Çankaya Akdere Ticaret Meslek Lisesi	80
2	Anafartalar Anadolu Ticaret ve Ticaret Meslek Lisesi	85
3	Cumhuriyet Anadolu Ticaret ve Ticaret Meslek Lisesi	75
4	Yunus Emre Ticaret Meslek Lisesi	60
TOPLAM		300

Ryan'ın formülü ile katılımcılar için örneklem alanı belirlenmiştir (Arıkan,1995:142).

$$n = \frac{N * p * q}{(N - 1) * \frac{(e)^2}{(t)^2} + p * q}$$

n: örneklem sayısı

p: incelenen birimin popülasyondaki oranı

$$p = q = 0,5$$

$$D = \left(\frac{E}{t} \right)^2$$

E= Katlanılabilir hata oranı

T: Z tablosundaki istenen güven aralığı sayısı

N: Araştırmaya konu olan küme bütünlüğü

Buna göre formülün uygulanmasıyla şu örnekleme ortaya çıkmıştır:

$$p = q = 0,5 \quad q = 1 - p$$

$$N = 4332$$

$$E = 0,05 \quad (\text{hata payı})$$

$$t = 1,65 \quad (\%90 \text{ güvenle}) \quad n = ?$$

$$n = \frac{4332 * 0,5 * 0,5}{(4332 - 1) * \frac{(0,05)^2}{(1,65)^2} + 0,5 * 0,5} \cong 256$$

Formüle göre örnekleme girecek öğrenci sayısı 256 olarak çıkmıştır. Ancak anket uygulanan okullardaki staj yapan son sınıf öğrencilerine ulaşmakta ve uygulanan anketlerin geri dönüşünde sorun yaşanmadığından bu örneklem sayısının üzerine çıkılmış, örneklem olarak 300 öğrenci alınmıştır.

3.6. Veri Toplama Aracı

Araştırma verilerinin toplanmasında anket kullanılmıştır. Tablo 6'daki okullara bizzat gidilerek anketler uygulanmış ve bu okullardaki toplam 300 son sınıf öğrencisine ulaşılmıştır.

3.7. Verilerin Analizi

Anket formlarından elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programına girilmiş, beklentilere ve sorunlara ilişkin frekans tabloları oluşturulmuş, ayrıca çapraz tablo karşılaştırmasında beklentiler ve sorunlara ait ilişkiye bakılmıştır.

3.8. Güvenirlilik Analizi

Bu analiz, uygulanan ankette bütün soruların birbirleriyle tutarlılığını, ele alınan konuyu ölçmede türdeşliğini ortaya koymak için yapılmıştır.

Tablo 7. Sorunlara İlişkin Düşüncelerin Geçerlilik ve Güvenirlik Analizi

	Soru Silinirse Ortalama	Soru Silinirse Varyans	Düzeltilmiş Soru İlişkisi	Soru Silinirse Alfa
Sorun 1	85,2930	157,5727	0,4892	0,7945
Sorun 2	84,0313	157,8971	0,5760	0,7920
Sorun 3	83,6055	163,2751	0,5603	0,7964
Sorun 4	83,6250	163,3961	0,4736	0,7978
Sorun 5	85,3633	158,0597	0,4645	0,7956
Sorun 6	84,9063	157,1284	0,4124	0,7980
Sorun 7	83,7461	161,6961	0,4584	0,7972
Sorun 8	85,2344	171,2390	0,0416	0,8181
Sorun 9	85,0078	171,2313	0,0504	0,8166
Sorun 10	83,9883	164,6548	0,2800	0,8044
Sorun 11	83,9727	157,1326	0,5255	0,7930
Sorun 12	85,3398	160,1546	0,3853	0,7995
Sorun 13	84,8164	160,6760	0,3552	0,8010
Sorun 14	85,1914	154,8926	0,5471	0,7912
Sorun 15	84,3086	164,3711	0,3007	0,8034
Sorun 16	84,1563	157,5676	0,5289	0,7931
Sorun 17	84,7344	177,7017	-0,1214	0,8229
Sorun 18	84,7617	168,3783	0,1265	0,8129
Sorun 19	84,2188	163,5676	0,3165	0,8027
Sorun 20	83,7383	161,4410	0,4771	0,7966
Sorun 21	83,6758	161,5533	0,4860	0,7965
Sorun 22	83,9219	162,7311	0,3608	0,8008
Sorun 23	84,2539	154,5667	0,5717	0,7902
Sorun 24	83,6211	166,9186	0,2363	0,8060
Sorun 25	86,1133	170,5322	0,0816	0,8141

Alfa = 0,8081

Yapılan güvenirlik analizi sonucunda, oluşturulan ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu ortaya çıkmıştır. Tablo 7’de staj eğitimindeki sorunlara ilişkin öğrencilerin belirttikleri görüşlerin güvenirlik analizi görülmektedir. Güvenirlik katsayısı $\alpha = 0,8081$ olarak bulunmuştur. Araştırmanın güvenirlik ve tutarlılığını bozan bir soruya rastlanmamıştır.

α için kriterler:

$0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir.

$0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir.

$0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilirirdir.

$0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilirirdir.

Tablo 8. Beklentilere İlişkin Düşüncelerin Geçerlilik ve Güvenirlik Analizi

	Soru Silinirse Ortalama	Soru Silinirse Varyans	Düzeltilmiş Soru İlişkisi	Soru Silinirse Alfa
Beklenti 1	38,6606	42,5583	0,5869	0,8887
Beklenti 2	38,2274	41,5966	0,7330	0,8764
Beklenti 3	38,2708	42,4445	0,6499	0,8829
Beklenti 4	37,9567	44,7952	0,7314	0,8793
Beklenti 5	37,9495	45,5264	0,6900	0,8820
Beklenti 6	37,8267	46,7452	0,6820	0,8843
Beklenti 7	38,3899	41,7605	0,6259	0,8858
Beklenti 8	38,3321	42,5342	0,5720	0,8903
Beklenti 9	38,0253	44,4160	0,6819	0,8811
Beklenti 10	37,8700	46,1352	0,6400	0,8848

Alfa = 0,8940

Yapılan güvenirlilik analizi sonucunda, oluşturulan ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu görülmektedir. Tablo 8’de öğrencilerin staj eğitiminden beklentilerine ilişkin öğrencilerin belirttikleri görüşlerin güvenirlilik analizi gösterilmiştir. Güvenirlilik katsayısı $\alpha = 0,8940$ olarak bulunmuştur. Araştırmanın güvenirlilik ve tutarlılığını bozan bir soruya rastlanmamıştır.

3.9. Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde toplanan verilerin, SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programında analizi sonucunda elde edilen bulgulara ve bulgularla ilgili yorumlara yer verilmiştir.

3.9.1. Cinsiyete İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin %43,3’ünü kız, %56,7’sini ise erkek öğrencilerin oluşturduğu gözlenmiştir (Tablo 9).

Tablo 9. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

CİNSİYET	SAYI	YÜZDE
KIZ	130	43,3
ERKEK	170	56,7
TOPLAM	300	100,0

3.9.2. Yaşa İlişkin Bulgular

Ankete katılan öğrencilerin %64 ile en çok 16-17 yaş grubunda olduğu görülmektedir. Öğrencilerin %0,3'ü 15 yaş ve altında, %35,3'ü 18-19 yaşında ve %0,3'ü 20 yaş ve üstündedir (Tablo 10).

Tablo 10. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaşa Göre Dağılımı

YAŞ GRUBU	SAYI	YÜZDE
15 VE ALTI	1	0,3
16-17	192	64,0
18-19	106	35,3
20 VE ÜSTÜ	1	0,3
TOPLAM	300	100,0

3.9.3. Ticaret Meslek Lisesindeki Bölümlere İlişkin Bulgular

Ankete katılan öğrencilerin %58,3'ünün muhasebe, %41,7'sinin ise bilgisayarlı muhasebe bölümünde öğrenim gördükleri gözlenmiştir (Tablo 11).

Tablo 11. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Bölümlerine Göre Dağılımı

BÖLÜM	SAYI	YÜZDE
MUHASEBE	175	58,3
BİLGİSAYARLI MUHASEBE	125	41,7
TOPLAM	300	100,0

3.9.4. Ailelerinin Aylık Net Gelirine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin aylık net gelirlerine ilişkin dağılım Tablo 12’de gösterilmiştir. Bu tabloya göre öğrencilerin %47’lik bir bölümünün ailelerinin aylık net gelirinin 501-1000 YTL arası olduğu görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin %37,8’inin ailelerinin aylık geliri 500 YTL ve daha az, %10,1’inin ailelerinin aylık geliri 1001-1500 YTL arası ve %5,1’inin ailelerinin aylık geliri 1500 YTL üzeridir (Tablo 12).

Tablo 12. Katılımcıların Ailelerinin Aylık Net Gelirlerine İlişkin Dağılım

AİLENİN AYLIK NET GELİRİ	SAYI	GEÇERLİ YÜZDE
500 YTL VE DAHA AZ	112	37,8
501-1000 YTL ARASI	139	47,0
1001-1500 YTL ARASI	30	10,1
1500 YTL ÜSTÜ	15	5,1
TOPLAM	296	100,0
Cevapsız	4	

3.9.5. Staj Eğitiminin Gerçekleştirildiği İşyerinin Seçim Şekline İlişkin Bulgular

Tablo 13 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %27,6’lık bir bölümü staj eğitimini gerçekleştirdikleri kurumu ailesinin bulduğunu belirtmiştir. %23,8’inin staj yaptığı işyerini okulunun, %21,4’ünün akrabasının, %20,1’inin kendisinin, %7,1’inin arkadaşının bulduğu görülmektedir.

Tablo 13. Staj Eğitiminin Gerçekleştirildiği İşyerinin Seçilme Şekli

İŞYERİNİN BULUNMA ŞEKLİ	SAYI	GEÇERLİ YÜZDE
OKUL	70	23,8
AİLEM	81	27,6
AKRABAM	63	21,4
ARKADAŞIM	21	7,1
KENDİM	59	20,1
TOPLAM	294	100,0
Cevapsız	6	

3.9.6. Staj Eğitiminin Gerçekleştirildiği İşyerlerinin Sektörel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Anket formunda “Çalıştığınız işyeri hangi sektörde faaliyet gösteriyor?” sorusuna verilen yanıtlara ilişkin değerlendirme Tablo 14’te verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin %54,7’sinin staj eğitimini özel sektörde yaptığı, %45,3’ünün ise kamu sektöründe yaptığı görülmektedir. 2 öğrenci ise soruyu yanıtızsız bırakmıştır.

Tablo 14. Staj Eğitimi Yapılan İşyerlerinin Sektörel Özelliklerine Göre Dağılımları

SEKTÖR	SAYI	GEÇERLİ YÜZDE
KAMU SEKTÖRÜ	135	45,3
ÖZEL SEKTÖR	163	54,7
TOPLAM	298	100,0
Cevapsız	2	

3.9.7. Öğrencilerin Staj Eğitiminde Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

Öğrencilerin staj eğitiminde karşılaştıkları sorunlara ait bulgular Tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15. Öğrencilerin Staj Eğitiminde Karşılaştıkları Sorunların Dağılımı

SORUNLAR		Hiç		Az		Orta		Çok		Oldukça Çok		Yanıt Yok		$\bar{X}$	S
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
1	Okulda kazandığım bilgi ve becerileri işyerinde uygulayabiliyorum	74	24,7	60	20,0	86	28,7	50	16,7	29	9,7	1	0,3	2,67	1,28
2	Staj eğitimi bana yeni bilgi ve beceriler kazandırıyor	9	3,0	30	10,0	56	18,7	79	26,3	126	42,0	0	0,0	3,94	1,13
3	Staj eğitimi iş disiplini ve iş ahlakı kazanmama yardımcı oluyor	2	0,7	7	2,3	22	7,3	111	37,0	156	52,0	2	0,7	4,38	0,78
4	Staj eğitimi kendime güvenimin artmasına ve sorumluluk sahibi olmama yardımcı oluyor	4	1,3	12	4,0	27	9,0	90	30,0	167	55,7	0	0,0	4,35	0,90
5	Staj eğitimi üniversite eğitimime katkı sağlayacaktır	81	27,0	57	19,0	78	26,0	50	16,7	32	10,7	2	0,7	2,65	1,33
6	Koordinatör öğretmenim işyerinde karşılaştığım problemlerin çözümünde yardımcı oluyor	73	24,3	36	12,0	42	14,0	73	24,3	66	22,0	10	3,3	3,08	1,51
7	Çalıştığım işyerinin fiziki şartlarından (sıcaklık, aydınlatma, gürültü, temizlik vb.) memnunum	11	3,7	16	5,3	34	11,3	74	24,7	163	54,3	2	0,7	4,21	1,08
8	Haftanın 2 günü okulda olmam işyerine uyum sağlamamı etkiliyor	87	29,0	53	17,7	51	17,0	44	14,7	62	20,7	3	1,0	2,80	1,52
9	Haftanın 3 günü işyerinde olmam okuldaki başarıımı etkiliyor	57	19,0	61	20,3	63	21,0	46	15,3	70	23,3	3	1,0	3,04	1,44
10	Çalışma saatleri ile ilgili yasal düzenlemeye uyuluyor	21	7,0	21	7,0	33	11,0	78	26,0	143	47,7	4	1,3	4,02	1,23

11	İşyerindeki yöneticim bana diğer personele davrandığı gibi davranıyor	19	6,3	27	9,0	34	11,3	65	21,7	152	50,7	3	1,0	4,02	1,25
12	Kazandığım ücret yeterlidir	75	25,0	67	22,3	74	24,7	42	14,0	39	13,0	3	1,0	2,67	1,34
13	İşyerinden izin almam kolay oluyor	49	16,3	54	18,0	69	23,0	54	18,0	74	24,7	0	0,0	3,17	1,41
14	İşyerinde kazandığım bilgi ve beceriler okuldaki başarıyı artırıyor	69	23,0	49	16,3	77	25,7	58	19,3	42	14,0	5	1,7	2,85	1,36
15	İşyerinde staj uygulamasına ayrılan zaman yeterlidir	28	9,3	27	9,0	56	18,7	93	31,0	96	32,0	0	0,0	3,67	1,27
16	Usta öğreticimin bilgi ve becerisi bana iş öğretme konusunda yeterlidir	22	7,3	19	6,3	60	20,0	79	26,3	118	39,3	2	0,7	3,85	1,22
17	İşyerinde yaptığım işler yorucudur	40	13,3	54	18,0	87	29,0	51	17,0	67	22,3	1	0,3	3,17	1,33
18	Staj eğitimi süresinin bir yıl olması yeterlidir	48	16,0	49	16,3	57	19,0	63	21,0	79	26,3	4	1,3	3,26	1,43
19	Staj eğitimini gerçekleştirdiğim işyerini bulmam kolay oldu	16	5,3	34	11,3	56	18,7	72	24,0	119	39,7	3	1,0	3,82	1,23
20	İşyerinde işi yapmamı sağlayacak araç ve gereçler mevcuttur	10	3,3	16	5,3	29	9,7	87	29,0	157	52,3	1	0,3	4,22	1,05
21	İşyerindeki araç ve gereçleri kullanmama izin veriliyor	9	3,0	14	4,7	31	10,3	69	23,0	176	58,7	1	0,3	4,30	1,03
22	İşyerine ulaşımımı kolay sağlıyorum	15	5,0	19	6,3	44	14,7	67	22,3	153	51,0	2	0,7	4,09	1,17
23	İşyerinde bana yaptırılan işler bilgi ve becerilerime uygundur	30	10,0	21	7,0	52	17,3	76	25,3	114	38,0	7	2,3	3,76	1,31
24	Ücretim düzenli olarak ödeniyor	17	5,7	17	5,7	20	6,7	43	14,3	199	66,3	4	1,3	4,32	1,18
25	Günlük çalışma süresinden daha fazla çalışıyorum	189	63,0	34	11,3	26	8,7	18	6,0	27	9,0	6	2,0	1,84	1,34

Tablo 15'te görüldüğü gibi, öğrencilerin çoğunluğunun staj eğitiminde karşılaştıkları sorunlar olarak birinci, beşinci, altıncı, on ikinci ve on dördüncü ifadeleri algıladıkları görülmektedir. Bu sorunlar sırasıyla şöyledir:

- a) Staj eğitiminin üniversite eğitimine katkı sağlamayacağı görüşünde olan öğrencilerin oranı %27'dir.
- b) Öğrencilerin %25'i staj eğitiminde karşılaştıkları sorun olarak, staj eğitimi süresince kazandıkları ücretin yetersizliğini belirtmiştir.
- c) Araştırmaya katılanların %24,7'si, okulda kazandığı bilgi ve becerileri staj yaptığı işyerinde uygulayamadığı görüşündedir.
- d) Öğrencilerin %24,3'ü, koordinatör olarak görevlendirilen öğretmenlerin işyerinde karşılaştıkları problemlerin çözümünde kendilerine yardımcı olmadığını belirtmiştir.
- e) İşyerinde kazandığı bilgi ve becerilerin okuldaki başarılarını artırmadığı görüşünde olan öğrencilerin oranı ise %23 olarak görülmektedir.

Yine aynı tabloya göre, ankete katılan öğrencilerin çoğunluğu; ikinci, üçüncü, dördüncü, yedinci, onuncu, on birinci, yirminci, yirmi birinci, yirmi ikinci ve yirmi dördüncü ifadeleri sorun olarak görmediklerini belirtmiştir.

3.9.8. Öğrencilerin Staj Eğitiminden Beklentilerine İlişkin Bulgular

Öğrencilerin staj eğitiminden beklentilerine ait bulgular Tablo 16'da özetlenmiştir:

Tablo 16. Öğrencilerin Staj Eğitiminden Beklentilerinin Dağılımı

BEKLENTİLER		Hiç		Az		Orta		Çok		Oldukça Çok		Yanıt Yok		$\bar{X}$	S
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
1	Staj eğitimi okulda kazandığım teorik bilgileri uygulamamı sağlamalıdır	23	7,7	28	9,3	71	23,7	70	23,3	101	33,7	7	2,3	3,68	1,26
2	Okulu bitirdikten sonra iş bulmama yardımcı olmalıdır	14	4,7	21	7,0	32	10,7	78	26,0	153	51,0	2	0,7	4,12	1,15
3	Her ay alacağım ücretle masraflarımı karşılamamı sağlamalıdır	16	5,3	19	6,3	38	12,7	72	24,0	152	50,7	3	1,0	4,09	1,17
4	Yeni bilgi ve beceriler kazanmamı sağlamalıdır	2	0,7	8	2,7	40	13,3	69	23,0	178	59,3	3	1,0	4,39	0,87
5	İş disiplini kazanmam açısından yararlı olmalıdır	3	1,0	8	2,7	30	10,0	83	27,7	175	58,3	1	0,3	4,40	0,85
6	Kendime güvenimin artmasına yardımcı olmalıdır	1	0,3	5	1,7	18	6,0	79	26,3	194	64,7	3	1,0	4,55	0,72
7	Üniversite eğitimine katkısı olmalıdır	25	8,3	13	4,3	52	17,3	59	19,7	146	48,7	5	1,7	3,98	1,27
8	İş ahlakı kazanmam açısından yararlı olmalıdır	9	3,0	4	1,3	37	12,3	79	26,3	168	56,0	3	1,0	4,32	0,96
9	Sorumluluk sahibi olmama yardımcı olmalıdır	2	0,7	7	2,3	21	7,0	74	24,7	193	64,3	3	1,0	4,51	0,78

Tablo 16’da da görüldüğü gibi, ankette beklentilere ilişkin verilen birinci ifade dışındaki bütün ifadeler öğrencilerin büyük oranda katıldıkları görülmektedir. Nitekim öğrencilerin sadece %33,7’si, staj eğitiminin teorik olarak okulda kazandığı bilgileri uygulamasını sağlaması gerektiği yönünde bir beklenti içerisinde. Bu tabloya göre, öğrenciler staj eğitimleriyle ilgili olarak en çok şu beklentiler içerisinde:

a) Araştırmaya katılan öğrencilerin %64,7'si, staj eğitiminden kendilerine olan güvenlerinin artmasına yardımcı olmasını beklemektedir.

b) Staj eğitiminden, sorumluluk sahibi olmalarına yardımcı olma beklentisi içerisinde olanların oranı %64,3'tür.

c) Öğrencilerin %59,3'ü, staj eğitiminin yeni bilgi ve beceriler kazandırması gerektiği görüşündedir.

d) Staj eğitiminin iş disiplini kazandırması beklentisi içerisinde olanların oranı %58,3 olarak görülmektedir.

e) Araştırmaya katılan öğrencilerden %56'sı, staj eğitiminin kendilerine iş ahlakı kazandırma konusunda yararlı olması beklentisi içerisinde.

Araştırma sonucunda öğrencilerin bu beklentilerinin karşılandığı ortaya çıkmıştır.

3.9.9. Öğrencilerin Staj Eğitimindeki Sorunları ve Staj Eğitiminden Beklentileri Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular

Öğrencilerin staj eğitimindeki karşılaştıkları sorunları ve staj eğitiminden beklentileri arasındaki ilişkilere ait bulgular tablo 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25'te verilmiştir.

Tablo 17. Okulda Kazanılan Bilgi ve Becerilerin İşyerinde Uygulanma Beklentisinin Karşılanması

			OKULDA KAZANDIĞIM BİLGİ VE BECERİLERİ İŞYERİNDE UYGULAYABİLİYORUM					Toplam
			HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	OLDUKÇA ÇOK	
STAJ EĞİTİMİ OKULDA KAZANDIĞIM TEORİK BİLGİLERİ UYGULAMAMI SAĞLAMALIDIR	HİÇ	Sayı	12	6	2	3	-	23
		Satır %	52,2%	26,1%	8,7%	13,0%	-	100,0%
		Toplam	4,1%	2,0%	0,7%	1,0%	-	7,8%
	AZ	Sayı	7	5	11	3	2	28
		Satır %	25,0%	17,9%	39,3%	10,7%	7,1%	100,0%
		Toplam	2,4%	1,7%	3,8%	1,0%	0,7%	9,6%
	ORTA	Sayı	8	20	35	5	3	71
		Satır %	11,3%	28,2%	49,3%	7,0%	4,2%	100,0%
		Toplam	2,7%	6,8%	11,9%	1,7%	1,0%	24,2%
	ÇOK	Sayı	14	14	17	18	7	70
		Satır %	20,0%	20,0%	24,3%	25,7%	10,0%	100,0%
		Toplam	4,8%	4,8%	5,8%	6,1%	2,4%	23,9%
	OLDUKÇA ÇOK	Sayı	32	14	20	19	16	101
		Satır %	31,7%	13,9%	19,8%	18,8%	15,8%	100,0%
		Toplam	10,9%	4,8%	6,8%	6,5%	5,5%	34,5%
Toplam		Sayı	73	59	85	48	28	293
		Satır %	24,9%	20,1%	29,0%	16,4%	9,6%	100,0%
		Toplam	24,9%	20,1%	29,0%	16,4%	9,6%	100,0%

t=1,918 p=0,056

Tablo 17, araştırmaya katılan öğrencilerin belirtilen görüşlere katılma derecelerinin sıklık dağılımlarını göstermektedir. Tabloya göre araştırmaya katılan öğrencilerden “Staj eğitimi teorik olarak okulda kazandığım bilgileri uygulamamı sağlamalıdır” görüşüne “oldukça çok” şeklinde katılanların %15,8’i, “Okulda

kazandığım bilgi ve becerileri iş yerinde uygulayabiliyorum” görüşüne de “oldukça çok” şeklinde katılımda bulunmuştur.

Yine bu tabloya göre “Staj eğitimi teorik olarak okulda kazandığım bilgileri uygulamamı sağlamalıdır” beklentisi ile “Okulda kazandığım bilgi ve becerileri iş yerinde uygulayabiliyorum” ifadesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı ($t < 1,96$) %5 yanılma ile söylenebilir. Buna göre öğrencilerin, staj eğitiminin teorik olarak okulda kazandıkları bilgileri uygulamalarını sağlamasına ilişkin beklentileri işyerlerince karşılanmamaktadır.

Tablo 18. Staj Eğitiminin Öğrencilerin Okul Bitiminden Sonra İş Bulmalarına Yardımcı Olma Beklentisinin Karşılanması

			STAJ EĞİTİMİ BANA YENİ BİLGİ VE BECERİLER KAZANDIRIYOR					Toplam
			HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	OLDUKÇA ÇOK	
STAJ EĞİTİMİ OKULU BİTİRDİKTEN SONRA İŞ BULMAMA YARDIMCI OLMALIDIR	HİÇ	Sayı	1	3	5	4	1	14
		Satır %	7,1%	21,4%	35,7%	28,6%	7,1%	100,0%
		Toplam	,3%	1,0%	1,7%	1,3%	,3%	4,7%
	AZ	Sayı		2	6	10	3	21
		Satır %		9,5%	28,6%	47,6%	14,3%	100,0%
		Toplam		,7%	2,0%	3,4%	1,0%	7,0%
	ORTA	Sayı	1	5	9	4	13	32
		Satır %	3,1%	15,6%	28,1%	12,5%	40,6%	100,0%
		Toplam	,3%	1,7%	3,0%	1,3%	4,4%	10,7%
	ÇOK	Sayı	1	5	11	30	31	78
		Satır %	1,3%	6,4%	14,1%	38,5%	39,7%	100,0%
		Toplam	,3%	1,7%	3,7%	10,1%	10,4%	26,2%
	OLDUKÇA ÇOK	Sayı	6	15	25	31	76	153
		Satır %	3,9%	9,8%	16,3%	20,3%	49,7%	100,0%
		Toplam	2,0%	5,0%	8,4%	10,4%	25,5%	51,3%
Toplam		Sayı	9	30	56	79	124	298
		Satır %	3,0%	10,1%	18,8%	26,5%	41,6%	100,0%
		Toplam	3,0%	10,1%	18,8%	26,5%	41,6%	100,0%

$$t=2,922 \quad p=0,004$$

Tablo 18, araştırmaya katılan öğrencilerin belirtilen görüşlere katılma derecelerinin sıklık dağılımlarını göstermektedir. Tabloya göre araştırmaya katılan öğrencilerden “Staj eğitimi okulu bitirdikten sonra iş bulmama yardımcı olmalıdır” görüşüne “oldukça çok” şeklinde katılanların %49,7’si, staj eğitiminin kendilerine yeni bilgi ve beceriler kazandırdığı yönündeki ifadeye de “oldukça çok” şeklinde katılımda bulunmuştur.

Tablo 18’e göre “Okulu bitirdikten sonra iş bulmama yardımcı olmalıdır” görüşü ile “Staj eğitimi bana yeni bilgi ve beceriler kazandırıyor” görüşü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu ($t > 1,96$) %5 yanılma ile söylenebilir. Buna göre öğrencilerin, staj eğitiminin okulu bitirdikten sonra iş bulmalarına yardımcı olmasına ilişkin beklentileri işyerleri tarafından karşılanmaktadır.

Tablo 19. Staj Eğitiminden Kazanılan Ücretin Yeterli Olma Beklentisinin Karşılanması

			KAZANDIĞIM ÜCRET YETERLİDİR					Toplam
			HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	OLDUKÇA ÇOK	
HER AY ALACAĞIM ÜCRET MASRAFLARIMI KARŞILAMAMI SAĞLAMALIDIR	HİÇ	Sayı	10	3	2	-	1	16
		Satır %	62,5%	18,8%	12,5%	-	6,3%	100,0%
		Toplam	3,4%	1,0%	0,7%	-	0,3%	5,4%
	AZ	Sayı	6	6	4	1	1	18
		Satır %	33,3%	33,3%	22,2%	5,6%	5,6%	100,0%
		Toplam	2,0%	2,0%	1,4%	0,3%	0,3%	6,1%
	ORTA	Sayı	6	10	13	4	5	38
		Satır %	15,8%	26,3%	34,2%	10,5%	13,2%	100,0%
		Toplam	2,0%	3,4%	4,4%	1,4%	1,7%	12,9%
	ÇOK	Sayı	11	14	22	17	7	71
		Satır %	15,5%	19,7%	31,0%	23,9%	9,9%	100,0%
		Toplam	3,7%	4,8%	7,5%	5,8%	2,4%	24,1%
	OLDUKÇA ÇOK	Sayı	41	33	32	20	25	151
		Satır %	27,2%	21,9%	21,2%	13,2%	16,6%	100,0%
		Toplam	13,9%	11,2%	10,9%	6,8%	8,5%	51,4%
Toplam		Sayı	74	66	73	42	39	294
		Satır %	25,2%	22,4%	24,8%	14,3%	13,3%	100,0%
		Toplam	25,2%	22,4%	24,8%	14,3%	13,3%	100,0%

t=1,237 p=0,217

Tablo 19'a göre araştırmaya katılan öğrencilerden "Her ay alacağım ücret masraflarımı karşılamamı sağlamalıdır" görüşüne "hiç" katılmayanların %32,5'i, "Kazandığım ücret yeterlidir" görüşüne de "hiç" katılmamaktadır.

"Her ay alacağım ücret masraflarımı karşılamamı sağlamalıdır" görüşü ile "Kazandığım ücret yeterlidir" görüşü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı ($t < 1,96$) %5 yanılma ile söylenebilir. Buna göre öğrencilerin stajdan kazandıkları ücretin yeterli olmasına ilişkin beklentileri karşılanmamaktadır.

Tablo 20. Staj Eğitiminin Yeni Bilgi ve Beceri Kazandırma Beklentisinin Karşılanması

			STAJ EĞİTİMİ BANA YENİ BİLGİ VE BECERİLER KAZANDIRIYOR					Toplam
			HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	OLDUKÇA ÇOK	
STAJ EĞİTİMİ YENİ BİLGİ VE BECERİLER KAZANMAMI SAĞLAMALIDIR	HİÇ	Sayı	-	2	-	-	-	2
		Satır %	-	100,0%	-	-	-	100,0%
		Toplam	-	0,7%	-	-	-	,7%
	AZ	Sayı	-	3	3	-	2	8
		Satır %	-	37,5%	37,5%	-	25,0%	100,0%
		Toplam	-	1,0%	1,0%	-	0,7%	2,7%
	ORTA	Sayı	1	4	14	10	11	40
		Satır %	2,5%	10,0%	35,0%	25,0%	27,5%	100,0%
		Toplam	0,3%	1,3%	4,7%	3,4%	3,7%	13,5%
	ÇOK	Sayı	1	4	13	27	24	69
		Satır %	1,4%	5,8%	18,8%	39,1%	34,8%	100,0%
		Toplam	0,3%	1,3%	4,4%	9,1%	8,1%	23,2%
	OLDUKÇA ÇOK	Sayı	7	16	26	40	89	178
		Satır %	3,9%	9,0%	14,6%	22,5%	50,0%	100,0%
		Toplam	2,4%	5,4%	8,8%	13,5%	30,0%	59,9%
Toplam		Sayı	9	29	56	77	126	297
		Satır %	3,0%	9,8%	18,9%	25,9%	42,4%	100,0%
		Toplam	3,0%	9,8%	18,9%	25,9%	42,4%	100,0%

$t=3,236$ $p=0,001$

Tablo 20'ye göre araştırmaya katılan öğrencilerden “Staj eğitimi, yeni bilgi ve beceriler kazanmamı sağlamalıdır” görüşüne “oldukça çok” şeklinde katılanların %50'si, “Staj eğitimi bana yeni bilgi ve beceriler kazandırıyor” görüşüne de “oldukça çok” şeklinde katılımda bulunduklarını ifade etmiştir.

Aynı tabloya göre “Staj eğitimi yeni bilgi ve beceriler kazanmamı sağlamalıdır” görüşü ile “Staj eğitimi bana yeni bilgi ve beceriler kazandırıyor” görüşü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu ($t>1,96$) %5 yanılma ile söylenebilir. Buna göre öğrencilerin, staj eğitiminden kendilerine yeni bilgi ve beceriler kazandırması beklentileri karşılanmaktadır.

Tablo 21. Staj Eğitiminin İş Disiplini Kazandırması Beklentisinin Karşılanması

			STAJ EĞİTİMİ İŞ DİSİPLİNİ VE İŞ AHLAKI KAZANMAMA YARDIMCI OLUYOR					Toplam
			HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	OLDUKÇA ÇOK	
STAJ EĞİTİMİ, İŞ DİSİPLİNİ KAZANMAM AÇISINDAN YARARLI OLMALIDIR	HİÇ	Sayı	-	2	-	1	-	3
		Satr %	-	66,7%	-	33,3%	-	100,0%
		Toplam	-	0,7%	-	0,3%	-	1,0%
	AZ	Sayı	1		1	5	1	8
		Satr %	12,5%	-	12,5%	62,5%	12,5%	100,0%
		Toplam	0,3%	-	0,3%	1,7%	0,3%	2,7%
	ORTA	Sayı	-	3	8	12	7	30
		Satr %	-	10,0%	26,7%	40,0%	23,3%	100,0%
		Toplam	-	1,0%	2,7%	4,0%	2,4%	10,1%
	ÇOK	Sayı	-	1	7	46	29	83
		Satr %	-	1,2%	8,4%	55,4%	34,9%	100,0%
		Toplam	-	0,3%	2,4%	15,5%	9,8%	27,9%
	OLDUKÇA ÇOK	Sayı	1	1	6	47	118	173
		Satr %	0,6%	0,6%	3,5%	27,2%	68,2%	100,0%
		Toplam	0,3%	0,3%	2,0%	15,8%	39,7%	58,2%
Toplam		Sayı	2	7	22	111	155	297
		Satr %	0,7%	2,4%	7,4%	37,4%	52,2%	100,0%
		Toplam	0,7%	2,4%	7,4%	37,4%	52,2%	100,0%

$$t=7,954 \quad p=0,000$$

Tablo 21’e göre araştırmaya katılan öğrencilerden “Staj eğitimi iş disiplini kazanmam açısından yararlı olmalıdır” beklentisine “oldukça çok” şeklinde

katılımda bulunanların %68,2'si, "Staj eğitimi iş disiplini ve iş ahlakı kazanmama yardımcı oluyor" görüşüne de aynı şekilde katılımda bulunmuştur.

Yine aynı tabloya göre "İş disiplini kazanmam açısından yararlı olmalıdır" görüşü ile "Staj eğitimi iş disiplini ve iş ahlakı kazanmama yardımcı oluyor" görüşü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu ($t>1,96$) %5 yanılma ile söylenebilir. Buna göre öğrencilerin, staj eğitiminin iş disiplini kazandırması ile ilgili beklentileri karşılanmaktadır.

Tablo 22. Staj Eğitiminin Öğrencilerin Kendilerine Olan Güvenlerinin Artmasına Yardımcı Olma Beklentisinin Karşılanması

			STAJ EĞİTİMİ KENDİME GÜVENİMİN ARTMASINA VE SORUMLULUK SAHİBİ OLMAMA YARDIMCI OLUYOR					Toplam
			HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	OLDUKÇA ÇOK	
STAJ EĞİTİMİ KENDİME GÜVENİMİN ARTMASINA YARDIMCI OLMALIDIR	HİÇ	Sayı	-	1	-	-	-	1
		Satr %	-	100,0%	-	-	-	100,0%
		Toplam	-	0,3%	-	-	-	0,3%
	AZ	Sayı	1	-	2	-	2	5
		Satr %	20,0%	-	40,0%	-	40,0%	100,0%
		Toplam	0,3%	-	0,7%	-	0,7%	1,7%
	ORTA	Sayı	1	-	5	6	6	18
		Satr %	5,6%	-	27,8%	33,3%	33,3%	100,0%
		Toplam	0,3%	-	1,7%	2,0%	2,0%	6,1%
	ÇOK	Sayı	1	4	11	38	25	79
		Satr %	1,3%	5,1%	13,9%	48,1%	31,6%	100,0%
		Toplam	,3%	1,3%	3,7%	12,8%	8,4%	26,6%
	OLDUKÇA ÇOK	Sayı	1	7	8	45	133	194
		Satr %	0,5%	3,6%	4,1%	23,2%	68,6%	100,0%
		Toplam	0,3%	2,4%	2,7%	15,2%	44,8%	65,3%
Toplam		Sayı	4	12	26	89	166	297
		Satr %	1,3%	4,0%	8,8%	30,0%	55,9%	100,0%
		Toplam	1,3%	4,0%	8,8%	30,0%	55,9%	100,0%

$t=6,579$ $p=0,000$

Tablo 22, araştırmaya katılan öğrencilerin belirtilen görüşlere katılma derecelerinin sıklık dağılımlarını göstermektedir. Tabloya göre araştırmaya katılan öğrencilerden, “Staj eğitimi kendime güvenimin artmasına yardımcı olmalıdır” görüşüne “olduka” şeklinde katılanların %68,6’sı, “Staj eğitimi kendime güvenimin artmasına ve sorumluluk sahibi olmama yardımcı oluyor” görüşüne de aynı şekilde katılmıştır.

Tablo 22’ye göre “Kendime güvenimin artmasına yardımcı olmalıdır” görüşü ile “Staj eğitimi kendime güvenimin artmasına ve sorumluluk sahibi olmama yardımcı oluyor” görüşü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu ($t > 1,96$) %5 yanılma ile söylenebilir. Buna göre öğrencilerin, staj eğitiminin kendilerine olan güvenlerinin artmasına yardımcı olmasına ilişkin beklentileri karşılanmaktadır.

Tablo 23. Staj Eğitiminin Üniversite Eğitimine Katkı Sağlama Beklentisinin Karşılanması

			STAJ EĞİTİMİ ÜNİVERSİTE EĞİTİMİNE KATKI SAĞLAYACAKTIR					Toplam
			HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	OLDUKÇA ÇOK	
STAJ EĞİTİMİNİN ÜNİVERSİTE EĞİTİMİNE KATKISI OLMALIDIR	HİÇ	Sayı	16	3	5	1	-	25
		Satr %	64,0%	12,0%	20,0%	4,0%	-	100,0%
		Toplam	5,5%	1,0%	1,7%	0,3%	-	8,5%
	AZ	Sayı	2	6	3	2	-	13
		Satr %	15,4%	46,2%	23,1%	15,4%	-	100,0%
		Toplam	0,7%	2,0%	1,0%	0,7%	-	4,4%
	ORTA	Sayı	8	12	20	10	2	52
		Satr %	15,4%	23,1%	38,5%	19,2%	3,8%	100,0%
		Toplam	2,7%	4,1%	6,8%	3,4%	0,7%	17,7%
	ÇOK	Sayı	11	14	14	18	1	58
		Satr %	19,0%	24,1%	24,1%	31,0%	1,7%	100,0%
		Toplam	3,8%	4,8%	4,8%	6,1%	0,3%	19,8%
	OLDUKÇA ÇOK	Sayı	43	21	35	18	28	145
		Satr %	29,7%	14,5%	24,1%	12,4%	19,3%	100,0%
		Toplam	14,7%	7,2%	11,9%	6,1%	9,6%	49,5%
Toplam		Sayı	80	56	77	49	31	293
		Satr %	27,3%	19,1%	26,3%	16,7%	10,6%	100,0%
		Toplam	27,3%	19,1%	26,3%	16,7%	10,6%	100,0%

$$t= 2,293 \quad p=0,023$$

Tablo 23, araştırmaya katılan öğrencilerin belirtilen görüşlere katılma derecelerinin sıklık dağılımlarını göstermektedir. Tabloya göre araştırmaya katılan öğrencilerden “Staj eğitiminin üniversite eğitimine katkısı olmalıdır” görüşüne “oldukça çok” şeklinde katılanların %19,3’ü, “Staj eğitimi üniversite eğitimime katkı sağlayacaktır” görüşüne de “oldukça çok” şeklinde katılmaktadır.

Tablo 23’e göre “Üniversite eğitimine katkısı olmalıdır” görüşü ile “Staj eğitimi üniversite eğitimime katkı sağlayacaktır” görüşü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu ($t>1,96$) %5 yanılma ile söylenebilir. Buna göre

öğrencilerin, staj eğitiminin üniversite eğitimine katkı sağlamasına ilişkin beklentileri karşılanmaktadır.

Tablo 24. Staj Eğitiminin İş Ahlakı Kazandırması Beklentisinin Karşılanması

			STAJ EĞİTİMİ İŞ DİSİPLİNİ VE İŞ AHLAKI KAZANMAMA YARDIMCI OLUYOR					Toplam
			HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	OLDUKÇA ÇOK	
STAJ EĞİTİMİ İŞ AHLAKI KAZANMAM AÇISINDAN YARARLI OLMALIDIR	HİÇ	Sayı	-	2	1	4	2	9
		Satr %	-	22,2%	11,1%	44,4%	22,2%	100,0%
		Toplam	-	0,7%	0,3%	1,4%	0,7%	3,1%
	AZ	Sayı	1	-	-	1	2	4
		Satr %	25,0%	-	-	25,0%	50,0%	100,0%
		Toplam	0,3%	-	-	0,3%	0,7%	1,4%
	ORTA	Sayı	-	2	5	15	14	36
		Satr %	-	5,6%	13,9%	41,7%	38,9%	100,0%
		Toplam	-	0,7%	1,7%	5,1%	4,7%	12,2%
	ÇOK	Sayı	-	2	6	47	24	79
		Satr %	-	2,5%	7,6%	59,5%	30,4%	100,0%
		Toplam	-	0,7%	2,0%	15,9%	8,1%	26,8%
	OLDUKÇA ÇOK	Sayı	1	1	10	44	111	167
		Satr %	0,6%	0,6%	6,0%	26,3%	66,5%	100,0%
		Toplam	0,3%	0,3%	3,4%	14,9%	37,6%	56,6%
Toplam		Sayı	2	7	22	111	153	295
		Satr %	0,7%	2,4%	7,5%	37,6%	51,9%	100,0%
		Toplam	0,7%	2,4%	7,5%	37,6%	51,9%	100,0%

$$t = 5,716 \quad p = 0,000$$

Tablo 24'e göre araştırmaya katılan öğrencilerden "Staj eğitimi iş ahlakı kazanmam açısından yararlı olmalıdır" görüşüne "oldukça çok" şeklinde katılanların %66,5'i, "Staj eğitimi iş disiplini ve iş ahlakı kazanmama yardımcı oluyor" görüşüne de "oldukça çok" şeklinde katılmaktadır.

Aynı tabloya göre "İş ahlakı kazanmam açısından yararlı olmalıdır" görüşü ile "Staj eğitimi iş disiplini ve iş ahlakı kazanmama yardımcı oluyor" görüşü

arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu ($t > 1,96$) %5 yanılma ile söylenebilir. Buna göre öğrencilerin, staj eğitiminin iş ahlakı kazandırmasına yönelik beklentileri karşılanmaktadır.

Tablo 25. Staj Eğitiminin Öğrencilerin Sorumluluk Kazanmasına Yardımcı Olma Beklentisinin Karşılanması

			STAJ EĞİTİMİ KENDİME GÜVENİMİN ARTMASINA VE SORUMLULUK SAHİBİ OLMAMA YARDIMCI OLUYOR					Toplam
			HİÇ	AZ	ORTA	ÇOK	OLDUKÇA ÇOK	
STAJ EĞİTİMİ SORUMLULUK SAHİBİ OLMAMA YARDIMCI OLMALIDIR	HİÇ	Sayı	-	-	1	-	1	2
		Satr %	-	-	50,0%	-	50,0%	100,0%
		Toplam	-	-	0,3%	-	0,3%	,7%
	AZ	Sayı	1	-	2	3	1	7
		Satr %	14,3%	-	28,6%	42,9%	14,3%	100,0%
		Toplam	0,3%	-	0,7%	1,0%	0,3%	2,4%
	ORTA	Sayı	2	1	4	8	6	21
		Satr %	9,5%	4,8%	19,0%	38,1%	28,6%	100,0%
		Toplam	0,7%	0,3%	1,3%	2,7%	2,0%	7,1%
	ÇOK	Sayı	1	3	12	36	22	74
		Satr %	1,4%	4,1%	16,2%	48,6%	29,7%	100,0%
		Toplam	0,3%	1,0%	4,0%	12,1%	7,4%	24,9%
	OLDUKÇA ÇOK	Sayı	-	7	8	42	136	193
		Satr %	-	3,6%	4,1%	21,8%	70,5%	100,0%
		Toplam	-	2,4%	2,7%	14,1%	45,8%	65,0%
Toplam		Sayı	4	11	27	89	166	297
		Satr %	1,3%	3,7%	9,1%	30,0%	55,9%	100,0%
		Toplam	1,3%	3,7%	9,1%	30,0%	55,9%	100,0%

$$t = 7,625 \quad p = 0,000$$

Tablo 25'e göre araştırmaya katılan öğrencilerden "Staj eğitimi sorumluluk sahibi olmama yardımcı olmalıdır" görüşüne "oldukça çok" şeklinde katılımda bulunanların %70,5'i, "Staj eğitimi kendime güvenimin artmasına ve sorumluluk sahibi olmama yardımcı oluyor" görüşüne de "oldukça çok" şeklinde katılmaktadır.

Aynı tabloya göre “Sorumluluk sahibi olmama yardımcı olmalıdır” görüşü ile “Staj eğitimi kendime güvenimin artmasına ve sorumluluk sahibi olmama yardımcı oluyor” görüşü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu ($t > 1,96$) %5 yanılma ile söylenebilir. Buna göre öğrencilerin, staj eğitiminin sorumluluk kazanmaya yardımcı olmasına ilişkin beklentileri karşılanmaktadır.

3.10. Araştırma Sonuçları

Yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre ortaya çıkan dikkat çekici sonuçları şöyle sıralamak mümkündür:

a) Öğrencilerin %24,7’si okulda kazandıkları bilgi ve becerileri işyerinde uygulayamadığını belirtmiştir.

b) Ankete katılan öğrencilerin %25’i staj eğitiminden kazandıkları ücretin yeterli olmadığı görüşündedir.

c) Ankete katılan öğrencilerin %42’si staj eğitiminin kendilerine yeni bilgi ve beceriler kazandırdığı görüşündedir.

d) Anketteki “staj eğitimi iş disiplini ve iş ahlakı kazanmama yardımcı oluyor” ifadesine “oldukça çok” düzeyinde katılan öğrencilerin oranı yaklaşık olarak %52’dir. Bu sonuca göre araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu, staj eğitiminin kendilerine iş disiplini ve iş ahlakı kazandırması açısından yardımcı olduğu görüşündedir.

e) Ankete katılan öğrencilerin %55,7’lik bir bölümü, staj eğitiminin kendilerine olan güvenlerinin artmasına ve sorumluluk sahibi olmalarına yardımcı olduğu ifadesine “oldukça çok” düzeyinde katılımda bulunmuştur.

f) Öğrencilerin %27’lik bir bölümü staj eğitiminin üniversite eğitimlerine herhangi bir katkısı olmayacağını düşünmektedir.

g) Koordinatör öğretmenlerin öğrencilere işyerinde karşılaştıkları problemlerin çözümünde yardımcı olması durumuna ilişkin bulgular, öğrencilerin

%24,3'lük bölümüne koordinatör öğretmenlerin problem çözümünde yardımcı olmadığını ortaya koymaktadır. Buna karşın öğrencilerin %22'lik bölümü ise koordinatör öğretmen olarak görevlendirilen öğretmenlerin kendilerine sorunlarının çözümü konusunda yardımcı olduğu görüşündedir.

h) Öğrencilerin yarısından fazlası (54,3'ü), staj eğitimini gerçekleştirdiği işyerinin fiziki şartlarından (sıcaklık, aydınlatma, temizlik vb.) memnun olduğunu belirtmiştir.

i) Öğrencilerin %50,7'si işyerlerindeki yöneticilerin kendilerine diğer personele davrandığı gibi davrandığını belirtmiştir. Öğrencilerin 6,3'ü ise, işyerlerindeki yöneticilerin kendilerine diğer personelden farklı davrandığı görüşündedir.

SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Bu bölümde anketlerin değerlendirilmesi sonucunda elde edilen bulgulara dayanarak varılan genel sonuçlara ve önerilere yer verilmektedir.

a) Araştırmaya katılan öğrencilerden ticaret meslek liselerinin muhasebe bölümünü tercih ederek, bu bölümde öğrenim görenlerin oranı %58,3 iken; bilgisayarlı muhasebe bölümünde öğrenim gören öğrencilerin oranı %41,7'dir.

b) Öğrencilerin %47'sinin ailesinin aylık net gelirinin 501-1000 YTL arası, %37,8'inin 500 YTL ve daha az olduğu ortaya çıkmıştır.

c) Staj eğitiminin gerçekleştirildiği işyerlerinin %76,2'lik bir oranla okul dışındaki yollarla (aile, akraba, arkadaş, öğrencinin kendisi) bulunduğu ortaya çıkmıştır.

d) Öğrencilerin, staj yaptıkları kurumlara ilişkin bulgular; %54,7'sinin özel sektördeki işyerlerinde, %45,3'ünün ise kamu sektöründeki işyerlerinde staj yaptıklarını ortaya koymaktadır.

e) Öğrencilerin %52,3'ünün işyerinde iş yapmalarını sağlayacak her türlü araç ve gerecin mevcut olduğu, %58,7'lik bölümünün işyerinde bu araç ve gereçleri kullanmalarına izin verildiği ortaya çıkmıştır.

f) Araştırma sonucunda öğrencilerin %50'sinden fazlası (her bir beklentiye oldukça çok şeklinde katılanların oranı), staj eğitiminden okulu bitirdikten sonra iş bulmalarına yardımcı olmasını, her ay alacakları ücret ile masraflarını karşılamasını, yeni bilgi ve beceriler, iş disiplini kazandırmasını beklemektedir. Ayrıca aynı öğrenciler, staj eğitiminden kendilerine olan güvenlerini artırmasını, iş ahlakı kazandırmasını ve sorumluluk sahibi olmalarına yardımcı olmasını beklediklerini ifade etmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre staj eğitimine yönelik geliştirilen öneriler şunlardır:

a) Staj eğitiminin gerçekleştirileceği işyerlerinin eğitim kurumlarınca bulunması daha uygun olabilir. Çünkü okullar staj eğitiminin verileceği kurumların seçimini yaparken daha hassas ve dikkatli davranmaktadır.

b) Ticaret meslek lisesindeki muhasebe ve bilgisayarlı muhasebe bölümü öğrencilerinin, staj eğitimini gerçekleştirecekleri kurumların özel sektör alanında faaliyet gösteren muhasebe büroları olarak tercih edilmesi staj eğitiminden beklenen kaliteyi ve başarıyı artırabilir. Ayrıca okul tarafından öğrenciler alanları ile ilgili bilgi ve becerileri uygulayabilecekleri işyerlerine gönderilmelidir. Öğrencilerin kendileri tarafından bulunan işyerlerinin ise staj yaptırılmadan önce okul tarafından bir ön denetlemeden geçirilmesi önerilebilir.

c) Koordinatör öğretmenlerin öğrencilerle daha çok ilgilenmelerinin sağlanması için sorumlu oldukları öğrenci sayısının azaltılması yoluna gidilebilir. Böylece koordinatör öğretmenlerin staj eğitimi yapan öğrencilerine daha fazla zaman ayırmak suretiyle sorunlarına etkili çözümler bulmaları sağlanabilir. Ayrıca koordinatör öğretmenlerin bu görevlerinden dolayı almış oldukları ödeneklerinin artırılması da görevlerindeki başarılarını artırıcı, onları motive edici bir yol olarak önerilebilir. Koordinatör öğretmenlerin staj yaptırılan işletmelere gidiş sıklığının artırılması sağlanarak; öğrencilere denetlendikleri gösterilebilir, böylece öğrencilerin işlerine karşı daha fazla sorumluluk kazanmaları sağlanabilir.

d) Koordinatör öğretmenlerce staj yaptırılan işyerlerindeki usta öğreticilerin usta öğreticilik belgelerinin olup olmadığı kontrol edilebilir. Ayrıca bilgi ve becerisi yetersiz olan usta öğreticiler işyerleri tarafından hizmet içi eğitime tabi tutulabilir.

e) Öğrencilere staj eğitimleri süresince ödenen aylık ücretin artırılması; öğrencilerin masraflarını kendi başlarına karşılamalarına, kendilerine olan

güvenlerinin ve işlerine, işyerlerine olan bağlılıklarının artmasını sağlaması açısından yararlı olabilir.

f) Staj eğitiminin; sadece öğrencileri iş hayatına hazırlama işlevini yerine getirmekle sınırlı kalmaması, aynı zaman da eğitime alanındaki bir üniversitede devam etmek isteyen öğrencilere üniversite eğitimleri süresince karşılırları çıkabilecek her türlü konuda bilgi ve beceri kazandırması da önerilebilir.

g) Staj eğitimi programlarının okulda kazanılan teorik bilgileri pratiğe dönüştürecek şekilde hazırlanmasına daha fazla dikkat edilebilir. Bunun sağlanması için ise bu programların hazırlanmasında okul ve işletmelerin ortaklaşa çalışması yoluna başvurulması önerilebilir.

h) Öğrencilerin, staj eğitiminin teorik olarak okulda kazandığı bilgileri uygulamalarını sağlamasına ilişkin beklentileri işyerlerince karşılanmamaktadır. Bu nedenle okul-işletme işbirliğinin geliştirilmesi yoluna gidilerek öğrencilerin okulda kazanamadıkları bazı bilgi ve becerileri işyerlerinde almaları ve okuldaki bilgileri işyerlerinde uygulamaları sağlanabilir. Ayrıca işyerlerinde öğrencilere sürekli aynı tür işler yaptırılmasının önüne geçilerek ve farklı departmanlarda görevlendirilmeleri sağlanarak kendilerini geliştirebilecekleri, yeni bilgi ve beceriler kazanabilecekleri farklı görevler verilebilir.

KAYNAKÇA

ADIGÜZEL, Oktay Cem. (2005). *Meslek Liseleri – İşletme İşbirliğince Yürütülen Meslek Öğretimine Farklı Bir Bakış Açısı: Yapı Eğitiminde Fransa Örneği*. **Milli Eğitim Dergisi**. 167. 256-268.

ALKAN, Cevat, H. DOĞAN, İ. SEZGİN. (1998). **Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları**. İstanbul: Alkım Yayınları.

ARIKAN, Rauf. (1995). **Araştırma Teknikleri ve Rapor Yazma**. Ankara: Tutibay Yayınları.

AYDOĞAN, Zeynep Ferhan. (2002). **Büro Yönetimi Önlisans Programlarında Staj Eğitiminin Önemi**. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

AYKAÇ, Necdet. (2002). *Türkiye’de ve Bazı Avrupa Birliği Ülkelerinde Meslekî Teknik Eğitim (Almanya, Fransa, İsviçre, İspanya, Yunanistan Örneği)*. **Milli Eğitim Dergisi**. 155-156. 47-64.

BİLEN, Mürüvvet. (2002). **Plandan Uygulamaya Öğretim**. Ankara: Anı Yayıncılık.

DOĞAN, Hıfzı, A. ULUSOY, F. HACIOĞLU. (1997). **Okul Sanayi İlişkileri: Okuldan İş Hayatına Geçiş**. Ankara: Önder Matbaacılık.

DUMAN, Tayyip. (2001). *Avrupa Birliği Eğitim Programları ‘Leonardo Vinci Programı’*. **Milli Eğitim Dergisi**. 150. 74 – 76.

ERDOĞAN, İrfan. (1995). **Çağdaş Eğitim Sistemleri**. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

GÜNEY, İrfan, Y. OĞUZ. (2002). *Mesleki Teknik Eğitime Öğretmen Yetiştirme. Köy Enstitülerinden Kent Enstitülerine Eğitim Sorunları Kurultayı – II Mesleki ve Teknik Eğitim Bildirileri*. (7–8 Haziran 2002). İstanbul: Maltepe Üniversitesi, İstanbul Marmara Eğitim Vakfı Marmara Eğitim Kurumları.

GÜROL, Mehmet. (1997). **Okul Sanayi İşbirliği**. Ankara: Pegem Özel Eğitim ve Hizmetleri.

HERRMANN, Helga. (1990). *Alman Dual Sistemi Nasıl İşlemektedir?. 2000’li Yılların Eşiğinde Türkiye ve Almanya’da Eğitim Politikası: VI. Türk-Alman Gazeteciler Semineri*. (18-19 Haziran 1990) Ankara.

KARAAĞAÇLI, Mustafa. (2002). **Mesleki Eğitim ve Teknoloji Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

KAYA, Hüsamettin. (2004). *Mesleki Eğitimde İşletmelerin ve Eğitim Kurumlarının Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. **İşveren Dergisi**. 42 (8). 23-24.

KENAR, Necdet. (2005). *Mesleki Eğitimde Gelişmeler*. **Mercek Dergisi**. 35. 83-91.

KOÇEL, Tamer. (2004). *Mesleki ve Teknik Eğitim Gerçeği: Sorunlar ve Öneriler*. **Mercek Dergisi**. 36. 100-107.

KOLB, David A. (1984). **Experiential Learning: Experience as the Source Of Learning and Development**. Englewood Cliffs, NJ. : Prentice-Hall.

MEB. (1990). **Örgün ve Yaygın Mesleki–Teknik Öğretim Kurumları Tanıtıcı El Kitabı**. (Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB. (1992). **Çıraklık ve Yaygın Eğitimde Gelişmeler**. (Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB. (1997). **Meslekî–Teknik Eğitim**. (Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB. (1999a). **Çıraklık ve Yaygın Eğitim Faaliyetleri**. (Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB. (1999b). **16. Milli Eğitim Şûrası**. Ankara.

MEB. (1999c). **Ticaret ve Turizm Öğretimi Okulları ve Programları**. (Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB. (2001). **3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB. (2002). **Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB. (2003). **Ticaret Eğitimi Araştırması**. (Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi Başkanlığı). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

MEB. (2005a). **2006 Mali Yılı Bütçesine İlişkin Rapor**. (Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB. (2005b). **Avrupa Birliği Yolunda Türk Milli Eğitimi**. (Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB. (2005c). **Meslekî ve Teknik Eğitimin Tarihçesi**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB. (2005d). **Milli Eğitim İstatistikleri 2004-2005**. (Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB. (2005e). **Ticaret ve Turizm Öğretimi Okulları Broşürü**. (Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB. (2006). **Türkiye Eğitim İstatistikleri**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB, TİSK. (2004). **Eğitim Kurumu–İşletme Diyalogu Uluslar arası Konferansı**. (4–5 Mayıs 2004). Ankara.

MESS. (1999). **Milenyum Eşiğinde Mesleki Eğitim ve Öğretim**. İstanbul: MESS Yayınları.

NORTON, E. Robert. (1985). **Develop Local Plans For Vocational Education** Columbus. The Ohio State University.

ORHANER, Emine, A. TUNÇ. (2003). **Ticaret ve Turizm Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri**. Ankara: Gazi Kitabevi.

ÖZDEMİR ÖNCÜL, Fatma, C. BABADOĞAN. (2003). *Ticaret Meslek Liseleri Meslek Dersleri Öğretim Programlarının Meslek Dersi Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Ankara İli Örneği)*. **Milli Eğitim Dergisi**. 158. 121-136.

SOĞUK, Handan. (2002). *AB'ye Giriş Sürecinde Mesleki Teknik Eğitim ve Ulusal Meslek Standartları*. **Köy Enstitülerinden Kent Enstitülerine Eğitim Sorunları Kurultayı–II Mesleki ve Teknik Eğitim Bildirileri**. (7–8 Haziran 2002). İstanbul: Maltepe Üniversitesi, İstanbul Marmara Eğitim Vakfı Marmara Eğitim Kurumları.

TEMEL, Mehmet. (1997). **Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitim-Dünü Bugünü Geleceği**. Ankara.

TİSK. (1991). **Türkiye’de Mesleki Eğitim**. Ankara: TİSK Yayınları.

TİSK. (1997). **Türkiye’de ve Dünyada Mesleki Eğitim: Türk Özel Sektörünün Karşılaştığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri**. Ankara: TİSK İnceleme Yayınları.

TOPBAŞ, Eriman (2005). *Fransa’da Yüksek Öğretimin Örgütsel Yapısı: Paris Akademisi Örneği*. **Milli Eğitim Dergisi**. 167. 219-234.

TURAN, Kemal. (2005). *Avrupa Birliği’ne Giriş Sürecinde Türk-Alman Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılarak Değerlendirilmesi*. **Milli Eğitim Dergisi**. 167. 173-184.

TÜRKOĞLU, Adil. (1998). **Karşılaştırmalı Eğitim: Dünya Ülkelerinden Örneklerle**. Adana: Baki Kitabevi.

TÜSİAD. (1999). **Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitimin Yeniden Yapılandırılması**. İstanbul.

ULUSOY, Ayten. (2004). *Kalifiye İşgücünün Yetiştirilmesinde Eğitim Kurumu – İşletme İşbirliği ve Türkiye Uygulaması*. **İşveren Dergisi**. 42 (8). 25 – 30.

ÜNSÜR, Ahmet. (1998). **Mesleki Eğitim ve Mesleğe Yönelme: İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi**. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Rektörlük Basımevi.

ZENGİNGÖNÜL, Oğul. (1998). **Avrupa Birliği’nde Mesleki Teknik Eğitime Yeni Yaklaşımlar ve Türkiye İçin Bir Uyum Analizi**. Ankara: TOBB Yayınları.

<http://ingiltereturk.co.uk>. 18 Nisan 2006.

<http://www.megep.meb.gov.tr>. 19 Nisan 2006

<http://ttogm.meb.gov.tr/istatistik.html>. 11 Ağustos 2006.

<http://www uluslararasıegitim.com>. 11 Ağustos 2006.

<http://yayim.meb.gov.tr>. 11 Ağustos 2006.

http://www.yok.gov.tr/egitim/endustriyel/myo_durumu.doc. 14 Ağustos 2006.

Ek-1**Ticaret Meslek Lisesi Öğrencilerinin Staj Eğitimine İlişkin Anket Çalışması**

Sevgili Öğrenciler,

Bu anket formu, Ticaret Meslek Lisesi öğrencilerinin; staj eğitiminden beklentilerini, staj eğitiminde yaşadıkları sorunları ve staj eğitiminin amacına uygun olarak gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Ankette belirtilen sorulara vereceğiniz samimi yanıtlar araştırmaya büyük katkılar sağlayacaktır. Araştırmaya vereceğiniz yanıtlar gizlilik kapsamında ele alınıp, sadece bu araştırmada kullanılacaktır. Katkılarınız için teşekkür ederim.

İlknur NAYIR

I. BÖLÜM :KİŞİSEL BİLGİLER

1) Ticaret Meslek Lisesindeki bölümünüz nedir?

- a) () Muhasebe
- b) () Bilgisayarlı muhasebe
- c) () Bilgisayar Programcılığı

2) Yaş Grubunuz?

- a) () 15 ve altı
- b) () 16-17
- c) () 18-19
- d) Diğer (Belirtiniz):.....

3) Cinsiyetiniz

- a) () Kız
- b) () Erkek

4) Ailenizin aylık net geliri ne kadardır?

- a) () 500 YTL ve daha az
- b) () 501-1000 YTL arası
- c) () 1001-1500 YTL arası
- d) () 1501 YTL üzeri

5) Staj eğitimi gerçekleştirdiğiniz işyerini kim buldu?

- a) () Okul
- b) () Ailem
- c) () Akrabam
- d) () Arkadaşım
- e) () Kendim
- f) Diğer (Belirtiniz):.....

6) Çalıştığınız işyeri hangi sektörde faaliyet gösteriyor?

- a) () Kamu Sektörü
- b) () Özel Sektör

7) Aşağıdaki ifadelerle ilişkin size en uygun seçeneğe “X” koyarak işaretleyiniz.	Hiç	AZ	ORTA	ÇOK	OLDUKÇA ÇOK
a) Okulda kazandığım bilgi ve becerileri işyerinde uygulayabiliyorum.					
b) Staj eğitimi, bana yeni bilgi ve beceriler kazandırıyor.					
c) Staj eğitimi, iş disiplini ve iş ahlakı kazanmama yardımcı oluyor.					
d) Staj eğitimi, kendime güvenimin artmasına ve sorumluluk sahibi olmama yardımcı oluyor.					
e) Staj eğitimi, üniversite eğitimime katkı sağlayacaktır.					
f) Koordinatör öğretmenim işyerinde karşılaştığım problemlerin çözümünde yardımcı oluyor.					
g) Çalıştığım işyerinin fiziki şartlarından (sıcaklık, aydınlatma, gürültü, temizlik vb.) memnunum.					
h) Haftanın 2 günü okulda olmam işyerine uyum sağlamamı etkiliyor.					
ı) Haftanın 3 günü işyerinde olmam okuldaki başarıyı etkiliyor.					
i) Çalışma saatleriyle ilgili yasal düzenlemeye uyuluyor.					
j) İşyerindeki yöneticim bana diğer personele davrandığı gibi davranıyor.					
k) Kazandığım ücret yeterlidir.					
l) İşyerinden izin almam kolay oluyor.					
m) İşyerinde kazandığım bilgi ve beceriler okuldaki başarıyı artırıyor.					

n) İşyerinde staj eğitimi uygulamasına ayrılan zaman yeterlidir.					
o) Usta öğreticimin bilgi ve becerisi bana işi öğretme konusunda yeterlidir.					
ö) İşyerinde yaptığım işler yorucudur.					
p) Staj eğitimi süresinin bir yıl olması yeterlidir.					
r) Staj eğitimi gerçekleştirdiğim işyerini bulmam kolay oldu.					
s) İşyerinde işi yapmamı sağlayacak araç ve gereçler mevcuttur.					
t) İşyerindeki araç ve gereçleri kullanmama izin veriliyor.					
u) İşyerine ulaşımımı kolay sağlıyorum.					
ü) İşyerinde bana yaptırılan işler bilgi ve becerilerime uygundur.					
v) Ücretim düzenli olarak ödeniyor.					
y) Günlük çalışma süresinden daha fazla çalışıyorum					

Staj eğitimiyle ilgili olarak yaşadığınız sorunlar ve görüşleriniz varsa maddeler halinde lütfen belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ek-2

İME-SÖZLEŞME

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI İŞLETMELERDE MESLEK EĞİTİMİ SÖZLEŞMESİ			
Ö Ğ R E N C İ N İ N			
Adı Soyadı		Numarası	
T.C. Kimlik No		Sınıfı - Şubesi	
Baba Adı		Alan / Dalı	
Ana Adı		Öğretim Yılı	
Doğum Yeri		İşletmede Meslek Eğitimine Başlama Tarihi	
Doğum Tarihi		İkametgah Adresi ve Telefonu	
NÜFUS KAYIT BİLGİLERİ		VELİSİNİN	
İl		Adı Soyadı	
İlçe		Akrabalık Derecesi	
Mahalle / Köy		İkametgâh Adresi	
Cilt No			
Aile Sıra No		Ev - İş Telefonu	
Sıra No		e-Posta Adresi	
KAYITLI OLDUĞU OKUL / KURUM :			
İŞLETMENİN			
Adı		Adresi	
Telefon No			
Faks No			
Üretim / Hizmet Alanı		e-Posta Adresi:	
Öğrenci Velisinin		İşveren Veya Vekilinin	
Adı Soyadı :		Adı Soyadı :	
Tarih :/...../.....		Görevi :	
		Tarih :/...../.....	
		İmza-Kaşe :	
		Okul-Kurum Müdürünün	
		Adı Soyadı :	
		Tarih :/...../..... İmza	
		İmza-Mühür	

ÖZET

Bu araştırmada, ticaret meslek lisesi öğrencilerinin staj eğitiminden neler bekledikleri, beklentilerinin karşılanma düzeyleri ve staj eğitiminde karşılaştıkları sorunlar ele alınmıştır.

Ticaret meslek lisesinde öğrenim gören ve halen staj eğitimini gerçekleştiren öğrencilerin staj eğitiminden beklentilerini, beklentilerinin karşılanma düzeylerini ve staj eğitimi sırasındaki sorunlarını ortaya koyabilmek amacıyla anket hazırlanmıştır. Anket 2005-2006 öğretim yılında bu okullarda öğrenim gören son sınıf öğrencilerine uygulanmıştır.

Araştırmanın evrenini, Ankara il merkezindeki dört ticaret meslek ve anadolu ticaret meslek lisesinde halen staj eğitimini yapan öğrenciler oluşturmaktadır.

Anket, bu okullarda halen staj yapan 300 öğrenciye uygulanmıştır. Cevaplanan anketlerin tamamı analize uygun bulunmuş ve araştırma kapsamında değerlendirilmiştir. Anket aracılığı ile elde edilen veriler, SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) bilgisayar sisteminde çözümlenmiş; beklentilere ve sorunlara ilişkin verilerin frekans, yüzde, standart sapma ve ortalamaları hesaplanarak tabloları oluşturulmuş, ayrıca çapraz tablo karşılaştırmasında beklentiler ve sorunlara ait ilişkiye de yer verilmiştir.

Araştırma sonucunda, öğrencilerin staj eğitiminden beklentilerine yönelik verilen ifadelerle çoğunlukla “oldukça çok” şeklinde katılımda bulunduğu görülmüştür. Elde edilen bulgular; staj eğitiminin, teorik olarak okulda kazanılan bilgileri uygulamaya imkan vermediğini ve stajdan kazanılan ücretin yeterli olmadığını ortaya koymuştur.

ABSTRACT

In this research, expectation of the students of vocational school of commerce from the internship, the level of the fulfillment of their expectations and the difficulties they met during their internship are going to be studied.

An inquiry has been performed to find out the expectations of the students who completed their internship or who are still intern from the internship, the level of fulfillment of their expectations, and the difficulties they met during the internship. This inquiry has been carried out with the students who are still studying at these schools in the 2005 – 2006 education year.

The students who are still performing their internship at four vocational schools of commerce and Anatolian vocational commerce colleges in the provincial center of Ankara constituted the total field under survey.

The inquiry has been implemented with 300 students who are still studying at these schools. All of the answered inquiries have been considered suitable for analysis and have been evaluated within the content of the research. The data derived from the inquiries have been analyzed through the computer system of Statistical Package for the Social Sciences (SPSS); tables of the data regarding to the expectations and the difficulties have been composed calculating their frequencies, percentages, standard deviations and average values, moreover the relation of expectations and the difficulties has been also presented in the diagonal table comparison.

At the result of this research, it has been noticed that the expressions of the students towards their expectations from the internship constitutes mostly the expression of “pretty much”. Diagnosis derived in this research revealed that the internship doesn’t enable the theoretical information acquired at school to be implemented, and the payment of the internship is not satisfactory.

ÖNSÖZ

Kamu ve özel sektörün muhasebe ve finansman, büro yönetimi ve sekreterlik, pazarlama, sigortacılık ve risk yönetimi, bilgisayar vb. iş ve hizmet alanlarında görev yapacak nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi ticaret meslek liselerinin görevidir. Bu görevi üstlenen ticaret meslek liselerinin amacına uygun hizmet edebilmesi kaliteli bir staj eğitimi ile mümkündür. Staj eğitiminin amacı, öğrencilerin gerçek iş ortamı ile tanışmalarını sağlayarak sorumluluk sahibi olmalarına ve kendilerine güvenlerinin artmasına katkı sağlamaktır.

Bu tez çalışması, ticaret meslek lisesi öğrencilerinin staj eğitiminden beklentilerini, bu beklentilerinin karşılanma düzeylerini ve staj eğitiminde karşılaştıkları sorunları ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır.

Öncelikle çalışmamdaki yardımlarından, yakın ilgi ve desteğinden dolayı sayın hocam Prof. Dr. Emine Orhaner'e çok teşekkür ediyorum.

Araştırmamda, anketlerimin uygulanmasını sağlayan ticaret meslek liselerinin yöneticilerine ve öğretmenlerine katkılarından dolayı teşekkür ederim. Ayrıca, tezimi hazırlamamda manevi desteklerinden dolayı aileme çok teşekkür ederim.

İlknur NAYIR

Ankara, 2006

İÇİNDEKİLER

ÖZET..	ii
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR CETVELİ	vii
TABLOLAR ve ŞEKİLLER CETVELİ	viii
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM : MESLEKİ EĞİTİM

1.1. Mesleki ve Teknik Eğitimin Tanımı ve Önemi	3
1.2. Mesleki Eğitimin Amaçları	6
1.3. Mesleki Eğitimin Özellikleri.....	7
1.4. Mesleki Eğitimin Tarihsel Gelişimi	8
1.5. Avrupa Birliği (AB) ve Mesleki Eğitim.....	10
1.6. Mesleki ve Teknik Eğitim Alanında Avrupa Birliği Kaynaklarıyla Desteklenen Projeler	14
1.7. Bazı Ülkelerde Mesleki Eğitim.....	15
1.7.1. Almanya’da Mesleki Eğitim	15
1.7.2. Fransa’da Mesleki Eğitim	18
1.7.3. İngiltere’de Mesleki Eğitim	19
1.7.4. Japonya’da Mesleki Eğitim.....	20
1.7.5. Rusya’da Mesleki Eğitim.....	21

II. BÖLÜM : TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİ İÇİNDE MESLEKİ EĞİTİMİN YERİ

2.1. Türk Eğitim Sistemi’nin Genel Yapısı ve Mesleki Eğitim	23
2.2. Türkiye’de Mesleki Eğitimin Tarihi Gelişimi.....	24
2.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem.....	24
2.2.1.1. Ahilik Teşkilatında Meslek Eğitimi	24

2.2.1.2. Lonca Teşkilatında Meslek Eğitimi	25
2.2.1.3. Cumhuriyet Öncesi Örgün Mesleki Eğitim.....	25
2.2.2. Cumhuriyet Dönemi.....	27
2.2.3. Günümüzde Mesleki Eğitim	29
2.3. Mesleki Eğitimde Okul-Sanayi İlişkileri	35
2.4. 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu	37
2.4.1. 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu’nun Getirdiği Yenilikler	40
2.4.2. 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu’nun Sağladığı Yararlar	41
2.5. 4702 Sayılı Kanun’un 3308 Sayılı Kanun’da Yaptığı Değişiklikler	43
2.6. Okul-Sanayi İlişkilerinde Karşılaşılan Sorunlar	48
2.6.1. İlgili Tarafların Davranışlarından Kaynaklanan Sorunlar.....	48
2.6.2. Mesleki ve Teknik Eğitimin Yapısından Kaynaklanan Sorunlar.....	49
2.6.3. Eğitim Ortamlarının Yetersizliğinden Kaynaklanan Sorunlar.....	50
2.7. Ticaret Meslek Eğitiminde Stajın Önemi ve Staj Uygulamaları.....	51

III. BÖLÜM : TİCARET MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN STAJ EĞİTİMİNDEN BEKLENTİLERİ VE STAJ EĞİTİMİ SIRASINDA KARŞILAŞTIKLARI SORUNLARA İLİŞKİN ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Amacı	62
3.2. Araştırmanın Önemi.....	63
3.3. Sayıtlar	63
3.4. Sınırlılıklar	64
3.5. Araştırmanın Yöntemi.....	64
3.5.1. Evren	64
3.5.2. Örneklem.....	64
3.6. Veri Toplama Aracı.....	66
3.7. Verilerin Analizi	66
3.8. Güvenirlilik Analizi.....	66
3.9. Bulgular ve Yorumlar	68
3.9.1. Cinsiyete İlişkin Bulgular	68
3.9.2. Yaşa İlişkin Bulgular.....	69

3.9.3. Ticaret Meslek Lisesindeki Bölümlere İlişkin Bulgular	69
3.9.4. Ailelerinin Aylık Net Gelirine İlişkin Bulgular	70
3.9.5. Staj Eğitiminin Gerçekleştirildiği İşyerinin Seçim Şekline İlişkin Bulgular ...	70
3.9.6. Staj Eğitiminin Gerçekleştirildiği İşyerlerinin Sektörel Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	71
3.9.7. Öğrencilerin Staj Eğitiminde Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Bulgular ...	71
3.9.8. Öğrencilerin Staj Eğitiminden Beklentilerine İlişkin Bulgular.....	74
3.9.9. Öğrencilerin Staj Eğitimindeki Sorunları ve Staj Eğitiminden Beklentileri Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular	76
3.10. Araştırma Sonuçları	89
SONUÇLAR ve ÖNERİLER.....	91
KAYNAKÇA.....	94
EKLER.....	100

KISALTMALAR CETVELİ

AB	: Avrupa Birliği
And.	: Anadolu
GN. MD.	: Genel M¼d¼rl¼ę¼
Md.	: Madde
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
Mes	: Meslek
s.	: Sayfa
Tic.	: Ticaret
TİSK	: T¼rkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
TÜSİAD	: T¼rk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
vb.	: Ve benzeri
www	: World Wide Web

TABLOLAR ve ŞEKİLLER CETVELİ

Tablo 1. Eğitim Kademelerine Göre Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları (2005-2006 Öğretim Yılı).....	30
Tablo 2. Ticaret Meslek Liseleri ve Anadolu Ticaret Meslek Liselerinde 2006-2007 Öğretim Yılından İtibaren Uygulananan Alan/Dal Programları.....	32
Tablo 3. Ticaret ve Turizm Öğretimi Kapsamındaki Okul Türlerine Göre Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (2005-2006 Öğretim Yılı).....	33
Tablo 4. Yaygın Eğitim Kurumları, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları (2004-2005 Öğretim Yılı Sonu).....	35
Tablo 5. İşletmelerde Meslek Eğitimi Gören Öğrenci Sayısı (2004-2005 Öğretim Yılı)59	
Tablo 6. Araştırmaya Katılan Okullar.....	65
Tablo 7. Sorunlara İlişkin Düşüncelerin Geçerlilik ve Güvenirlilik Analizi	67
Tablo 8. Beklentilere İlişkin Düşüncelerin Geçerlilik ve Güvenirlilik Analizi	68
Tablo 9. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı	69
Tablo 10. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaşa Göre Dağılımı	69
Tablo 11. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Bölümlerine Göre Dağılımı	69
Tablo 12. Katılımcıların Ailelerinin Aylık Net Gelirlerine İlişkin Dağılım	70
Tablo 13. Staj Eğitiminin Gerçekleştirildiği İşyerinin Seçilme Şekli.....	71
Tablo 14. Staj Eğitimi Yapılan İşyerlerinin Sektörel Özelliklerine Göre Dağılımları.....	71
Tablo 15. Öğrencilerin Staj Eğitiminde Karşılaştıkları Sorunların Dağılımı	72
Tablo 16. Öğrencilerin Staj Eğitiminden Beklentilerinin Dağılımı	75
Tablo 17. Okulda Kazanılan Bilgi ve Becerilerin İşyerinde Uygulanma Beklentisinin Karşılanması.....	77
Tablo 18. Staj Eğitiminin Öğrencilerin Okul Bitiminden Sonra İş Bulmalarına Yardımcı Olma Beklentisinin Karşılanması	78
Tablo 19. Staj Eğitiminden Kazanılan Ücretin Yeterli Olma Beklentisinin Karşılanması.....	80
Tablo 20. Staj Eğitiminin Yeni Bilgi ve Beceri Kazandırma Beklentisinin Karşılanması. 82	
Tablo 21. Staj Eğitiminin İş Disiplini Kazandırması Beklentisinin Karşılanması.....	83

Tablo 22. Staj Eğitiminin Öğrencilerin Kendilerine Olan Güvenlerinin Artmasına Yardımcı Olma Beklentisinin Karşılanması	84
Tablo 23. Staj Eğitiminin Üniversite Eğitimine Katkı Sağlama Beklentisinin Karşılanması.....	86
Tablo 24. Staj Eğitiminin İş Ahlakı Kazandırması Beklentisinin Karşılanması.....	87
Tablo 25. Staj Eğitiminin Öğrencilerin Sorumluluk Kazanmasına Yardımcı Olma Beklentisinin Karşılanması	88
Şekil 1. İş ve İnsan Arasındaki Uyum.....	5
Şekil 2. 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'ndan Önce ve Sonra Kültür ve Meslek Dersleri Oranları.....	39

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BÜRO YÖNETİMİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

TİCARET MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN STAJ EĞİTİMİNDEN
BEKLENTİLERİ VE STAJ EĞİTİMİ SIRASINDA KARŞILAŞTIKLARI
SORUNLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
İlknur NAYIR

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Emine ORHANER

Ankara – 2006

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

İlknur Nayır'a ait **“Ticaret Meslek Lisesi Öğrencilerinin Staj Eğitiminden Beklentileri ve Staj Eğitimi Sırasında Karşılaştıkları Sorunlar”** adlı çalışma jürimiz tarafından Büro Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Üye

Üye